การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษา : หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

น.ส.สุชาดา มาลีสุวรรณ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Community participation in self-reliant solar photovoltaic projects in Village No. 8, Nong Ta Taem Subdistrict, Pranburi District, Prachuap Khiri Khan Province

Miss Suchada Maleesuwan

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration
Department of Public Administration
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
Chulalongkorn University
Academic Year 2021
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองกรณีศึกษา : หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
โดย	น.ส.สุชาดา มาลีสุวรรณ
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.วงอร พัวพันสวัสดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศิริมา ทองสว่าง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สุชาดา มาลีสุวรรณ : การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองกรณีศึกษา : หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ . (Community participation in self-reliant solar photovoltaic projects in Village No. 8, Nong Ta Taem Subdistrict, Pranburi District, Prachuap Khiri Khan Province) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ.วันชัย มีชาติ

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมทั้งปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม ประกอบไปด้วย 3 มิติ มิติที่หนึ่ง ชนิดของการมีส่วนร่วม พบว่า ทุกชนิดของการมีส่วนร่วมล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนจึงไม่สามารถกล่าวได้ว่าชนิดใดเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดีที่สุด เนื่องจากประชาชนได้มีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มิติที่สอง ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 ประเภท คือ บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่รัฐ และมิติสุดท้าย การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร พบว่า กระบวนการสำคัญ คือ หลักการขั้นตอนเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วม ขอบเขตการดำเนินงานและผลลัพธ์ โดยปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วยปัจจัยความเชื่อถือในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม และฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้พบปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ 1) ปัญหาระบบราชการแบบ Red Tape 2) ขาดการสนับสนุนงบประมาณ 3) ปัญหาท้าทายด้านความชอบธรรมการเป็นผู้ครอบครองที่ดินและข้อสรุปการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินของชาวบ้าน

สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์	ลายมือชื่อนิสิต .....
ปีการศึกษา	2564	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6282057524 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION
KEYWORD:

Suchada Maleesuwan : Community participation in self-reliant solar photovoltaic projects in Village No. 8, Nong Ta Taem Subdistrict, Pranburi District, Prachuap Khiri Khan Province . Advisor: Assoc. Prof. WANCHAI MEECHART

The purpose of this research is to study the process, methods, supporting factors, and challenges of community member's participation in Village No. 8, Nong Ta Taem sub-district, Pranburi district, Prachuap Kiri Khan Province self-reliant solar photovoltaic project. This research employs a qualitative method, and was carried out through studies of related local government's documents, along with an in-depth interview with community leaders and members, and local authorities.

The study finding can be summarized into 3 main points. Firstly, types of participation, members of the community have participated in every level of the process from decision making process, execution phase, evaluation process, and enjoys the benefits of the project. Secondly, 3 groups of main participators; Local Residents, Local Leaders, and Government Personnel. Lastly, cooperation has to be based on a clear process framework, scope of work, and foreseeable benefits. At the same time there has to be a trust between local leader and residents, a solid relation between local community and local authorities, benefits from participation, discontent in current living state, and economical aspect. While challenges were rigid and redundant regulations, bureaucratic system, lack of fiscal and budgetary support, and conflict over land ownership proving process.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Public Administration Student's Signature .....
Academic Year: 2021 Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ชัย มีชาติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอบพระคุณอาจารย์ที่เมตตาเลือกเป็นที่ปรึกษาและกรุณาสละเวลาให้ความดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ ตลอดจนเป็นกำลังใจให้นิสิตได้ผ่อนคลายความเครียด ณ วัดนิเวศธรรมประวัติราชวรวิหาร เพื่อลดความเครียด ซึ่งทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณกรรมการสอบสารนิพนธ์อาจารย์ดร. วงอร พัวพันสวัสดิ์ และอาจารย์ดร.ศิริมา ทองสว่าง ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงสารนิพนธ์ให้ดียิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม รวมทั้งบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มทุกท่าน ประชาชนหมู่ที่ 8 และนายชุมพล เหมือนอ่วม ที่ให้ความกรุณาในการเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ เอกสารประกอบการศึกษาที่เกี่ยวข้องและการติดต่อประสานงานอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อศุภโชค - คุณแม่บุญศรี มาลีสุวรรณ ที่คอยให้การสนับสนุนให้ความหลักทุกด้าน เป็นแรงผลักดันสำคัญจนสามารถสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ไปได้ด้วยดี

สุดท้ายต้องขอบคุณตัวเองที่มีความอดทนเพียรพยายามก้าวข้ามผ่านทุกอุปสรรค จนสามารถสร้างสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ สำหรับผู้ที่ต้องการต่อยอดการศึกษาครั้งนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับทุกประการ

สุชาดา มาลีสุวรรณ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ฌ

สารบัญรูปภาพ ..... ญ

บทที่ 1 1

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 คำถามการวิจัย 8

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 8

1.4 ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย 8

1.5 ขอบเขตการวิจัย 8

1.6 นิยามศัพท์ 9

บทที่ 2 10

2.1 แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ 10

2.1.1 แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) 10

2.1.2 ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Model of Community and Civil Society) 11

2.1.3 ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษย์นิยมและรัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายใหม่ (Organizational Humanism and New Public Administration) 11

2.1.4 รัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Public Administration: NPA) 12

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน 14

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน 15
2.2.2 มิติการมีส่วนร่วมของประชาชน 17
2.2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน 20
2.2.4 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน 24
2.2.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน 27
2.2.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน 31
2.2.7 ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการมีส่วนร่วม 36
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 37
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย 44
บทที่ 3 45
3.1 กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 45
3.2 วิธีการดำเนินการศึกษา 46
3.3 เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย 47
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 48
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล 48
บทที่ 4 49
4.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม 50
4.2 สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม 59
4.3 สภาพปัญหาทางกฎหมายของพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 61
4.4 จุดเริ่มต้นโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม 65
4.5 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง 67
4.6 การนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ผลการศึกษา 82

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 5 135
5.1 สรุปผลการศึกษา 135
5.1.1 ศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง 135
5.1.2 ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง 150
5.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย 155
5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 155
5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาองค์ความรู้ 156
5.2.3 ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่ 156
บรรณานุกรม 158
ประวัติผู้เขียน 162

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับเขตพื้นที่การปกครองและจำนวนประชากร 53

ตารางที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่วงอายุและจำนวนประชากร 54

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณผลผลิต ข้อมูลจากศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรตำบลหนองตาแต้ม ด้านพืชผักผลไม้..... 55

ตารางที่ 4 แสดงปริมาณการปศุสัตว์ ข้อมูลจาก สำนักงานเกษตรอำเภอปราณบุรี ด้านเลี้ยงสัตว์ 56

ตารางที่ 5 บริบทพื้นฐานของชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหนองตาแต้ม 58

ตารางที่ 6 ตารางสรุปการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2564..... 77

ตารางที่ 7 สรุปค่าใช้จ่ายที่ประชาชนต้องจ่ายให้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ต้นทุนการใช้ไฟฟ้า หน่วยละ 3.90 บาท..... 92

ตารางที่ 8 สรุปค่าใช้จ่ายการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนกำลังการผลิตไฟฟ้า 500w ต้นทุนราคา 46,000 (ราคา ณ วันที่ 5 มกราคม 2561)..... 92

ตารางที่ 9 เมื่อประชาชนลงทุนใช้ระบบโซล่าเซลล์ลิตไฟฟ้าใช้เองในครัวเรือนจะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายให้แก่การไฟฟ้าภูมิภาคตามตาราง ดังนี้..... 92

ตารางที่ 10 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558..... 96

ตารางที่ 11 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559..... 96

ตารางที่ 12 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560..... 97

ตารางที่ 13 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2561..... 97

ตารางที่ 14 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2562..... 98

ตารางที่ 15 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563..... 98

ตารางที่ 16 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2564..... 99

ตารางที่ 17 กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม 118

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1แสดงขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมืองของ Arnstein (1969) 25
รูปภาพที่ 2 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของ IAP2 และตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน 26
รูปภาพที่ 3 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น 28
รูปภาพที่ 4 แผนที่ในเขตพื้นที่ 12 หมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม 51
รูปภาพที่ 5 แผนที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน 59
รูปภาพที่ 6 แผนที่โดยรอบหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม 61
รูปภาพที่ 7 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มลงพื้นที่พบประชาชนอย่างต่อเนื่อง . 106
รูปภาพที่ 8 ประชุมประชาคมหมู่ที่ 8 บ้านวังวนในการดำเนินงานโครงการชุมชน 107
รูปภาพที่ 9 อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แก่ประชาชน 108
รูปภาพที่ 10 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม 109
รูปภาพที่ 11 ประชาชนและผู้นำชุมชนร่วมถ่ายทำรายการโทรทัศน์ The Cloud ไฟจากฟ้า 110
รูปภาพที่ 12 รางวัล คนบันดาลไฟ AWARDS 2020 110
รูปภาพที่ 13 รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 111
รูปภาพที่ 14 United Nations Public Service Awards 2019 รางวัลชนะเลิศ 111
รูปภาพที่ 15 เจ้าหน้าที่จากสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความรู้ประชาชน 113
รูปภาพที่ 16 โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดเพชรบุรี พิจารณางบประมาณให้กับประชาชน 114
รูปภาพที่ 17บริษัท ไวซ์เทค โซลูชั่นส์ (ประเทศไทย) จำกัด สนับสนุนแบตเตอรี่หมุนเวียนแก่ประชาชนทุกปี 115
รูปภาพที่ 18 ระบบ Direct current 119
รูปภาพที่ 19 ระบบ Alternating Current 119

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รูปภาพที่ 20: จำนวนประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานที่ขาดแคลนไฟฟ้าใช้ จำนวน 400 ครัวเรือน 120

รูปภาพที่ 21 ช่างชุมชนที่คอยให้การช่วยเหลือชาวบ้าน 121

รูปภาพที่ 22 ศูนย์เรียนรู้ภายในตำบล 3 แห่ง 122

รูปภาพที่ 23 แผนผังแสดงขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง 134

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในชุมชนให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวของชุมชนและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน เป็นแรงกระตุ้นความต้องการเข้าถึงการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตของประชาชน เนื่องจากประชากรในแต่ละพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดูแลนั้น มีความต้องการความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรมในแต่ละเขตพื้นที่แตกต่างกันออกไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เร่งด่วนหรือมีความสำคัญในแต่ละพื้นที่ให้กับประชาชน ในที่นี้ขอกล่าวถึงการให้บริการสาธารณูปโภคด้านการจัดบริการพลังงานไฟฟ้า จัดเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในพื้นที่ให้มีไฟฟ้าเข้าถึงในทุกครัวเรือนเพื่อประกอบกิจกรรมในช่วงเวลากลางคืน หรือการติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะประเภทต่าง ๆ เช่น ไฟรายทางถนน (Street lights) ไฟรักษาความปลอดภัย (Security lights) เป็นต้น (ปีดิเทพ อยู่ยืนยง, 2012) ซึ่งเป็นการบริการขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ เพราะไฟฟ้าคือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของประชาชน ทั้งยังช่วยเพิ่มความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน ลดปัญหาการก่ออาชญากรรมในยามวิกาล การฉกชิง วิ่งราว การทำร้ายร่างกาย ดังนั้นการให้บริการสาธารณูปโภคด้านการจัดบริการพลังงานไฟฟ้า เป็นภารกิจที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติและให้บริการติดตั้งให้บริการไฟฟ้าสาธารณะโดยต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด กล่าวคือต้องมีการสำรวจสภาพไฟฟ้าสาธารณะในปัจจุบัน ผ่านการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่สำรวจความต้องการหรือการทำประชาพิจารณ์ในแต่ละหมู่บ้านตามพื้นที่การรับผิดชอบของคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้งและรวบรวมแบบสำรวจพร้อมทั้งสรุปผลเพื่อรายงานให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการพิจารณาว่ามีจุดใดบ้างในแต่ละพื้นที่ที่มีความต้องการการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมีจุดใดบ้างที่ต้องได้รับการบำรุงรักษาให้มีความพร้อมต่อการใช้งาน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548) เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นมาตรฐานการจัดทำบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานใน รูปแบบภารกิจสาธารณูปโภคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบบริหารตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองที่รัฐบาลกลางได้สละอำนาจหรือมอบอำนาจการตัดสินใจในทางปกครองและการบริหารของส่วนกลางเพื่อมอบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของการมอบอำนาจตามกฎหมายหรือนโยบายที่สำคัญของประเทศ เพื่อก่อให้เกิดการมีอิสระในการตัดสินใจ มีงบประมาณ มีสินทรัพย์ มีอำนาจหน้าที่ชัดเจน และมีการจัดสรรบุคลากร รวมไปจนถึงคณะผู้บริหารและสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ให้มาทำหน้าที่บริการประชาชนภายในพื้นที่ของตนเอง รวมไปถึงการขับเคลื่อนให้ภาคประชาชนมีส่วนรวมในการบริหารงานภาครัฐมากยิ่งขึ้นตามรูปแบบการเป็นสังคมประชาธิปไตยยุคใหม่ กล่าวคือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตั้งแต่การเริ่มสร้างให้ประชาชนมีจิตสำนึกถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ร่วมคิดหาสาเหตุของปัญหาในชุมชน ร่วมกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาภายใต้การใช้งบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพ ร่วมดำเนินงานด้วยการแสดงความสามารถของตนเองและร่วมมีส่วนได้ส่วนเสียต่อผลประโยชน์ของชุมชน นอกจากนั้นประชาชนยังมีส่วนร่วมในการบริหารตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการทำงานที่มีเป้าหมายในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุดและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว สร้างความโปร่งใสในการดำเนินการสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาล (good governance) ถือเป็นกรอบการปฏิบัติหลักการบริหารที่หน่วยงานภาครัฐควรจะยึดถือทั้ง 6 ประการ กล่าวคือ 1) หลักคุณธรรม (Morality) 2) หลักนิติธรรม (The Rule of Law) 3) หลักความโปร่งใส (Accountability) 4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 5) หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) และ 6) หลักความคุ้มค่า (Cost –Effectiveness or Economy) ดังนั้นการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นการจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพมีมาตรฐานและต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนนั้นได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของชุมชนและร่วมกันกำหนดอนาคตของชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเสริมสร้างประชาธิปไตยในท้องถิ่น (อรทัย ก๊กผล, 2552)

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มเป็นหนึ่งในหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดประชาชนในตำบลของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 160.91 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 100,569 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,784 คน มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 905 ครัวเรือน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้บริการสาธารณะที่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน โดยให้บริการสาธารณะอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคโดยการจัดให้ทุกหมู่บ้าน

ในพื้นที่มีไฟฟ้าใช้เป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ยกเว้นแต่ในเขตพื้นที่บ้านวังวนชลประทาน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี ที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกจัดบริการสาธารณูปโภคเพื่อให้ไฟฟ้าเข้าถึงเป็นจำนวนทั้งสิ้น 400 ครัวเรือน โดยสภาพที่ตั้งและอาณาเขตของพื้นที่บ้านวังวนชลประทาน หมู่ที่ 8 มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับตำบลบึงนคร อำเภอหัวหิน ทิศใต้ติดต่อกับหมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ทิศตะวันออกติดต่อกับแม่น้ำปราณบุรีและค่ายทหารธนะรัชต์ ทิศตะวันตกติดต่อกับเขาเตยและอ่างเก็บน้ำเขื่อนปราณบุรี เนื่องจากว่าพื้นที่มีแม่น้ำปราณบุรีไหลผ่าน จึงเป็นเขตอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ส่งผลให้มีชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานจนกลายเป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน โดยอาศัยสิทธิการถือครองที่ดินต่อจากบิดามารดา ปู่ย่าตายายที่ได้เข้าไปจับจองถือครองสิทธิที่ดินซึ่งเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า เมื่อบิดามารดา ปู่ย่าตายายเสียชีวิตก็มีลูกหลานได้รับสิทธิในที่ดินมาโดยทางมรดกเป็นเวลาเกือบ 40 - 60 ปี โดยประชาชนจะตั้งบ้านเรือนทั่วไปตามสองฝากฝั่งถนนสายเพชรเกษม - เขื่อนปราณบุรี และกระจายออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามเขตพื้นที่ของตน แต่ในเขตพื้นที่ดังกล่าวไม่มีการเข้าถึงบริการสาธารณะขยายไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ส่งผลให้ประชาชนต้องทนทุกข์กับความลำบากจากการขาดโอกาสในการได้รับบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มไม่สามารถใช้วิธีการขยายเขตไฟฟ้าให้แก่ประชาชนได้เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย มีการฟ้องร้องศาลปกครองของชาวบ้านต่อการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ กล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควรในการให้บริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตามได้มีการแจ้งคำพิพากษาจากศาลปกครองสูงสุดแล้วว่าให้ยกฟ้องคดีเนื่องจากพื้นที่บริเวณที่เป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่ราชพัสดุอยู่ในความดูแลของศูนย์ทหารราบ ค่ายธนรัตน์ ซึ่งใช้ประโยชน์ในราชการทหารตามทะเบียนที่ราชพัสดุหมายเลขทะเบียน ปข 309 ตามข้อ 18 ของกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2545 ดูแลและป้องกันมิให้ผู้ใดรุกล้ำแนวเขตหรือเข้ามาหาผลประโยชน์ในที่ดินโดยพลการ ตามข้อ 6.1 ของระเบียบกองทัพบกว่าด้วยการปกครอง และวิธีการจัดการที่ดิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527 ศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ มีความจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่เกิดเหตุหรือหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ในด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศ เพราะพื้นที่ที่แคบที่สุดของประเทศไทยมีพื้นที่ยาวประมาณ 12 กิโลเมตร วัดจากฝั่งทะเลอันดามันถึงอ่าวไทยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ล่อแหลมอันตรายและมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศและพื้นที่ดังกล่าวยังใช้เป็นที่ศึกษาของทหารราบ ซึ่งเป็นกำลังหลัก

และมีกำลังพลมากที่สุดอีกทั้งยังต้องมีการใช้ฝึกเครื่องยิงลูกระเบิดจึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการฝึกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการบุกรุกพื้นที่ของประชาชนเพื่อเข้าไปตั้งรกรากย่อมทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อทำการฝึกและศึกษาไม่เป็นไปตามหลักนิยมและไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งจะมีผลร้ายแรงต่อขีดความสามารถของกำลังพลในการปกป้องเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ ดังนั้นการเข้ามาอยู่ของประชาชนหมู่ 8 บ้านวังวนชลประทานที่มีความต้องการให้มีไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทำการติดตั้งไฟฟ้าในพื้นที่หมู่บ้านดังกล่าวอาจจะมีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันและทำให้เกิดปัญหาในอนาคตตามมาได้ เพราะการบุกรุกเข้าไปปลูกบ้านอยู่อาศัยในพื้นที่ราชพัสดุ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงไม่มีสิทธิ์ใดตามกฎหมายและไม่ถือว่าเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายตามกฎหมาย ทั้งนี้ การเข้าไปใช้พื้นที่ราชพัสดุผู้ขอใช้พื้นที่ราชพัสดุจะต้องได้รับอนุญาตจากส่วนราชการก่อนจึงจะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ถือว่าเป็นการจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุตามกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปกครองดูแลบำรุงรักษาใช้และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2545 ดังนั้นหากมีการปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายกระแสไฟฟ้าหรือดำเนินการอื่นใดในลักษณะเดียวกันผ่านที่ราชพัสดุผู้รับบริการจะต้องยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานธนารักษ์พื้นที่และเมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับคำร้องแล้วจะทำรังวัดตรวจสอบที่ดินบริเวณที่ขอเช่าจะทำแผนที่รวบรวมข้อมูลพร้อมขอความยินยอมจากส่วนราชการที่ครอบครองที่ราชพัสดุหากได้รับความยินยอมจะเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่าที่และผู้ขออนุญาตจะต้องชำระค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดให้ครบถ้วน ("หนังสือราชการเรื่องแจ้งคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด," 2557) อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2547 ภายใต้การชูนโยบายบริหารประเทศสี่ปีซ่อม 2544 – 2547 ความหายนะจากวิกฤติ สี่ปีสร้าง 2548 – 2552 ชาติแข็งแรงขึ้น ที่มาจากนโยบายพรรคไทยรักไทยที่ต้องการมุ่งเน้นการลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงได้ออกนโยบาย อาทิ คาราวานแก้จนบุกทุกครัวเรือน ให้ความรู้ทักษะ ให้งานทำ จัดสรรงบ SML ให้ทุกหมู่บ้านและชุมชนเพื่อให้ประชาชนมีงบประมาณแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นด้วยตนเอง และหนึ่งในนั้น คือแนวทางจัดสรรโครงการประปาหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้านและทุกหลังคาเรือนต้องมีไฟฟ้าหากไฟฟ้าเข้าไม่ถึงชุมชนให้ติดตั้งแผงโซล่าเซลล์แก่ชุมชน (Songkram, 2552) ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ได้ทำการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เท่านั้นแต่ไม่ได้รับองค์ความรู้จากการดูแลและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เมื่ออุปกรณ์ชำรุด จึงไม่มีองค์ความรู้ในการซ่อมรักษาและไม่มีทุนทรัพย์เพื่อนำไปส่งซ่อมบำรุง ทำให้เกิดการนำแผงโซล่าเซลล์ไปใช้ผิดวิธีโดยการนำไปตากผักตากปลาแทน ก่อให้เกิดวงจรซ้ำซ้อนของการขาดแคลนไฟฟ้าตามมา ยังคงประสบปัญหาไม่มี

ไฟฟ้าใช้อย่างต่อเนื่อง ต้องจุดเทียนในช่วงกลางคืนซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดไฟไหม้บ้านบ่อยครั้งและเกิดความสูญเสียของประชาชนตามมา ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นได้รับทราบปัญหาและนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมพิจารณาและหารือเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่อไป

จากปัญหาดังกล่าวองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ที่จะต้องแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 56 รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2560a) และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้ (1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (3) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (4) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น (5) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2560b) มาตรา 76 รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลางส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะและการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรา 253 ในการดำเนินงานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูล

และรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2560a)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7 พ.ศ.2562) มาตรา ๖๖ องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มาตรา ๖๗ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา ๖๘ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ในข้อ (๒) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น ("พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ", 2537) โดยชาวบ้านหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน กลับไม่มีไฟฟ้าใช้มาเป็นระยะเวลายาวนาน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มและประชาชนในหมู่บ้านร่วมกันริเริ่มหาแนวทางสู่การแก้ไขปัญหาที่เน้นประสิทธิภาพโดยใช้ต้นทุนต่ำซึ่งไม่มีผลกระทบในทางกฎหมายและถือเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะทำให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณูปโภคในด้านการมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนได้อย่างรวดเร็วและสามารถดูแลการผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนได้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน จึงได้ดำเนินงานโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยใช้ระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต้นทุนต่ำ เป็นนวัตกรรมที่มีการริเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้าในครัวเรือนภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มที่จะต้องแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพส่งเสริมให้ประชาชนสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เปิดโอกาสการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมลงมือทำและติดตามประเมินผลโครงการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสภายใต้การสนับสนุนจากหลายภาคีเครือข่าย เช่น สำนักพัฒนาพลังงานแสงอาทิตย์ กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ช่วยสนับสนุนองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับถ่ายทอดสู่ประชาชนในเขตพื้นที่และภาคเอกชนที่คอยสนับสนุนอุปกรณ์การทำไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ตลอดจนการศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบ ณ ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เพื่อศึกษาการบริหารจัดการไฟฟ้าด้วยระบบโซล่าเซลล์และการต่อระบบโซล่าเซลล์ทั้งระบบแบตเตอรี่และระบบไฟบ้านแล้วสามารถนำกลับมาเป็นต้นแบบในการสร้างโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองเพื่อให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ที่ไม่สามารถขยายเขตไฟฟ้าได้ และสามารถจัดตั้งศูนย์

เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน สามารถผลิตช่างชุมชนเพื่อซ่อมแซมบำรุงรักษาอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ และจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

การจัดทำโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองเป็นผลงานที่โดดเด่นจนได้รับรางวัล United Nations Public Service Awards ซึ่งเป็นรางวัลขององค์การสหประชาชาติทีที่มอบให้แก่หน่วยงานด้านการให้บริการสาธารณะของประเทศสมาชิกที่มีผลงานโดดเด่น จัดตั้งขึ้นโดยคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC) ซึ่งมีการมอบรางวัลครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 2003 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ,2563) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้เสนอผลงานเพื่อสมัครรับรางวัล The United Nations Public Service Awards (UNPSA) และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) ได้รับรางวัลชนะเลิศ (First Place) สาขาการพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในหน่วยงานภาครัฐ (Developing Effective and Responsible Public Institutions) ผลงานเรื่อง “ชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม” (Self-Reliant Solar Energy Community Nongtataem Subdistrict Administrative Organizations) ในงาน United Nations Public Service Forum 2019 ณ กรุงบากู สาธารณรัฐอาเซอร์ไบจาน (อารีย์พันธ์ เจริญสุข, 2562) ถือเป็นผลงานการให้บริการสาธารณะ ที่มีนวัตกรรมความเป็นเลิศภายใต้การบริหารบริหารจัดการที่ดี และดำเนินงานภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อทราบถึงขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง และนำมาต่อยอดในการขับเคลื่อนการให้บริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.2 **คำถามการวิจัย**

1) ขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เป็นอย่างไร

2) อะไรเป็นปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

1.3 **วัตถุประสงค์ของการวิจัย**

1) เพื่อศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เป็นอย่างไร

2) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

1.4 **ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย**

1) เพื่อทราบถึงขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เป็นอย่างไร

2) เพื่อทราบถึงปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

3) เพื่อเสนอแนะในการปรับปรุงต่อยอดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

1.5 **ขอบเขตการวิจัย**

1) ขอบเขตด้านพื้นที่ สำหรับพื้นที่การศึกษาคือพื้นที่บ้านวังวนชลประทาน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม รวมถึงพื้นที่โดยรอบซึ่งเป็นปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการดำเนินการ

2) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานผู้นำชุมชน ประชาชนในบ้านวังวนชลประทาน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมไปถึงพนักงานส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการ

3) ขอบเขตด้านเวลา แบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ กระบวนการก่อตัวของการดำเนินการขั้นตอนและวิธีการการมีส่วนร่วมระหว่างการจัดโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง จนมาถึงผลลัพธ์จากการดำเนินการในโครงการดังกล่าว

1.6 **นิยามศัพท์**

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่สามารถร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนและร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายและมีความคิดเห็นที่แตกต่างแต่อยู่บนพื้นฐานการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะร่วมกัน

การจัดบริการสาธารณะ หมายถึง การจัดโครงการหรือบริการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ตามอำนาจหน้าที่กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดให้มีบริการสาธารณูปโภคด้านพลังงานไฟฟ้าหรือไฟฟ้าสาธารณะ ให้มีความต่อเนื่อง โปร่งใสตรวจสอบได้และมีความเสมอภาคเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน

นวัตกรรรม หมายถึง การริเริ่ม คิดค้น พัฒนาการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงผ่านกลไกการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือดำเนินการ ระหว่างภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐเพื่อกระตุ้นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้สอดคล้องกับภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถขยายผลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ ได้

พลังงานแสงอาทิตย์ หมายถึง พลังงานที่ได้รับมาจากการกระจายของรังสีแสงอาทิตย์ เป็นพลังงานทดแทนประเภทหมุนเวียนที่ใช้แล้วเกิดขึ้นใหม่ตามธรรมชาติ และพลังงานที่มีศักยภาพสูง เป็นการใช้พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อผลิตเป็นกระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมโดยการได้มาซึ่งพลังงานไฟฟ้าจากการเปลี่ยนแปลงพลังงานแสงอาทิตย์ผ่านการใช้อุปกรณ์ที่มีชื่อเรียกว่าแผงโซล่าเซลล์ (Solar Cell)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้แบ่งแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 **แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่**

แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่เกิดจากการวิพากษ์มุมมองแนวความคิด NPM ของนักวิชาการสามีภรรยาคู่คิดทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ Robert B. Denhardt และ Janet V. Denhardt ที่มองว่าการบริหารจัดการภาครัฐนั้นแตกต่างจากการบริหารจัดการเอกชน เป็นพาราไดม์การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service :NPS) ที่ประกอบไปด้วย 1) แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) 2) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Model of Community and Civil Society) 3) ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษย์นิยมและรัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายใหม่ (Organizational Humanism and New Public Administration) และ 4) รัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Public Administration) (ปกรณ์ ศิริประกอบ, 2562)

2.1.1 **แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship)**

ทฤษฎีความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยได้นำเสนอทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของการเป็นพลเมือง โดยรัฐกับพลเมืองมีความเกี่ยวข้องในการเพิ่มพูนผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งมีพลเมืองทำหน้าที่เลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนบุคคลของตัวพลเมืองเองและรัฐบาลเป็นเพียงผู้ควบคุมให้เกิดความชอบธรรม โดยแมนสบริดจ์ Denhardt and Denhardt ,2015 (อ้างถึงใน ปกรณ์ ศิริประกอบ , 2562) มองว่าจิตวิญญาณสาธารณะ สอดคล้องกับการเอาใจใส่ดูแลผู้อื่นและความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยจะต้องประกอบไปด้วย ความรักที่จะก้าวข้ามผ่านความเห็นแก่ตัวเพื่อการมีบทบาทหน้าที่ที่จะกระทำของพลเมือง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนในการตัดสินใจและพร้อมที่จะร่วมปฏิบัติและอาศัยความยุติธรรม ผ่านการสะท้อนจากตัวบทกฎหมายและการนำเสนอข้อมูลที่ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจร่วมกันและนำไปสู่ความสามัคคีเพื่อความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา

2.1.2 **ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Model of Community and Civil Society)**

ตัวแบบชุมชนและประชาสังคมเปรียบเสมือนการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกันผ่านกลไกความร่วมมือของชุมชนและประชาสังคม โดยชุมชนเป็นสถานที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคล การทำงาน คุณภาพชีวิตของบุคคลและโอกาสต่าง ๆ ในชุมชน Putnum Denhardt and Denhardt ,2015 (อ้างถึงใน ปกรณ์ ศิริประกอบ , 2562) กล่าวว่าการติดต่อสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมมีการแลกเปลี่ยนความไว้วางใจซึ่งกันและกันและปัจเจกบุคคลจะมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นเป็นผลมาจากความผูกพันทางสังคม ดังเช่น มนุษย์ทุกคนสามารถใช้การศึกษาเพื่อไปสมัครงานก่อให้เกิดความก้าวหน้ากับชีวิตและสังคมได้ ดังนั้น เครือข่ายทางสังคมก็ยิ่งสามารถสร้างความผูกพันก่อให้เกิดการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ดังนั้นตัวแบบชุมชนและประชาสังคมที่นำมาใช้ ประการแรก กล่าวคือหากชุมชนมีเครือข่ายพลเมืองที่มีความเข้มแข็งจะสามารถสร้างเครือข่าย ก่อให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งไปกว่าเดิมและประการที่สอง หน้าที่สำคัญของรัฐประศาสนศาสตร์คือการสร้างชุมชน และทุนทางสังคมให้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระตุ้นการมีส่วนร่วมของพลเมืองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายสาธารณะ

2.1.3 **ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษย์นิยมและรัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายใหม่ (Organizational Humanism and New Public Administration)**

Denhardt and Denhardt ,2015 (อ้างถึงใน ปกรณ์ ศิริประกอบ , 2562) กล่าวถึงแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์หรือเป็นทรัพยากรบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การมากกว่าการยึดการปฏิบัติตามหน้าที่ตามสายบังคับบัญชาการอย่างเข้มงวด และภายใต้โครงสร้างองค์การของ Chris Argyris มองว่าผลการปฏิบัติติงานของบุคคลจะดีขึ้นได้นั้นต้องให้ความสำคัญกับจริยธรรมส่วนบุคคลความจริงใจการประจักษ์ตน ซึ่งเป็นสิ่งสัมพันธ์ด้านความเป็นมนุษย์ซึ่งเห็นตรงข้ามกับ Simon ตัวแบบหลักเหตุผล (rational model) ที่ให้ความสำคัญกับผลงานจนละเลยประสบการณ์ อารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ ที่มีมากกว่าความมีเหตุผล ไม่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาการเจริญเติบโตของมนุษย์เพราะยึดวิธีการหรือขั้นตอนการจัดโครงสร้างแบบเป็นทางการ เน้นการตัดสินใจเหมือนรูปแบบพีระมิดจากระดับบน สู่ระดับล่าง มุ่งเน้นแต่ประสิทธิภาพขององค์การ ดังนั้น Gembiewski มองว่าเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาองค์การ จะต้องให้อิสระการบริหารจัดการ กล่าวคือ ผู้บริหารหรือผู้กำหนดนโยบายจะต้องหันมา ให้ความสนใจความเท่าเทียมและการเปิดกว้างในการแก้ไขปัญหาขององค์การเพื่อให้บุคลากรได้ประเชิญหน้ากับปัญหาและพร้อมที่จะรับมือในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งสร้างความไว้วางใจระหว่างบุคคลตามบทบาทอำนาจของความรู้และความสามารถ

มากกว่าบทบาทอำนาจหน้าที่ตลอดจนสร้างความรับผิดชอบและการตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือสูงสุดระหว่างปัจเจกบุคคลกับคนที่ทำงานร่วมกันในองค์การและให้รางวัลความสำเร็จและพัฒนาบุคลากรควบคู่ไปด้วยกัน

2.1.4 **รัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Public Administration: NPA)**

รัฐประศาสนศาสตร์ความหมายใหม่มีรากฐานมาจากพาราไดม์ NPS ตามความคิดของ Denhardt and Denhardt ,2015 (อ้างถึงใน ปกรณ์ ศิริประกอบ , 2562) โดย NPA เน้นให้ผู้บริหารงานได้รับความรู้จากการอบรมจนเกิดความเชี่ยวชาญพร้อมกับเผชิญความท้าทายในการเข้ามามีบทบาทและการพัฒนานโยบายสาธารณะ โดยแนวคิดหลังสมัยใหม่ ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่วัดพฤติกรรมของมนุษย์ออกมาในรูปแบบสถิติ เพราะไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกมาของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามวัฒนธรรมและโลกาภิวัตน์ แนวคิด NPS จึงเน้นไปที่องค์ความรู้ ปฏิฐานนิยม (positivism) ที่ต้องการแยกข้อเท็จจริงออกจากค่านิยม ต้องการสร้างวาทกรรมทางสาธารณะซึ่งจะสามารถช่วยให้ระบบราชการมีความชอบธรรมเพิ่มมากขึ้นภายใต้การสร้างความเป็นธรรมทางสังคม

หลักการของแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่

จากแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Model of Community and Civil Society) ทฤษฎีองค์การที่อาศัยหลักมนุษย์นิยมและรัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายใหม่ (Organizational Humanism and New Public Administration) และรัฐประศาสนศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Public Administration) ของเดนฮาร์ทและเดนฮาร์ท ก่อให้เกิดบัญญัติ 7 ประการของค่านิยมการบริหารจัดการภาครัฐที่ควรส่งเสริมให้เกิดความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1) การให้บริการพลเมืองไม่ใช่ลูกค้า (Serving Citizens, Not Customers) คือการให้ความสำคัญกับการให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพแก่พลเมือง โดยพลเมืองจะคาดหวังว่าการบริการสาธารณะต้องมีมาตรฐานตรงต่อเวลา มีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นธรรม เช่น บทบาทของพลเมืองจะเป็นมากกว่าลูกค้าโดยจะเป็นผู้รับบริการ (Client) เมื่อเป็นผู้ใช้บริการระบบการศึกษาของภาครัฐ เป็นลูกค้า (Customer) เมื่อซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นผู้ถูกกระทำ (Subject) เมื่อเป็นผู้จ่ายภาษีให้รัฐ และเป็นพลเมือง (Citizen) เมื่อใช้บริการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ถนน พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

2) การค้นหาผลประโยชน์สาธารณะ (Seek the Public Interest) กล่าวคือ รัฐควรจะสนับสนุนให้พลเมืองนั้นได้แสดงออกถึงความเป็นห่วงต่อชุมชน และพร้อมที่จะรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในบริเวณที่ตัวเองอยู่อาศัย นอกจากนั้นต้องการให้บุคลากรภาครัฐมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ทำให้พลเมืองเข้าใจถึงค่านิยมที่สำคัญของประชาธิปไตย และให้พลเมืองตระหนักถึงหน้าที่และบรรลุสิ่งที่เรียกว่าผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)

3) การให้คุณค่ากับความเป็นพลเมืองเหนือกว่าความเป็นผู้ประกอบการ (Value Citizenship over Entrepreneurship) คือ การเพิ่มบทบาทของบุคลากรภาครัฐในค่านิยม NPS ได้แก่ 3.1) ผู้ประกอบการที่มีศีลธรรม (Moral Entrepreneur) จะต้องเป็นนักบริหารที่สามารถมีความไว้เนื้อเชื่อใจมากกว่าการบังคับขู่เข็ญ และเป็นความเสี่ยงที่อยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมมากกว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 3.2) เป็นผู้ให้ความรู้ด้านหน้าที่พลเมือง (Civic Educator) กล่าวคือต้องอธิบายให้พลเมืองเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่มากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง เช่น ผลประโยชน์สาธารณะและอบรมให้พลเมืองมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างบรรยากาศให้เกิดการมีส่วนร่วม 3.3) ผู้รับฟังเสียงพลเมือง (Citizen’s Voice Listener) โดยมีหน้าที่เป็นผู้ฟังเสียงของพลเมืองและตอบสนองในสิ่งที่พลเมืองนั้นต้องการ

4) การคิดอย่างมียุทธศาสตร์ปฏิบัติอย่างประชาธิปไตย (Think Strategically , Act Democratically) กล่าวคือการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของพลเมืองและการสร้างชุมชน โดยเน้นบทบาทของพลเมืองในการรับบริการสาธารณะ นอกจากนี้ยังเน้นไปที่สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในนโยบาย ร่วมกันรับผิดชอบและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นให้มีคุณสมบัติในเรื่องของการมีความผูกพันมีความร่วมมือและความสามัคคี และส่งเสริมให้พลเมืองเรียนรู้จากรัฐและรัฐเรียนรู้จากพลเมือง เพื่อเสริมความเชื่อมั่นของพลเมืองต่อรัฐตลอดจนการนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีขึ้น

5) การตระหนักว่าความรับผิดชอบไม่ใช่เรื่องง่าย (Recognize That Accountability Isn’t Simple) เน้นให้ความสำคัญโดยการประเมินคุณค่าที่มากกว่าผลลัพธ์และประสิทธิภาพโดยจะต้องเป็นผู้บริหารภาครัฐที่มีค่านิยมคือ เป็นผู้มีความรับผิดชอบมีจริยธรรมสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยและผลประโยชน์สาธารณะ เล็งเห็นถึงกระบวนการและนโยบายสาธารณะตลอดจนความรับผิดชอบต่ออำนาจและตอบสนองจากผลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับผลประโยชน์สาธารณะและจรรยาบรรณวิชาชีพ

6) การให้บริการแทนที่จะเป็นการถือหางเสือ (Serve Rather Than Steer) ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำโดยเฉพาะผู้บริหารให้ความสำคัญและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

6.1) ภาวะผู้นำที่มีหลักฐานเชิงคุณค่า คือบทบาทของผู้นำที่ดีจะต้องระบุความท้าทายที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ รักษาระดับความเครียดภายใต้การยอมรับและปรับตัวได้

6.2) ภาวะผู้นำร่วม คือ การแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายที่แตกต่างกัน ภายใต้สถานการณ์ที่มีพลวัตสูง รูปแบบการแก้ไขปัญหาต้องเป็นผู้นำที่ไม่มีอำนาจอย่างเป็นทางการแต่สามารถเข้ามาเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาโดยใช้การจูงใจให้กำลังใจและเสริมพลังได้

6.3) ภาวะผู้นำกระตุ้นปฏิกิริยา คือ การรับบทบาทของภาครัฐเปรียบเสมือนผู้รับใช้ ไม่ใช่เจ้าของกิจการขององค์กร เนื่องจากภาครัฐปัจจุบันความท้าทายในการแก้ปัญหามีตัวละครและบริบทมากขึ้น เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ชุมชน กลุ่มผลประโยชน์ หน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร หรือนักวิชาการ ซึ่งรูปแบบการแก้ไขปัญหาแบบบังคับบัญชาจะไม่สามารถใช้ได้ต้องอาศัยผู้นำที่กระตุ้นปฏิกิริยา คือ เน้นจุดสำคัญสามารถดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกระตุ้นยุทธศาสตร์ที่หลากหลายในการปฏิบัติและเสริมการปฏิบัติให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น

7) การให้คุณค่าแก่คน ไม่ใช่เพียงผลิตภาพ (Value People, Not Just Productivity)โดยบทบาทเจ้าหน้าที่ภาครัฐตามแนวคิด NPS คือการให้ค่านิยมประชาธิปไตยเป็นเอกลักษณ์หรือวัฒนธรรมในองค์การ มุ่งเน้นการบริการจัดการแบบมีส่วนร่วมในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่อย่างเคร่งครัดและมีการให้บริการผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นธรรมและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ดังนั้น จึงมีแนวคิดในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่สามารถเพิ่มผลิตภาพได้เพียงพอกับการใช้แรงจูงใจทางด้านตัวเงินเพราะจะช่วยสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดผลประโยชน์สาธารณะ (ปกรณ์ ศิริประกอบ, 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.2 **แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน**

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน มิติการมีส่วนร่วมของประชาชน ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

2.2.1 **ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน**

George F. Gantt (อ้างถึงในสนิท ขาวสอาด, 2539) ได้กล่าวให้เห็นถึงความสำคัญและความหมายของการมีส่วนร่วมโดยมองว่าการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรและสถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เป็นการเข้าถึงเจตนารมณ์ของประชาชน เพราะประชาชนในชุมชนถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ การเข้าร่วมของประชาชน ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด เป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดการพัฒนาและผลจากการที่ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนหรือแก้ไขปัญหาสาธารณะของท้องถิ่นในลักษณะการมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมดำเนินการ และร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง จะช่วยให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ เกิดการพัฒนาความรู้ความคิดความเข้าใจที่จะบริหารจัดการปกครองตนเองเพื่อต่อยอดไปสู่การเรียนรู้ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยท้องถิ่นได้

คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (อ้างถึงในสมคิด เพชรประเสริฐ , 2548) ได้มีการให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการบริหารแบบกระจายอำนาจให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารตลอดจนอำนาจการตัดสินใจเพื่อจัดสรรทรัพยากรของชุมชนซึ่งจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนผ่านการให้ข้อมูลให้คำแนะนำร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติและควบคุมจากประชาชนโดยตรง

อรทัย ก๊กผล (2552) ได้ให้ความหมายไว้ในหนังสือคู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) การมีส่วนร่วมโดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายกระบวนการบริหารและการตัดสินใจ เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของประชาชนที่มีอิสระทางความคิดและความรู้ความสามารถในการกระทำโดยประชาชนจะต้องเข้าร่วมตั้งแต่การเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ดังนี้ 1) เริ่มต้นการสร้างจิตใต้สำนึกให้รู้สึกรักและห่วงแหนชุมชนหรือสังคมที่ตนเองอยู่ 2) ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการคิดว่าสิ่งใดเป็นปัญหาหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชนและจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหา 3) ร่วมดำเนินการวางแผนเพื่อที่จะจัดโครงการหรือกิจกรรมและแบ่งภาระหน้าที่อย่างชัดเจนภายใต้การใช้งบประมาณที่มีประสิทธิภาพ 4) ร่วมดำเนินงานโดยประชาชนนั้นจะต้องยินดีเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความรู้ความสามารถของตนเองปราศจากการบังคับขู่เข็ญ 5) ร่วมการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไปให้สำเร็จยิ่งขึ้น 6) ร่วมการรับผลประโยชน์ที่ประชาชนนั้นต้องการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมหรือโครงการและยินยอมที่จะได้รับทั้งผลประโยชน์ทั้งด้านบวกและด้านลบทั้งสิ่งที่เป็นในรูปแบบของตัวเงินหรือสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคเป็นต้น (อรทัย ก๊กผล, 2552)

วิลเลี่ยม เออร์วิน (อ้างถึงใน เอกลักษณ์ อุปริรัตน์ ,2552) ได้มีการให้ความหมายในเรื่องของการมีส่วนร่วม กล่าวถึงการที่ประชาชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเองภายใต้ความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมของประชาชนบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันกับการใช้วิทยากรและเจ้าหน้าที่ที่มีความเหมาะสมเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน (เอกลักษณ์ อุปริรัตน์, 2552)

United Nations (1981) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนร่วมก่อตัวให้เกิดกระบวนการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในการให้อำนาจประชาชนตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาและปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการด้วยความเต็มใจ (UN, 1981)

Arnstien (1969) ได้กล่าวไว้ว่าการที่คนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ โดยที่ไม่มีบทบาทอะไรเลยจะไม่สามารถก่อให้เกิดผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้เข้าร่วมต้องมีอำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้เป็นอย่างดี (Sherry Phyllis Arnstein, 1969)

Cohen & Uphoff (1981) อธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่สมาชิกต้องเข้ามามีส่วนที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนในการร่วมเสียสละเพื่อการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมการแบ่งปันในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากผลการปฏิบัติงาน และ4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (N.T., 1981)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กล่าวโดยสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถหาคำจำกัดความที่ตายตัวได้เฉพาะเนื่องจากความหมายจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ดังนั้นในการจะเข้าใจความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องดูที่ความแตกต่างในบริบทของพื้นที่ อย่างไรก็ตามในบริบทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยการมีส่วนร่วมนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามาร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเองภายใต้การเข้าร่วมตั้งแต่กระบวนเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุดโครงการ และอาศัยความสมัครใจของประชาชนที่อยากร่วมรับผิดชอบจากการเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2.2 **มิติการมีส่วนร่วมของประชาชน**

มิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนของ Cohen & Uphoff 1997 (อ้างถึงใน วิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) กล่าวว่าการพิจารณาการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม และมิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) คือ ประชาชนได้มีส่วนร่วมอะไรบ้าง แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน 1) การมีสวนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

1. **การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)** ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

1.1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มตัดสินใจ (initial decision) ในการมีส่วนร่วมขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากเพราะต้องมีการระบุประเด็นปัญหาที่จะต้องนำมาแก้ไขและให้ชุมชนมีบทบาทในขั้นตอนนี้เนื่องจากประชาชนในชุมชนนั้นเข้าใจปัญหาท้องถิ่นในแต่ละที่ได้ดีที่สุด แต่โดยทั่วไปแล้วในขั้นตอนนี้ชุมชนจะมีบทบาทในการพิจารณาว่าโครงการจะเริ่มดำเนินการเมื่อใดที่ไหนและประชาชนจะให้ความร่วมมืออย่างไร

1.2) ดำเนินการตัดสินใจ (ongoing decision) Uphoff et.al. เสนอว่าภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ หากในขั้นตอนการตัดสินใจที่ประชาชนไม่ได้มีบทบาทก็ควรให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินงานเพื่อพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.3) ตัดสินใจปฏิบัติการ (operational decision) โดยชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมโดยอาจจะเป็นกลุ่มอาสาสมัครเพื่อร่วมมือกันในรูปแบบการเป็นสมาชิกเพื่อให้มีการดำเนินการประชุมและลงมือปฏิบัติการ ทั้งนี้ กลุ่มเหล่านี้จะต้องพิจารณาถึงภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ หรือระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน

2. **การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation)** ประกอบด้วย

2.1) การสนับสนุนด้านทรัพยากร (resources contribution) โดยการสนับสนุนนี้จะเป็นไปอย่างมีอิสระไม่ควรมีการบังคับและอาจจะมีการสนับสนุนที่ไม่ใช่เป็นตัวเงินแต่เป็นการสนับสนุนด้วย แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

2.2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานความร่วมมือ (Participation in administration and coordination) โดยอาจจะเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการ

ของโครงการซึ่งเป็นบทบาทที่ก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนและภาครัฐก็จะได้รับทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดที่อาจจะส่งผลกระทบต่อโครงการ

2.3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (enlistment) โดยจะไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของผลประโยชน์แต่เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเพื่อที่จะป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

3. **การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)** ประกอบด้วย

3.1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ (material benefit) ผลประโยชน์ที่จะเห็นได้ชัดจากการเกิดขึ้นของโครงการ เช่น การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มรายได้จากการเกษตร เป็นต้น

3.2) ผลประโยชน์ทางสังคม (social benefit) ได้แก่ เป็นผลประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้ร่วมกัน เช่น การบริการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ส่งเสริมให้ชุมชนและประชาชนนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล (personal benefit) จะเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นส่วนบุคคลด้านจิตใจ เช่น มีความสบายใจจากการมีคุณภาพชีวิตเบื้องต้นที่ดี มีความปลอดภัยในการใช้ชีวิต เป็นต้น

4. **การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)** ประชาชนควรมีโอกาสในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการเพื่อร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการทั้งในเรื่องของความสำเร็จและอุปสรรคของโครงการ

มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม (Whose) ซึ่งการพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมใดนั้น จะมีประเด็นในการพิจารณาได้ 2 ประเด็น คือ กลุ่มหรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม และคุณลักษณะของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม

1. กลุ่ม / ประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1.1 บุคคลในท้องถิ่น (Local residents) คือกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่เขตในพื้นที่ที่จะศึกษาในกรณีต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ผู้นำท้องถิ่น (Local leaders) เช่น ผู้นำองค์กรท้องถิ่น (local informal leaders) หัวหน้ากลุ่มอาสาสมัคร แกนนำชุมชน ผู้มีอิทธิพล และประชาคม หรือผู้นำที่เป็นทางการ (local office holders) เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น

1.3 เจ้าหน้าที่รัฐ (Government personnel) เป็นผู้มีบทบาทสูงในการส่งเสริมหรือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และได้รับการแต่งตั้งให้ทำงานพื้นที่ในช่วงเวลาหนึ่งและมีการโยกย้ายได้

2. คุณลักษณะภูมิหลังของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมีความสำคัญมากน้อยตามแต่กรณีศึกษา เช่น การประกอบอาชีพ ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน สภาพการถือครองที่ดิน เป็นต้น

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how participation occur) ในมิตินี้รูปแบบการเกิดขึ้นได้ของการมีส่วนร่วมมีปัจจัยพิจารณา 4 ปัจจัยคือ 1) หลักการขั้นตอนเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม 2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม 3) ขอบเขตการดำเนินงาน และ 4) ผลของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. หลักการขั้นตอนเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม (Basis of participation) คือ การกระตุ้นชุมชน (Impetus) เป็นผู้ส่งเสริมการมีส่วนร่วม (instigator participation) มีบทบาทสำคัญมากในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งในการกระตุ้นชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนอาจจะเป็นอาสาสมัครในการเข้าร่วมโครงการและประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม หรือการเกณฑ์แรงงานเข้ามาช่วยในการมีส่วนร่วมมากขึ้น ประกอบกับต้องมีสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม (incentives to participation) ที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความต่อเนื่องในการอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วม

2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม (Form of participation) คือ การมีส่วนร่วมเป็นไปโดยมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มที่มีรูปแบบเป็นทางการ มีความซับซ้อนมากจะทำให้การมีส่วนร่วมในโครงการถูกชักนำจากผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีความสามารถในชุมขน และในด้านช่องทาง (channels) ของการมีส่วนร่วมจะมีหลากหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การเข้าร่วมประชุมเพื่อออกความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการและร่วมประชุม หรือ เป็นการบีบบังคับให้เข้าร่วมหรือมีการชักนำ (inducement) ให้เข้าไปเป็นส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะอาสาสมัครในชุมชน เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. ขอบเขตการดำเนินงาน (Extents of Participation) เป็นเรื่องเกี่ยวกับระยะเวลา (duration) มีกรอบระยะเวลาชัดเจนในการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ควรกำหนดจำนวนกิจกรรมที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้เหมาะสม ไม่ควรมากเกินไป โดยต้องพยายามเพิ่มความตระหนักในความสำคัญของกิจกรรมต่อชุมชน และระยะเวลาที่ประชาชนนั้นสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมได้ เช่น การจัดกิจกรรมหลังเลิกงาน หรือช่วงวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ และมีขอบข่าย (scope) ในการมีส่วนร่วมแบบทำเป็นโครงการพิเศษมีขอบเขตจำกัด เป็นโครงการชั่วคราวทำแล้วยุบโครงการหรือนำมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. ผลของการมีส่วนร่วม (Effects of participation) ประเด็นสำคัญคือ ความสามารถในการตัดสินใจ ที่จะเป็นตัวชี้วัดว่าความสามารถในการตัดสินใจของประชาชนในระดับดี การมีส่วนร่วมจะเป็นไปในแนวทางที่ตรงกับความต้องการของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ (N.T., 1981)

โดยสรุปแล้วมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมคือ ต้องเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดจากการเปิดโอกาสจากท้องถิ่นให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทในชุมชนอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนหรือร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน ภายใต้มิติการมีส่วนร่วมที่ต้องทราบว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในเรื่องอะไร มีการตัดสินใจ การนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน และต้องทราบว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนให้เกิดโครงการ เช่น คนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในการดำเนินโครงการประชาชนมีส่วนร่วมอย่างไร มีสิ่งใดเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในโครงการ มีรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ตลอดจนผลของการมีส่วนร่วมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

2.2.3 **ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน**

ปกรณ์ ปรียากร (2532) ได้เสนอลักษณะของการมีส่วนร่วมประชาชน คือ สามารถเกิดขึ้นได้ 4 ลักษณะคือ 1) ประชาชนต้องมีบทบาทในการกำหนดว่าสิ่งใดเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน 2) ประชาชนจะต้องรู้และทราบได้ว่าทรัพยากรใดของชุมชนที่มีความสามารถในการใช้ประโยชน์เพื่อนำมาพัฒนาได้ 3) ต้องเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อเป็นการแก้ไขหรือปรับปรุงก่อให้เกิดการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาค และ 4) ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมจะต้องสามารถพัฒนาหรือก่อให้เกิดความพึงพอใจกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ (ปกรณ์ ปรียากร, 2532)

จรัส สุวรรณมาลาและคณะ (2548) ได้ศึกษาโครงการวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย และสามารถแบ่งพัฒนาการของนวัตกรรมด้านการเมืองออกเป็น 6 กลุ่มตามลำดับความเข้มข้นของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ดังนี้

1) การกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปสนใจและเข้าร่วมในกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางพื้นที่ประชาชนยังไม่ได้มีการตระหนักหรือให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้านเท่าที่ควร หรือยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับระบบการเมืองและการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องจูงใจหรือเชิญชวนให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการของท้องถิ่น เช่น การจัดให้มีการฝึกอบรมดูงานหรือฝึกอบรมความรู้เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นแก่ประชาชนหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้และมีความใกล้ชิดกับการดำเนินโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) การจัดเวทีการปรึกษาหารือหรือขอความคิดเห็นจากประชาชนหรือชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการริเริ่มกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นกับคนในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดกิจกรรมที่ให้บริการสาธารณะ หรือการจัดเวทีประชาคมร่วมกันปรึกษาหารือและตอบแบบสอบถาม เป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีการจัดทำข้อสรุปความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานหรือจัดโครงการให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือความต้องการของประชาชนและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง

3) การจัดเวทีประชาคมให้ประชาชนหรือชุมชนริเริ่มนโยบายสาธารณะ โดยเป็นการจัดเวทีประชาคม ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอปัญหาหรือวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อความต้องการของประชาชนและให้ท้องถิ่นนำไปกำหนดเป็นแผนพัฒนาหรือแผนการจัดสรรงบประมาณประจำปี ซึ่งจากการศึกษาได้พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีการจัดเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนหรือระดับตำบลเพื่อต้องการให้เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกัน แสดงความคิดเห็นเพื่อริเริ่มเป็นนโยบายต่าง ๆ เช่น การจัดทำโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเป็นนวัตกรรมที่ผ่านการจัดเวทีประชาคมมาแล้ว

4) การให้ประชนหรือชุมชนร่วมเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นหรือกฎหมู่บ้าน โดยการดำเนินงานด้านกิจกรรมสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องดำเนินการภายใต้การออกระเบียบกฎหมายและข้อบังคับ เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชุมชนหรือการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะสนับสนุนให้ชุมชนเป็นผู้ออกกฎระเบียบปฏิบัติและบังคับใช้กฎระเบียบดังกล่าวกับชุมชนรวมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดความยินยอมใช้กฎระเบียบได้อย่างมีประสิทธิผล

5) การสนับสนุนให้ชุมชนหรือหน่วยอาสาสมัคร จัดกิจกรรมหรือบริการสาธารณะของชุมชนโดยสนับสนุนให้ชุมชนเป็นกลุ่มประชากรเป้าหมาย เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการแทนที่จะต้องดำเนินการเองแบบครบวงจร แต่สนับสนุนให้เกิดอาสาสมัครชุมชนเพื่อให้มีการนำความรู้จากการจัดการฝึกอบรมให้ผู้ปฏิบัติงานนั้นเพิ่มพูนความรู้ทักษะและต่อยอดการดำเนินการกระจายความรู้ให้ประชาชนคนอื่น ๆ อาทิ การว่าจ้างชุมชนทำหน้าที่จัดบริการพื้นฐานของท้องถิ่นบำรุงดูแลรักษาสวนหย่อม เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6) การให้ตัวแทนของประชาชน องค์กรชุมชนร่วมตรวจสอบการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งตามหลักธรรมาภิบาลแล้วองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การแต่งตั้งตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อเข้าไปเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างและตรวจรับการจ้างงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการตรวจรับการจ้างสิ่งก่อสร้างประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงสนับสนุนให้ประชาชน ได้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการ รายงานความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานเพื่อให้ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนเสียงตอบรับความพึงพอใจและความโปร่งใสในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (จรัส สุวรรณมาลา, 2548)

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551) กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีลักษณะการมีส่วนร่วมที่สามารถแบ่งได้ 6 ลักษณะกล่าวคือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนที่มีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จำเป็นจะต้องดำเนินการและผลกระทบที่มีการคาดว่าจะเกิดขึ้นและต้องแจ้งข่าวสารก่อนที่จะมีการตกลงหรือตัดสินใจดำเนินโครงการนั้น ๆ

2. การปรึกษาหารือ (Public Information) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการปรึกษาหารือเพื่อเป็นช่องทางกระจายข่าวสารข้อมูลให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบเพื่อมีการรับฟังความคิดเห็นและหาข้อมูลเพิ่มเติมรวมไปถึงข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) โดยในรูปแบบนี้จะใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจหรือทำข้อตกลงร่วมกันเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมระดับความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting) เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้ร่วมแสดงความคิดเห็น

4. การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ในรูปแบบนี้จะเป็นการระดมความคิดเห็นที่มีการประชุม โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีความละเอียดชัดเจนถือเป็นเวทีนำเสนอข้อมูลของประชาชนอย่างเปิดเผยและไม่มีการปิดบังข้อมูลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ในโครงการ ซึ่งการจัดทำประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีหลักเกณฑ์ตลอดจนมีหัวข้อหรือประเด็นที่จะพิจารณาชัดเจนเพื่อแจ้งให้ทุกฝ่ายรับทราบ

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีเป้าหมายสูงสุดคือให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในประเด็นปัญหาที่ต้องการจะแก้ไขโดยอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนหมู่บ้านเข้าไปเป็นหนึ่งในคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

6. การใช้กลไกทางกฎหมาย โดยรูปแบบนี้จะไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงของการแก้ไขหรือป้องกันเป็นเพียงการได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับในลักษณะของการเรียกร้อง การป้องกันสิทธิ์ของตนเองอันเนื่องมาจากการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้เสนอหลักของการมีส่วนร่วมประชาชนไว้หลายประการและประชาชนสามารถใช้สิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2551)

ลี เจ. แครี (อ้างถึงใน เอกลักษณ์ อุปริรัตน์ ,2552) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในหนังสือวิชาการเรื่อง Community Development as a Process ว่ามีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การเป็นสมาชิก (Membership) 2) การเป็นผู้เข้าร่วมประชุม (Attendance at Meeting) 3) การเป็นประธานหรือผู้นำ (Position of Leadership) 4) การเป็นกรรมการ (Membership on Committees) และ 5) การเป็นผู้ออกเงิน (Financial Contribution)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยสรุป จากลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จะต้องดำเนินการภายใต้การกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกิดการสนใจในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น ต้องมีการจัดเวทีปรึกษาหารือหรือเวทีประชาคมเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในการแก้ไขปัญหาโดยให้ประชาชนนั้นร่วมเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ยินยอมร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎของหมู่บ้านหรือชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดอาสาสมัครเพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนส่งเสริมให้ตัวแทนของประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2.4 **ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน**

โกวิทย์ พวงงาม (2545) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาในแต่ละท้องถิ่นเพราะหากประชาชนยังไม่ทราบถึงต้นตอของปัญหาหรือยังไม่เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงในท้องถิ่นของตนเอง การดำเนินงานต่าง ๆ นั้นจะเป็นไปด้วยความลำบากและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เพราะประชาชนไม่มองเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงาน

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เนื่องจากการวางแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการแสดงความคิดเห็นโดยอาศัยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับ เพื่อสามารถวางแผนและตัดสินใจเชิงเหตุผลได้

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน เนื่องจากประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีฐานะที่ยากจน ดังนั้นการร่วมลงทุนในเชิงทุนทรัพย์จะเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก แต่ชาวบ้านหรือประชาชนสามารถใช้แรงงานของตนเองในการเข้าร่วมการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และสามารถช่วยคิดต้นทุนการดำเนินงานร่วมกันได้

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเนื่องจากประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานเพื่อทราบว่างานที่ได้เข้าร่วมในการปฏิบัติได้รับผลประโยชน์อย่างไร เพื่อจะสามารถดำเนินกิจกรรมลักษณะคล้ายกันในโอกาสต่อไปได้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2545)

ตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Ladder of Citizen Participation) ของ Arnstein (1969) (อรทัย ก๊กผล, 2552) เป็นตัวแบบที่ได้รับความนิยม โดยการแบ่งบันไดการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ขั้น ประกอบด้วย

1) ขั้นการควบคุม (Manipulation)
2) ขั้นการรักษา (Therapy)
3) ขั้นการให้ข้อมูล (Informing)
4) ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Consultation)
5) ขั้นการปรึกษาหารือ (Placation)
6) ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership)
7) ขั้นมอบหมายอำนาจ (Delegated Power)
8) ขั้นอำนาจพลเมือง (Citizen Control)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

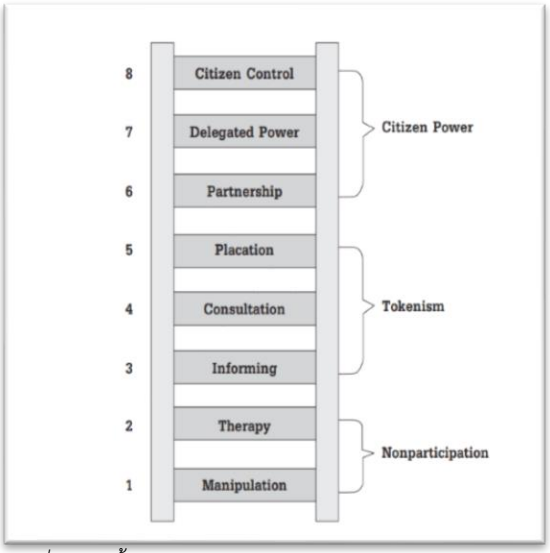

รูปภาพที่ 1แสดงขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมืองของ Arnstein (1969)

ที่มา : อรทัย ก๊กผล , 2552

สำหรับระดับขั้นบันไดที่ไล่จากล่างสูงขึ้นจะเป็นตัวสะท้อนอำนาจของประชาชนที่มากขึ้นตามไปด้วย ขั้นบันไดที่ 1 และ 2 ไม่ถือว่าเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเลยเรียกว่า Nonparticipation ส่วนขั้นที่ 3 – 5 นั้นเรียกว่า Tokenism คือประชาชนมีโอกาสในการให้ข้อมูล

แสดงความคิดเห็นแต่ไม่มีอำนาจตัดสินใจ ส่วนขั้นที่ 6,7 และ 8 ถือว่าประชนมีอำนาจในการตัดสินใจเรียกว่า Citizen Power จากตัวแบบนี้ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (partnership) เป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทและอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง

ตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของ IAP2 คือตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นรูปแบบของนานาชาติด้านการมีส่วนรวมของประชาชน (International Association of Public Participation) โดยมีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ขั้น คล้ายคลึงกับหลักการเดียวกับ Arnstein ที่มองว่ายิ่งสูงอำนาจการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจจะยิ่งทวีเพิ่มมากขึ้น ตามแผนภาพที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

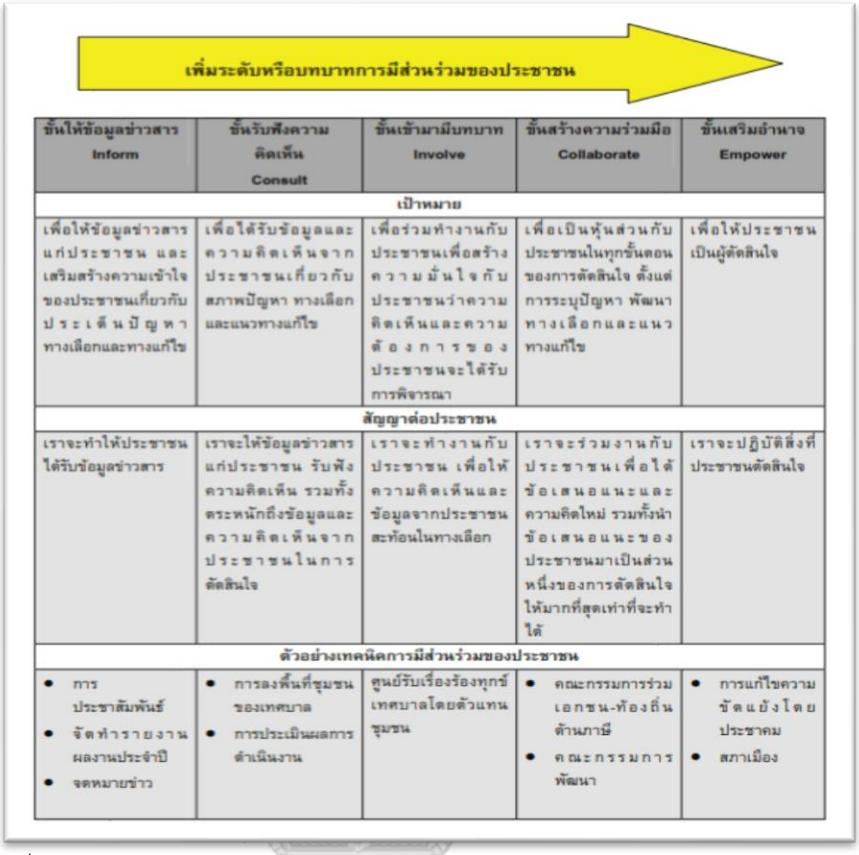

ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร Inform	ขั้นรับฟังความคิดเห็น Consult	ขั้นเข้ามามีบทบาท Involve	ขั้นสร้างความร่วมมือ Collaborate	ขั้นเสริมอำนาจ Empower
เป้าหมาย				
เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน และเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางเลือกและทางแก้ไข	เพื่อได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือกและแนวทางแก้ไข	เพื่อร่วมทำงานกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจกับประชาชนว่าความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะได้รับการพิจารณา	เพื่อเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข	เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ
สัญญาต่อประชาชน				
เราจะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร	เราจะให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน รับฟังความคิดเห็น รวมทั้งตระหนักถึงข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนในการตัดสินใจ	เราจะทำงานกับประชาชน เพื่อให้ความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก	เราจะร่วมงานกับประชาชนเพื่อได้ข้อเสนอแนะและความคิดใหม่ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้	เราจะปฏิบัติสิ่งที่ประชาชนตัดสินใจ
ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน				
• การประชาสัมพันธ์ • จัดทำรายงานผลงานประจำปี • จดหมายข่าว	• การลงพื้นที่ชุมชนของเทศบาล • การประเมินผลการดำเนินงาน	ศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์เทศบาลโดยตัวแทนชุมชน	• คณะกรรมการร่วมเอกชน-ท้องถิ่นด้านภาษี • คณะกรรมการพัฒนา	• การแก้ไขความขัดแย้งโดยประชาคม • สภาเมือง

รูปภาพที่ 2 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของ IAP2 และตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา : (อรทัย ก๊กผล, 2552)

อรทัย ก๊กผล (2546) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการศึกษากรณี Best Practices มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับก้าวหน้าสามารถแบ่งได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน (inform) เป็นการมีส่วนร่วมในระดับต่ำที่สุดส่งผลให้บทบาทประชาชนในระดับนี้น้อยมากเป็นการให้ข้อมูลทางเดียวจากรัฐสู่ประชาชนจึงทำให้ประชาชนนั้นเพียงแค่ทราบว่ารัฐต้องการจะมอบข้อมูลอะไรให้ เช่น การจัดทำสื่อหรือการเผยแพร่เอกสาร ข้อมูลข่าวสารที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นต่อไปเพราะการตัดสินใจที่ถูกต้องขึ้นอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วน

2) ระดับปรึกษาหารือ (Consult) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงขึ้นมาอีกขั้นเป็นเพียงการให้ข้อเท็จจริงและรวมไปถึงความคิดเห็นประกอบกับการตัดสินใจประชาชนมีบทบาทในการให้ข้อมูล เช่น การประชุมประชาพิจารณ์ การสำรวจความคิดเห็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน (involve) ขั้นต่อมาเป็นการเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนเพื่อคัดเลือกออกมาเป็นนโยบาย ทางเลือกระดับการมีส่วนร่วมนี้จะใกล้เคียงกับระดับการร่วมมือแต่เป็นเพียงการร่วมมือในเชิงกิจกรรม เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ

4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานร่วมกันกับองค์กรภาคประชาชน (collaboration) ในขั้นนี้จะเป็นการมุ่งเน้นบทบาทประชาชนที่สูงขึ้นโดยรัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจภายใต้ความคิดเห็นของประชาชนและเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนหรือคณะที่ปรึกษามีฝ่ายประชาชนเข้าร่วม

5) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนนั้นเลือกทางเลือกนโยบาย (empower) ถือเป็นบทบาทประชาชนในขั้นสูงสุดที่มีระดับการเข้าร่วมของประชาชนให้เป็นผู้ตัดสินใจเพื่อที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามการตัดสินใจ แก้ไขปัญหานำเสนอทางเลือกให้ประชาชนได้ตัดสินใจ (อรทัย ก๊กผล, 2546)

โดยสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนเพิ่มไปถึงระดับที่สูงมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนกล่าวคือ ระดับเริ่มต้นจะเป็นการให้บทบาทประชาชนต่ำมากโดยการให้ข้อมูลจากรัฐสู่ประชาชน เพื่อต้องการบอกในสิ่งที่ภาครัฐจะมอบให้ประชาชนได้ทราบเท่านั้น ระดับปรึกษาหารือ ซึ่งในขั้นนี้จะมีความคิดเห็นที่ประกอบไปด้วยประชาชนที่มีบทบาทในการให้ข้อมูล เช่น การทำประชาพิจารณ์ ระดับต่อมาคือเริ่มมีการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงระหว่างรัฐกับประชาชน จนนำไปสู่ขั้นการประสานการทำงานร่วมกันกับองค์กรภาครัฐและภาคประชาชน ตลอดจนการให้บทบาทประชาชนขั้นสูงสุดโดยที่รัฐทำหน้าที่สนับสนุนประชาชนเท่านั้น

2.2.5 **รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน**

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตามมิติระดับการมีส่วนร่วมใน 3 รูปแบบ ดังนี้ (เฉลียว บุรีภัคดี, 2545)

1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ มีฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่าไม่มีศักยภาพหรือทรัพยากรที่เทียบเท่ากับกลุ่มคนที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น ด้อยกว่าอีกฝ่ายในทางความรู้ความสามารถ เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ เข้าไม่ถึงความต้องการของประชน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการร่วมแสดงความคิดเห็นเพียงแค่บางเรื่องไม่ใช่ทุกเรื่องที่ประชาชนต้องการ

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและมีความพัฒนาให้เกิดความเท่าเทียมในทุก ๆ ฝ่ายเน้นการมีส่วนร่วมในเชิงพัฒนาตามแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชนเพื่อประชาชน และนำมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (เฉลียว บุรีภัคดี, 2545)

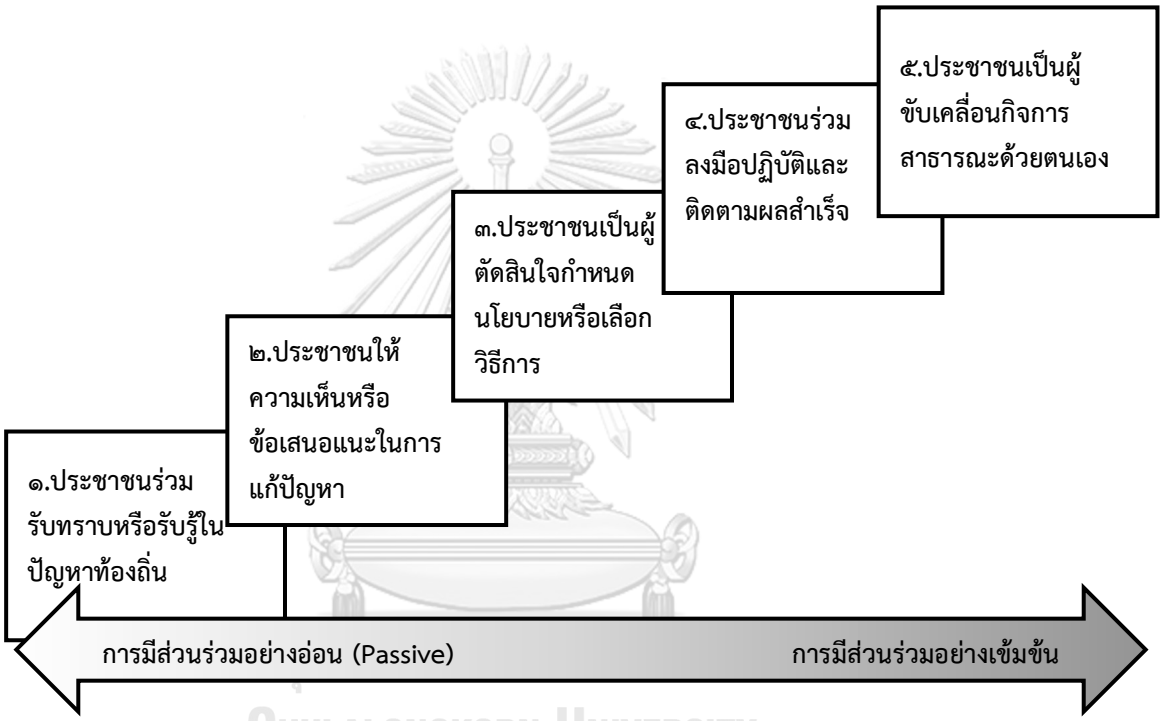

CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปภาพที่ 3 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น
ที่มา วีระศักดิ์ เครือเทพ (2548)

ขั้นที่ 1 ประชาชนร่วมรับทราบหรือรับรู้ในปัญหาท้องถิ่น กล่าวคือ ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างอ่อน (passive public participation) โดยประชาชนจะทำโดยการเข้าร่วมรับทราบหรือรับฟังข้อมูลข่าวสารจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ประชาชนจะไม่มีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นหรือสะท้อนความต้องการของตนเองไปสู่กระบวนการพิจารณาของผู้มีอำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 ประชาชนให้ความเห็นหรือข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาโดยการใช้เวทีนโยบายสาธารณะ (policy window) เพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นในมุมมองของประชาชนที่มีต่อโครงการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งในรูปแบบนี้ประชาชนจะมีโอกาสในการเสนอความคิดเห็นของตนเองเท่านั้น แต่อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังคงอยู่ที่กระบวนการตัดสินใจภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก

ขั้นที่ 3 ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือเลือกวิธีการ กล่าวคือในระดับสามเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เริ่มเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น เป็นการมอบอำนาจการตัดสินใจในการดำเนินกิจการของชุมชนให้อยู่กับประชาชนที่เป็นสมาชิกชุมชนภายใต้การดำเนินงานต่าง ๆ ตามมติของชุมชน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาตำบลอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นที่ 4 ประชาชนร่วมลงมือปฏิบัติและติดตามผลสำเร็จ กล่าวคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะเพิ่มมากขึ้น โดยจะเน้นในเรื่องของขั้นตอนการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริงและติดตามผลการปฏิบัติงานว่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่

ขั้นที่ 5 ประชาชนเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจการสาธารณะด้วยตนเอง กล่าวคือ ขั้นตอนนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มมีความเข้มข้นมากขึ้น โดยการปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาหรือลงมือดำเนินนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นเสมือนผู้สนับสนุนในการดำเนินงานของชุมชนให้เป็นไปได้อย่างราบรื่นและมีความต่อเนื่อง ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจตั้งแต่การร่วมวางแผน คิดค้นหาวิธีแก้ไขปัญหา บริหารจัดการทรัพยากรเกี่ยวกับการดำเนินนวัตกรรม และการลงมือปฏิบัติโดยภาคประชาชนเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมการปกครองตนเองของประชาชนอย่างเข้มข้นและจริงจัง (Proactive public participation) (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2548)

รูปแบบการมีส่วนร่วม United Nation (อ้างถึงในสิริพัฒน์ ลาภจิตร ,2550: 31) ได้จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นการรวมตัวหรือก่อตัวของอาสาสมัครเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2) การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการของประชาชนหรือความเห็นชอบสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3) การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) เป็นการเข้าร่วมแบบมีความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนจากรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง ซึ่งรูปแบบนี้ผู้กระทำได้รับผลกระทบทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และในอนาคตจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (สิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2550)

วีระศักดิ์ เครือเทพ (2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบและคุณลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ ว่าปัจจุบันรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายลักษณะและมีความหลากหลายตั้งแต่การใช้วิธีการแบบดั้งเดิม (conventional) ไปจนถึงกระบวนการแบบนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการดำเนินกิจกรรม เช่น การทำแบบสำรวจความต้องการของประชาชน (citizen survey) การจัดประชุมเวทีประชาคม การประชุมสภา การประชุมกลุ่ม Focus group การจัดตั้งคณะกรรมการภาคประชาชนเพื่อเป็นที่ปรึกษา การประชุมสมัชชาประชาชนที่ใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ในการนำเสนอและประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ แบบทันที (real time) ซึ่งพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละรูปแบบจะมีระดับความเข้มข้นแตกต่างกันออกไปตามขอบเขตของการให้อำนาจประชาชนในการตัดสินใจ ซึ่งประเด็นสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนควรจัดขึ้นเป็นกลุ่ม/พื้นที่ย่อย เพื่อให้กระจายพื้นที่ในวงกว้างให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง

2) ควรเปิดโอกาสให้มีการเข้าร่วมประชาคมหรือร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและความตื่นตัวของประชาชน สามารถติดตามกระแสข่าวสารประเด็นปัญหาที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลา

3) การสื่อสารควรเป็นการประสานในรูปแบบของการเจรจาผ่านการพูดคุยหรือปรึกษา ให้ประชาชนทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผย และควรมีการกำหนดแบบแผน (protocol) ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือการแสดงความคิดเห็น

4) ประชาชนที่เข้าร่วมควรมีตัวแทนที่เหมาะสม กล่าวคือ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องมีจำนวนที่เหมาะสมและมีคุณภาพไม่กระจุกตัวหรือมาจากบางกลุ่มบางพวกโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ควรมาจากการได้เปรียบในทางเศรษฐกิจหรือสังคม หรือเป็นพรรคพวกของผู้มีอำนาจทางการเมือง (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2553)

โดยสรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นไปได้หลายรูปแบบ กล่าวคือ ประชาชนจะเข้าร่วมโดยการมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) หรือการมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) รวมไปถึงการมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) อย่างไรก็ตามการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเริ่มจากแบบค่อยเป็นค่อยไป

โดยให้ประชาชนรับรู้ปัญหาในท้องถิ่นของตนเองเพื่อสะท้อนถึงความคิดเห็นที่ต้องการแก้ไข แต่ในขั้นแรกอำนาจการตัดสินใจยังตกเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในระดับที่สูงขึ้นมาจะต้องให้โอกาสประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมือง มอบอำนาจให้การตัดสินใจเป็นของชุมชน จนกระทั่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่การให้ประชาชนขับเคลื่อนกิจการสาธารณะได้ด้วยตนเอง

2.2.6 **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน**

อนุภาพ ถิรลาภ (2528) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เชิงสมุฏฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ความเกรงใจผู้มีสถานสภาพสูงที่กว่า คือ เป็นความรู้สึกที่จะต้องเห็นคล้อยตามหรือปฏิบัติตามผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีสถานภาพที่จะสามารถพึ่งพาอาศัยหรือปกป้องได้ โดยประชาชนจะรู้สึกลำบากใจที่จะปฏิเสธเข้าร่วมโครงการจากการชักชวนของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า

2. ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก คือ ต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนเองโดยไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างกลุ่มเพื่อน ญาติมิตร หรือคนส่วนใหญ่ในชุมชนและความพยายามที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพวกพ้อง

3. ความเชื่อในตัวผู้นำ คือ การยอมรับในคุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำที่เชื่อว่าจะทำให้การทำงานนั้นบรรลุผลสำเร็จในโครงการนั้น ๆ ได้

4. ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ คือ การที่ประชาชนมีความสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นชุมชนของตนเองเพื่อสร้างความเข้าใจและการทำงานร่วมกันและแสดงถึงจำนวนความถี่ในการพบปะทำงานร่วมกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5. การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมโครงการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำในโครงการ เช่น ชื่อเสียง ตำแหน่ง เงิน สิ่งของ หรือเกียรติยศ เป็นต้น

6. การยอมรับแบบอย่าง คือ การกระทำที่เกิดจากการเลียนแบบในโครงการที่เกิดจากการยอมรับที่จะกระทำตามโครงการตามที่เคยพบเห็นหรือรับรู้ว่าประสบความสำเร็จและนำวิธีการของโครงการนั้นมาเป็นแบบอย่างในการกระทำ

7. ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม คือ การกระทำที่ตอบสนองความรู้สึกไม่สะดวก บีบคั้นหรือความไม่เอื้ออำนวยของสภาพแวดล้อมต่อการดำรงชีวิตทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

8. การยอมรับในอำนาจรัฐ คือ การรับรู้และยอมรับในอำนาจและการกระทำของรัฐว่าเป็นสิ่งชอบธรรมและจะต้องปฏิบัติตาม

9. ฐานะทางเศรษฐกิจ คือ ฐานะทางความเป็นอยู่ที่ก่อให้เกิดการเข้าร่วมในโครงการที่แตกต่างกันทั้งจากรายได้ในการดำรงชีวิต ทรัพย์สินที่ดิน หรือเครื่องมือในการผลิต เป็นต้น (อนุภาพ ถิรลาภ, 2528)

อำนาจ อนันตชัย (อ้างถึงในสนิท ขาวสอาด,2539) กล่าวว่าความสำเร็จหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความร่วมมือมี 3 ประการ ดังนี้

1. การผสมผสานแผนงานรวมไปถึงโครงการของหน่วยงานราชการ โดยการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและความสามารถของประชาชนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาเดือดร้อน ตอบสนองผลประโยชน์ได้ถูกต้องตามความเหมาะสมของเวลาและสถานที่

2. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่การหาสาเหตุของปัญหาการแก้ไขปัญหา การร่วมคิดร่วมทำโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนภายใต้ประโยชน์จากแรงงานและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเต็มที่

3. การสร้างองค์กรท้องถิ่น โดยมีกลไกการประสานงาน งบประมาณ ปัจจัยการดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงความต้องการของประชาชน (สนิท ขาวสอาด, 2539)

อรทัย ก๊กผล (2546) ได้ศึกษาเงื่อนไขที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนในหนังสือวิชาการเรื่อง Best Practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการมีส่วนร่วมได้ 3 ประการ คือ

1) ผู้นำองค์กร ผู้นำจะเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผู้นำจะมีบทบาทอย่างมากทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำ เช่น ถ้าผู้บริหารมีความตั้งใจแน่วแน่ในการดำเนินโครงการและมีความจริงจังต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจะส่งผลต่อความจริงจังของการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ และทำให้ประชาชนอยากเข้ามาร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ทีมงานและองค์กร เป็นผู้มีปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานเพราะกระบวนการการทำงานจะต้องอาศัยความรับผิดชอบของทีมงานที่สามารถรับผิดชอบวิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดเป้าหมาย การเลือกระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วม การประสานกับประชาชน ดังนั้นหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วมในองค์กร จะยิ่งส่งผลให้กระบวนการการมีส่วนร่วมมีทัศนะคติเชิงบวกในการมีส่วนร่วม เข้าใจความรู้สึกของประชาชนและมีความระมัดระวังในการจัดการมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กร

3) ประชาชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพราะหากประชาชนไม่มีส่วนร่วมปัญหาที่หน่วยงานของรัฐจะต้องแก้ไขจะไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะเมื่อประชาชนไม่เห็นด้วยก็จะไม่เกิดความสนใจและไม่มีส่วนร่วมส่งผลให้การจัดการมีส่วนร่วมเป็นเพียงพิธีกรรมเท่านั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องให้ความสำคัญ ควรยึดประชาชนเป็นหลักมากกว่าความสะดวกของหน่วยงาน (อรทัย ก๊กผล, 2546)

จรัส สุวรรณมาลา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง โครงการวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย สามารแบ่งปัจจัยที่มีผลกระตุ้นหรือส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมด้านการเมืองและการมีส่วนร่วม ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยที่มีผลกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรม และ 2) ปัจจัยที่มีผลส่งเสริมสนับสนุนให้นวัตกรรมประสบความสำเร็จ ดังนี้

1) ปัจจัยที่มีผลกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรม มี 4 ปัจจัย คือ

1.1) ผู้บริหารท้องถิ่นต้องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กล่าวคือ ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่แล้วจะไม่ตื่นตัวในทางการเมืองและไม่เข้าใจหรือไม่เชื่อถือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ไม่เกิดความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในท้องถิ่นส่งผลให้การพัฒนาหรือการขับเคลื่อนนวัตกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้นเป็นไปได้ยาก ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีส่วนกระตุ้นและให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว

1.2) การเมืองท้องถิ่นแข็งขันรุนแรง กล่าวคือ การเมืองของท้องถิ่นที่แข่งขันแบบรุนแรงเนื่องจากเมื่อใดก็ตามที่มีผู้บริหารมีการแข่งขันทางการเมืองสูงและในสภานั้นมีฝ่ายค้านสูงจะมีแนวโน้มที่จะช่วยให้ผู้บริหารนั้นใช้กลไกนโยบายโดยผ่านการจัดเวทีประชาคมเป็นหลักเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้ฝ่ายบริหาร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.3) องค์กรชุมชนมีความตื่นตัวสูง กล่าวคือ องค์กรชุมชนมีความตื่นตัวเนื่องจากถ้าองค์กรมีความตื่นตัวเป็นจำนวนมากจะยิ่งส่งผลให้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนโดดเด่นได้และนำมาสู่การเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาสาธารณะชุมชนโดยผ่านเวทีชุมชน เพื่อการหารือร่วมแก้ไขปัญหาหรือเข้าไปมีบทบาทในการปฏิบัติงาน เช่น การจัดหน่วยอาสาสมัครชุมชน เป็นต้น

1.4) ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนา กล่าวคือ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาตำบลที่ช่วยผลักดันให้ท้องถิ่นเริ่มมีการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้เสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและนำมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบล และจัดลำดับความสำคัญวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

2) ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้นวัตกรรมประสบผลสำเร็จ

2.1) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น กล่าวคือ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เนื่องจากนวัตกรรมที่ริเริ่มขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมหรือได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกหลายประเภท เช่น ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่มีประสบการณ์มาก่อน นอกจากนี้ยังได้รับวัสดุอุปกรณ์ในการช่วยเหลือจากภาคเอกชน

2.2) การเมืองท้องถิ่นแบบสมาคม กล่าวคือ การเมืองท้องถิ่นแบบสมาคมจะส่งผลให้การแข่งขันทางการเมืองในท้องถิ่นนั้นไม่รุนแรงผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญกับองค์กรชุมชนอย่างเท่าเทียมส่งผลให้เกิดการสนับสนุนนวัตกรรม เพราะถือเอาประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก

2.3) ลักษณะชุมชนชนบท กล่าวคือ ลักษณะชุมชนชนบท การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในองการบริหารส่วนตำบลมักจะเป็นชุมชนชนบทและมีรากฐานการผลิตด้านเกษตรกรอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่มีความมผูกพันเปรียบเสมือนญาติพี่น้องและมีการประกอบอาชีพในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ประสบปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนชนบทมีโอกาสสูงที่จะร่วมแก้ไขปัญหาในพื้นที่ตนเอง นำไปสู่การเกิดนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมมากกว่าเมื่อเทียบกับชุมชนเมืองหรือกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีปัญหาหลากหลายที่รอรับการแก้ไข (จรัส สุวรรณมาลา, 2548)

วีระศักดิ์ เครือเทพ (2548) จากการศึกษานวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสังเคราะห์ได้ถึงปัจจัยที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะของการแสดงบทบาทเชิงสถาบันแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ กล่าวคือ

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้ประสานงาน (Coordinator) เพื่อประสานให้ปัญหาได้รับความแก้ไข โดยในกรณีที่ปัญหามีความซับซ้อนมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นจำนวนมากจึงต้องมีการสร้างภาคีในการดำเนินการแก้ไขปัญหาระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยจุดแข็งของฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้าร่วมการเป็นภาคีโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยการประสานให้เกิดการทำงานหรือการแก้ไขปัญหาในลักษณะภาคีร่วมกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือการสร้างแนวปฏิบัติที่มีมาตรฐานเป็นการยอมรับร่วมกันจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้กระตุ้น สนับสนุน จูงใจ (Facilitator) ให้ภาคชุมชนหรือประชาชนเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่กระตุ้นให้ภาคประชาชนเกิดความตื่นตัวและรวมตัวกันเพื่อจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

ในชุมชนพร้อมทั้งสนับสนุน เงิน คนอุปกรณ์และประสานการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้ประชาชนนั้นแก้ไขด้วยตนเองทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหนความเป็นชุมชนจนนำไปสู่การติดตามการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (Doer) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นตัวแสดงหลักในการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาหรือลงมือดำเนินการด้วยตนเองโดยให้ภาคประชาชนนั้นเป็นหน่วยสนับสนุนด้านข้อมูลหรือความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามคำแนะนำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นพื้นฐานดั้งเดิมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นให้ประชาชนเป็นเพียงที่ปรึกษาหรือรับฟังความคิดเห็นเท่านั้น (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2548)

ปรัชญา เวสารัชช์ (อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี,2562) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นประกอบด้วย 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความปลอดภัย 2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่นโดยฉพาะด้านผู้นำ 3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน เช่น การได้รับเงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ค่าตอบแทนแรงงาน การกู้เงินจากการเป็นสมาชิก เป็นต้น และ 4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความรู้สึก ความเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือการเป็นพันธะที่รู้สึกต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี และความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม (สมบัติ นามบุรี, 2562)

Cohen and Uphoff (อ้างถึงใน วิพาพรรณ ธาติ, 2550) บริบทของการมีส่วนร่วมมีปัจจัยที่ต้องคำนึง ดังนี้

1. ปัจจัยทางสังคม (social factors) เช่น ความเข้มแข็งของชุมชนและการดำรงอยู่ของสังคมหรือความขัดแย้งในชุมชน ตลอดจนการนำกฎระเบียบทางสังคมเข้าไปใช้ในโครงการการมีส่วนร่วมที่ได้รับอิทธิพลจากการแบ่งชนชั้นทางสังคม

2. ปัจจัยทางการเมือง (political factors) เช่น ในพื้นที่ที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย การตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากขาดการสนับสนุนจากเสียงหมู่มาก

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) คือ สิ่งที่กระทบต่อประมาณของจำนวนประชาชนในการเข้าร่วมขั้นตอนการดำเนินงานและกระบวนการตัดสินใจ เนื่องจากประชาชนมีการขาดแคลน ที่ดิน แรงงาน การสื่อสาร และทุนภายในโครงการ

4. ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ (physical and biological factors) การกระจายตัวหรือการรวมกลุ่มกันของประชากรจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ เช่น พื้นที่โครงการอยู่ห่างไกล ฤดูกาลของผลผลิตที่เก็บเกี่ยวระหว่างฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน หรืออุณหภูมิความร้อนจากแสงอาทิตย์ เป็นต้น

5. ปัจจัยทางวัฒนธรรม (cultural factors) เช่น การให้ผู้หญิงขึ้นมามีบทบาทในการทำกิจกรรมในการมีส่วนร่วม การเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการด้วยการคล้อยตามผู้มีอำนาจในชุมชน

6. ปัจจัยจิตวิทยา (psychological factors) พฤติกรรมของการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการมีความรู้ ความเข้าใจในพื้นที่และเจตคติที่ดีของประชาชน (วิภาพรรณ ธาติ, 2550)

โดยสรุปแล้วจากการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนข้างต้นทำให้เห็นว่ามีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ความเกรงใจผู้มีสถานสภาพสูงที่กว่า ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก ความเชื่อถือในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม การยอมรับในอำนาจรัฐและฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการในชุมชน และทำให้ปัญหาในชุมชนได้รับการแก้ไขจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

2.2.7 **ข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการมีส่วนร่วม**

วุฒิสาร ตันไชย (2545) ได้กล่าวถึงอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเนื่องจากชาวบ้านจะมีความประนีประนอมสูงเพราะความสัมพันธ์ในเครือญาติและมีความเกรงใจ

2. ทัศนคติของประชาชนที่มองว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว ไม่ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น

3. ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อท้องถิ่นคือคนไทยขาดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง (Civic Culture) ขาดความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่น ไม่สนใจการตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. วัฒนธรรมการยึดตัวบุคคลสืบเนื่องมาจากสังคมไทยเป็นระบบอุปถัมภ์ ประชาชนจึงขาดความรู้และถูกชี้นำตลอดจนขาดอิสระในการตัดสินใจ (วุฒิสาร ต้นไชย, 2545)

ถวิลวดี บุรีกุล (2550) ได้กล่าวเกี่ยวกับปัญหาที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังขาดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. โครงสร้างทางกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่อำนวยต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2550)

2.3 **งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สนิท ขาวสะอาด (2539) ได้ศึกษาปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้านในเชิงการเมืองท้องถิ่น โดยการหาคุณลักษณะสำคัญของปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน พบว่าประชากรในหมู่บ้านทั้ง 244 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองนครพนมและอำเภอธาตุพนม ภายใต้การสุ่มตัวอย่างประชากรหมู่บ้านละ 5 คน รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 1,220 ตัวอย่าง พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณะท้องถิ่น คือ ปัจจัยด้านผู้นำทั้งด้านผู้นำทางสังคมและผู้นำในครอบครัว ปัจจัยด้านการจัดการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในด้านการนิเทศงาน ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจและผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณะท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในขบวนการพัฒนาท้องถิ่นนั้นเป็นหลักพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของประชาธิปไตยตลอดจนคุ้นเคยกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น การเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชน และเป็นการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งจะเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในระดับท้องถิ่นตลอดจนระดับชาติ (สนิท ขาวสอาด, 2539)

สุวัฒน์ ศิริโภคาภิรมย์ (2540) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหัวหิน โดยเปรียบเทียบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองและชุมชนที่มีลักษณะความเป็นชนบท โดยการศึกษาข้อมูลจากการออกแบบสอบถามสมาชิกในชุมชน จำนวน 366 คน และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จำนวน 8 คนพบว่าอิทธิพลของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกในชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกในชุมชนและการยอมรับในตัวผู้นำชุมชน ไม่มีความแตกต่างกัน โดยสมาชิกทั้งสองชุมชนมีความเห็นในเรื่องดังกล่าวในระดับสูง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

นอกจากนั้นสมาชิกในชุมชนมีความยอมรับในตัวผู้นำชุมชน และผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการชักจูงโน้มน้าวให้สมาชิกในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (สุวัฒน์ ศิริโภคาภิรมย์, 2540)

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ได้ศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ อบต. การเป็นผู้นำความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ อบต. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ อบต. ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ อบต. รวมไปถึงเพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ อบต. การเป็นผู้นำความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ อบต. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ อบต. ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และเพื่อทราบว่าปัจจัยตัวใดมีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งเป็นการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล 13 อำเภอในจังหวัดสระบุรี รวมทั้งสิ้น 26 แห่ง สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแห่งละ 16 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 416 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถาม, การวิเคราะห์ข้อมูล กระทำโดยแจกแจงความถี่, คำร้อยละ, และค่าเฉลี่ย การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย, ค่าความแปรปรวน,ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน, ค่าถดถอยพหุคูณ ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ อบต. มีพฤติกรรมการสื่อสารมาก, เป็นผู้นำความคิดสูงและมีความน่าเชื่อถือสูง, ประชาชนมีปริมาณการรับสารจากเจ้าหน้าที่ อบต. ระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นระดับปานกลาง ด้านพฤติกรรมการสื่อสาร, ความเป็นผู้นำ, และความน่าเชื่อถือ, ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่อบต. มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการสื่อสาร,การเป็นผู้นำความคิด, ความน่าเชื่อถือ,ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่อบต. และด้านพฤติกรรมการสื่อสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. มีอิทธิพลสูงสุดต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น (กิตติศักดิ์ เชื้อแดง, 2542)

วิมลสิริ เหมทานนท์ (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีชุมชนย่านบางลำพู เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนย่านบางลำพู รวมทั้งปัจจัย ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ที่รู้ข้อมูลท้องถิ่นจำนวน 30 ราย การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนการศึกษาจากรายงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้นโยบายด้านการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร การรับรู้เรื่องกระแสโลกในนโยบายด้านการมีส่วนร่วม ความต้องการรักษาวิถีชีวิตเดิม ความต้องการรักษาโบราณสถานและระดับการรักษาผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้นโยบายด้านการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครในระดับที่สูง,การรับรู้เรื่องกระแสโลกในนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง, มีความต้องการรักษาวิถีชีวิตเดิมในระดับที่สูง, มีความต้องการรักษาโบราณสถานในระดับที่สูง และมีระดับการรักษาผลประโยชน์ที่สูง คือมีส่วนร่วมสูงในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนบางลำพู และด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวในเขตบางลำพู ได้ศึกษาพบว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนที่ประชากรมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ การคิดแก้ไขปัญหา การวางแผนและโครงการ และการติดตามผลงานบำรุงรักษาและร่วมรับผิดชอบน้อยที่สุด ตามลำดับ ดังนั้น จึงต้องส่งเสริม ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและการร่วมวางแผนโครงการ การติดตามผลงาน และร่วมแก้ไขปัญหาให้มากขึ้นเพื่อให้การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (วิมลสิริ เหมทานนท์, 2546)

เอกรินทร์ ไพเราะ (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน โดยต้องการศึกษาในเรื่องปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนตลอดจนระดับและรูปแบบขององค์กรประชาชนที่เหมาะสมต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนให้มีความชัดเจนและเพียงพอต่อการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน เนื่องจากอำนาจและหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนเป็นของรัฐฝ่ายเดียวซึ่งที่ผ่านมานั้นรัฐไม่สามารถจัดการป่าชายเลนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากพอ ดังจะเห็นได้จากที่ผ่านมานั้นป่าชายเลนมีปริมาณลดลงและเกิดความเสื่อมโทรมจนถึงขั้นวิกฤต ซึ่งจากปัญหาการจัดการป่าชายเลนของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอดังกล่าวปรากฏว่าในขณะเดียวกันประชาชนในชุมชนป่าชายเลน ในบางพื้นที่ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดการป่าชายเลนในชุมชนโดยกำหนดมาตรการในการใช้ประโยชน์ ตลอดจนการอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนจนทำให้ป่าชายเลนในชุมชน มีสภาพอุดมสมบูรณ์ เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน ประกอบทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 อย่างเช่น มาตรา 46 และมาตรา 56 ได้บัญญัติรับรองสิทธิประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ปรากฏว่ากฎหมายที่นำมาใช้บังคับในการจัดการป่าชายเลนในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 นั้นยังมิได้บัญญัติรับรองสิทธิประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ไว้แต่อย่างใด

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนสามารถจัดการป่าชายเลน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น รัฐควรที่จะตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองสิทธิประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการป่าชายเลน ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติรับรองการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมาย นั้นจะต้องกำหนดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ กาวร่วมรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามตรวจสอบประเมินผลและร่วมรับผลกระทบ และจะต้องมีรูปแบบขององค์กรประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ที่มีความเหมาะสม โดยผู้วิจัยเสนอให้มีการออกกฎหมายมาบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการป่าชายเลน เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายที่บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการมีสวนร่วมในการจัดการป่าชายเลนด้วย ซึ่งจะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ (เอกรินทร์ ไพเราะ, 2546)

สมคิด เพชรประเสริฐ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนและการจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วม ตลอดจนผลสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี 2544-2547 และได้ได้คัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเป็นกรณีศึกษา รวมจำนวน 6 แห่ง ได้แก่ อบต.บางพระ จังหวัดฉะเชิงเทรา อบต.ห้วยกะปิ จังหวัดชลบุรี เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เทศบาลเมืองท่าข้าม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อบจ.ปราจีนบุรี และ อบจ.แพร่ และได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องด้วย โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจข้อมูลจากเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ผลจากการศึกษา พบว่า 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมมี 5 รูปแบบ เรียงจากระดับพื้นฐานถึงสูงสุด ได้แก่ การจัดทำเอกสารชี้แจงงบประมาณท้องถิ่น การสำรวจความคิดเห็น/ความต้องการของประชาชน การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน การจัดทำประชาคม และการประชุมสภาเมือง 2) ระดับการมีส่วนร่วมมี 5 ระดับ เรียงจากระดับพื้นฐานถึงสูงสุด ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน การสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน การทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาชน/การสำรวจความต้องการจากประชาชน การปรึกษาหารือประชาชน และการเปิดโอกาส/ให้ประชาชนเลือกทางเลือกเชิงนโยบาย รูปแบบ และระดับการมีส่วน

ร่วมมีความเชื่อมโยงกันทั้งใน 2 ลักษณะ คือ แต่ละรูปแบบมีหลายระดับ และแต่ละระดับมีหลายรูปแบบ รูปแบบการมีส่วนร่วมที่พบในกรณีศึกษามากที่สุดและมีความเข้มข้นมากที่สุด คือ รูปแบบการจัดทำประชาคม และ อบต.ห้วยกะปิ เลือกใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมหลากหลายที่สุด รูปแบบการมีส่วนร่วมมีลักษณะเฉพาะในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ขณะที่ระดับการมีส่วนร่วมมีความเป็นสากล 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมากที่สุด คือประเด็นปัญหา/วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ ส่วนปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่นำมาวิเคราะห์ในการศึกษานี้ไม่มีผลอย่างสำคัญต่อการเลือกใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนแต่อย่างใด และ 4) ผลสำเร็จของการมีส่วนร่วมมีผลอย่างชัดเจนต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงาน ต่อคุณภาพการ จัดบริการสาธารณะของกรณีศึกษาตลอดจนต่อความร่วมมือในการจ่ายภาษีประชาชน (สมคิด เพชรประเสริฐ, 2548)

สิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ประชากรที่ใช้ศึกษา ประกอบด้วย ประชาชน ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง จำนวน 861 คน และสัมภาษณ์จำนวน 45 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยด้านองค์การ (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน อบต. ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วย การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมงานกับ อบต. พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ ประชาคมหมู่บ้าน สำหรับตัวแบบการตัดสินใจ พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีการตัดสินใจแบบมีเหตุผล มีระดับความถี่มากที่สุด รองลงมา คือ การตัดสินใจแบบผสม การตัดสินใจแบบกลุ่ม ตัวแบบผู้นำ ตัวแบบสถาบัน ตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป และท้ายสุดเป็นตัวแบบถังขยะ สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามีส่วนร่วมเป็นปัจจัย ด้านบุคคล คือ ในเรื่องการศึกษา ความรู้ทักษะประสบการณ์ ความคิดหรือปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ ไม่มีเวลา ขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคีมีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์การ เป็นปัญหาความโปร่งใส

และความเป็นธรรมาภิบาลของอบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า การมีส่วนร่วมมีปัจจัยสำคัญ คือ ความมีหน้าตาสังคมจิตสาธารณะการดำเนินงานของ อบต. (สิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2550)

เอกลักษณ์ อุปริรัตน์ (2552) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลท่าศาลา จังหวัดลพบุรี และเทศบาลเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ การลงสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 5 ลักษณะ ได้แก่ การรับทราบข้อมูลข่าวสาร การเสนอข้อมูล การเข้าร่วม การประชุม การเข้าร่วมดำเนินงาน และการเข้าร่วมตรวจสอบการดำเนินงาน 2) ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วยปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ทัศนคติของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นความสะดวกเรื่องเวลาของประชาชน การเป็นคนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความจำเป็นในการพึ่งพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน และศักยภาพของประชาชนกับปัจจัยภายนอกของประชาชน ได้แก่ บริการสาธารณะที่เป็นเรื่องใกล้ตัวของประชาชน ลักษณะของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ การมีสิ่งตอบแทนที่เป็นรูปธรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีปัญหาความต้องการในชุมชน การรวมตัวกันในชุมชน และสภาพดินฟ้าอากาศ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละลักษณะการมีส่วนร่วม 3) แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีมากยิ่งขึ้น ประกอบไปด้วยแนวทางที่เน้นไปที่ประชาชน แนวทางที่เน้นไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางที่เน้นไปที่หน่วยงานหรือองค์กรภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละลักษณะการมีส่วนร่วม (เอกลักษณ์ อุปริรัตน์, 2552)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ปิยธิดา ปาลรังสี (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในท้องถิ่นและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ในเขตอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติสมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลซึ่งประชาชน มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราชมี 3 ปัจจัย คือ ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ด้านนโยบายและองค์กรภาครัฐ และด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยด้านนโยบายและองค์กรภาครัฐ และ ปัจจัยด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช (ปิยธิดา ปาลรังสี, 2554)

กุลสกาวว์ เลาหสถิตย์ (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำโครงการพัฒนาเทศบาลศึกษาเปรียบเทียบเทศบาลเมืองเพชรบุรีและเทศบาลชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาจากการเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยมีการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของปัจจัยทางการเมืองในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการพัฒนาเทศบาลเมืองเพชรบุรีและเทศบาลชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลทั้งของเทศบาลเมืองเพชรบุรีและเทศบาลชะอำ ไม่แตกต่างกันเนื่องจากสายสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชนทั้งสองเทศบาลค่อนข้างแนบแน่น โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาโดยโครงการพัฒนาเทศบาลทั้งสองแห่งส่วนใหญ่จะผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติโดยมีการเจรจาต่อรองกันล่วงหน้าเนื่องจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมีสายสัมพันธ์ที่แนบแน่นและมีผลประโยชน์ร่วมกันเห็นได้จากการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่มาจากพรรคเดียวกันหรือมีฐานอำนาจผูกขาดในชุมชน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในสองเทศบาลยังคงมีข้อจำกัดสาเหตุมาจากความไม่ตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนและการดำรงอยู่ในรูปแบบระบบอุปถัมภ์ (กุลสกาวว์ เลาหสถิตย์, 2554)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4 **กรอบแนวคิดในการวิจัย**

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

มิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนของ Cohen & Uphoff 1997 แบ่งออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม

การมีสวนร่วมในการตัดสินใจ/การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ/การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์/การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม

กลุ่มหรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม /คุณลักษณะของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร

หลักการขั้นตอนของการมีส่วนร่วม / รูปแบบของการมีส่วนร่วม /ขอบเขตการดำเนินงาน / ผลของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

- **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย อนุภาพ ถิรลาภ (2528)**

ความเกรงใจผู้มีสถานสภาพสูงที่กว่า / ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก/ความเชื่อในตัวผู้นำ/ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ/การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน/การยอมรับแบบอย่าง/ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม/การยอมรับในอำนาจรัฐ/ฐานะทางเศรษฐกิจ

บทที่ 3

การศึกษาวิจัยในหัวข้อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยเป็นรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในชั้นต้นผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ตลอดจนระเบียบหลักเกณฑ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ประกอบกับการเข้าไปสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนในการดำเนินการจัดทำโครงการ ตัวแทนภาคประชาชนที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการก่อตัวของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนและวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยมีละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.3 เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์และการสรุปผลข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.1 **กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ**

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยจากผู้มีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนในการดำเนินการจัดทำโครงการ ตัวแทนภาคประชาชนที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการก่อตัวของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เพื่อทราบถึงขั้นตอนและวิธีการที่ส่งผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่ส่งผลในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักปลัด

2) ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักวิชาการเกษตร และพนักงานจ้างส่วนตำบล

3) ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

4) ประชาชน ประกอบด้วย ประชาชนที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ผู้วิจัยจะคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามความเหมาะสม และเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการขับเคลื่อนโครงการจัดการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

3.2 **วิธีการดำเนินการศึกษา**

ทบทวนงานวิจัยและข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดจนระเบียบเกี่ยวกับโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลทางวิชาการที่มีสาระสำคัญ ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ดังนี้

1) แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน Cohen & Uphoff 1997 (อ้างถึงใน วิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) ได้กล่าวถึง มิติของการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) แบ่งได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม (Whose) พิจารณาว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้ 2 ประเด็น คือ กลุ่มหรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม และคุณลักษณะของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.1 กลุ่ม / ประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่น (Local Residents) ผู้นำท้องถิ่น (Local Leaders) และเจ้าหน้าที่รัฐ (Government Personnel)

2.2 คุณลักษณะภูมิหลังของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมีความสำคัญมากน้อยตามแต่กรณีศึกษา เช่น การประกอบอาชีพ ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน และสภาพการถือครองที่ดิน เป็นต้น

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how participation occur) รูปแบบการเกิดขึ้นได้ของการมีส่วนร่วมมีปัจจัยพิจารณา 4 ปัจจัยคือ 1) หลักการขั้นตอนเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม 2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม 3) ขอบเขตการดำเนินงาน และ 4) ผลของการมีส่วนร่วม ดังนี้

3.1) หลักการขั้นตอนเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งได้ ดังนี้ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและแรงจูงใจ 2) การสร้างความตระหนัก 3) การตัดสินใจ 4) การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรในการดำเนินโครงการฯ 5) ระยะดำเนินงานในการเริ่มประสานงานและขอความร่วมมือกับทุกภาคส่วน 6) การติดตามผลประเมินผล และ7) ระยะขยายผล

3.2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) และการมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived)

3.3) ขอบเขตการดำเนินงาน เกี่ยวกับระยะเวลา (duration) เป็นโครงการช่วยตัวเองโดยใช้แรงงานหรือเป็นโครงการที่มีโดยกำหนดจำนวนครั้งของกิจกรรมต่อเดือน หรืออาจจะเป็นกิจกรรม 1 - 2 วันแล้วเสร็จสิ้นก็ได้ ทั้งนี้ควรกำหนดจำนวนกิจกรรมที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้เหมาะสม ไม่ควรมากเกินไป โดยต้องพยายามเพิ่มความตระหนักในความสำคัญของกิจกรรมต่อชุมชนให้กว้างขวาง และมีขอบข่าย (scope) ของการมีส่วนร่วมเป็นอย่างกว้างขวางหรือมีขอบเขตจำกัด

3.4) ผลของการมีส่วนร่วม ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นตัวชี้บอกถึงความสามารถในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถจะพัฒนาศักยภาพในการตัดสินใจได้ในระดับที่ดีกว่าเดิมและการมีส่วนร่วมจะเป็นไปในแนวทางที่ช่วยแก้ไขปัญหาตรงตามความต้องการของชุมชนเป็นส่วนใหญ่

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย อนุภาพ ถิรลาภ (2528) กล่าวคือ 1) ความเกรงใจผู้มีสถานสภาพสูงที่กว่า 2) ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก 3) ความเชื่อในตัวผู้นำ 4) ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ 5) การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน 6) การยอมรับแบบอย่าง 7) ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม 8) การยอมรับในอำนาจรัฐ และ 9) ฐานะทางเศรษฐกิจ

3.3 **เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย**

1) ศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักขั้นตอนวิธีการดำเนินโครงการและรายงานความพึงพอใจผลการดำเนินโครงการตลอดจนระเบียบ คำสั่ง ประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data Collection) โดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างมีรูปแบบ (Formal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการดำเนินงานของการมีส่วนร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ณ พื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.4 **การเก็บรวบรวมข้อมูล**

1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ มาตอบคำถามวิจัย ได้แก่ ตำราทางวิชาการ บทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากแหล่งอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) แผนการดำเนินงาน รายงานความพึงพอใจผลการดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ตลอดจนระเบียบ คำสั่ง รายงานการประชุมต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-death Interview) หรือการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ โดยให้ผู้สัมภาษณ์เล่าประสบการณ์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ ความคิดเห็นหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้นำชุมชน และกลุ่มประชาชนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องโดยตรงในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

3.5 **การวิเคราะห์ข้อมูล**

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล ในรูปแบบการพรรณนา (Descriptive Analysis) ให้เป็นข้อค้นพบในการวิจัยเพื่ออธิบายผลการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการศึกษา และนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารจัดการที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปต่อยอดได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน อำเภอหนองตาแต้ม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองนั้น ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายมาตรา เช่น หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 51 การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 56 รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และในหมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานดังต่อไปนี้ (1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (3) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (4) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น (5) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2560a) ประกอบกันพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7 พ.ศ.2562) อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ในข้อ (๒) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น ("พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล", 2537)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สำหรับกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน อำเภอหนองตาแต้ม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นี้ ผู้วิจัยได้เลือกหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาโดยทำการศึกษาถึงสภาพทั่วไปพื้นที่ในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ขั้นตอนและวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง และศึกษาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ในพื้นที่ดังกล่าวว่ามีกระบวนการอย่างไร ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีระดับใดบ้าง และการร่วมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบลักษณะอย่างไร และสามารถรวมตัวต่อไปได้ในระยะยาวหรือเพื่อแก้ไขปัญหาชั่วคราวเท่านั้น โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาวิจัยออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักปลัด 2) ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักวิชาการเกษตร และพนักงานจ้างส่วนตำบล 3) ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองและ 4) ประชาชน ประกอบด้วย ประชาชนที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาวิจัยดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม**

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจึงมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เพื่อให้เกิดการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้การขับเคลื่อนตามวิสัยทัศน์ (Vision) ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม คือ “ยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งมั่นคิดพัฒนาชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วม” เพื่อให้บริการประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

4.1.1 **ด้านกายภาพ**

1) ที่ตั้ง/พื้นที่/อาณาเขต

ตำบลหนองตาแต้มเป็นหนึ่งใน 6 ตำบลของอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่เลขที่ 100 หมู่ที่ 7 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 160.91 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 100,569 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ได้แก่ ทางทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี และตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน ทางทิศใต้ ติดต่อกับตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอดทางทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรีและทางทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี และ ตำบลบึงนคร อำเภอหัวหิน

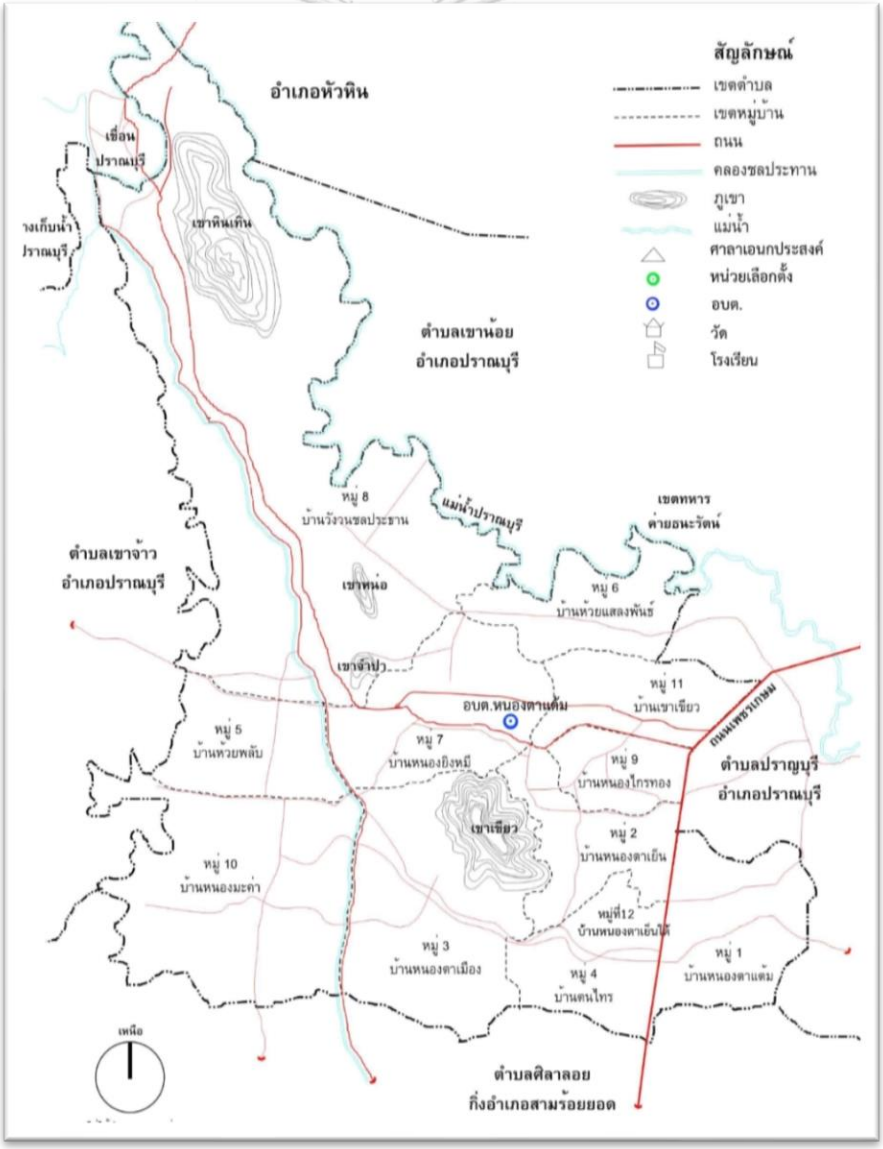

รูปภาพที่ 4 แผนที่ในเขตพื้นที่ 12 หมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม

2) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลหนองตาแต้มโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลาดเชิงเขาจากทิศตะวันตกมาทางทิศตะวันออก พื้นที่เป็นที่ลุ่มและดอนขนาดเล็กสลับกันไปทำให้เกิดแอ่งน้ำขนาดย่อมหลายแห่ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ทั้งพืชไร่พืชสวนมากมาย เช่น มะม่วง กล้วย อ้อย มะพร้าว ยางพารา พืชผักผลไม้ และอื่น ๆ นอกจากนี้ภายในพื้นทีตำบลหนองตาแต้มนั้น ยังมีแม่น้ำปราณบุรีไหลเป็นแนวเขตพื้นที่ทางด้านเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งเขตพื้นที่อำเภอปราณบุรีและอำเภอหัวหิน แม่น้ำปราณบุรี ทางด้านเหนือของพื้นที่เป็นที่ตั้งของโครงการปราณบุรี เป็นโครงการชลประทาน ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำเขื่อนปราณบุรีและคลองส่งน้ำทำการจัดสรรน้ำส่งให้แก่พื้นที่การเกษตรของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งยังปล่อยน้ำบางส่วนกลับลงแม่น้ำปราณบุรี เดิมทางตอนล่างของเขื่อน เอื้อประโยชน์กับประชาชนเป็นอย่างมากทำให้แม่น้ำปราณบุรีเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่ล่อเลี้ยงชีวิตของคนในตำบลหนองตาแต้ม ตลอดจนชาวปราณบุรีและผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงทุกคนประชาชนจะมีน้ำอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปีโดยจะมีการส่งน้ำจากเขื่อนไปตามคลองส่งน้ำชลประทานผ่านไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลหนองตาแต้ม ส่งผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นในพื้นที่

3) ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของหนองตาแต้ม แบ่งออกเป็น 3 ฤดู ดังเช่นพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนมิถุนายน อุณหภูมิสูงสุดอยู่ในเดือนเมษายน ประมาณ 35 - 38 องศาเซลเซียส ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนตุลาคม มีฝนตกชุกในเดือนกันยายน และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายนถึง เดือนกุมภาพันธ์ อากาศเย็น อุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในเดือนธันวาคม ประมาณ 22 - 25 องศาเซลเซียส ทั้งนี้ได้รับอิทธิพลจากลมตามฤดูกาล แม้ด้านตะวันตกของ ตำบลหนองตาแต้มจะมีเทือกเขาเตย เป็นแนวขวางในทิศเหนือใต้ แต่เนื่องจากมีความสูงไม่มากนัก จึงไม่มีอิทธิพลของลมมรสุมตามปกติ ประกอบกับในแต่ละปีมีการทำฝนเทียมเพื่อให้ตกในพื้นที่รับน้ำของโครงการปราณบุรี เป็นการรักษาระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนปราณบุรี ให้มีประมาณน้ำพอเพียงสำหรับประชาชนตลอดทั้งปี

4) ลักษณะของแหล่งน้ำ

ลักษณะของแหล่งน้ำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม แบ่งออกเป็น ฝาย จำนวน 10 แห่ง มีบ่อน้ำตื้น จำนวน 25 บ่อ มีบ่อบาดาล จำนวน 20 และบ่ออ่างเก็บน้ำ จำนวน 2 แห่ง

4.1.2 **ด้านการเมืองการปกครอง**

1) เขตการปกครอง ตำบลหนองตาแต้ม แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านหนองตาแต้ม
หมู่ที่ 2 บ้านหนองตาเย็น
หมู่ที่ 3 บ้านหนองตาเมือง
หมู่ที่ 4 บ้านต้นไทร
หมู่ที่ 5 บ้านห้วยพลับ
หมู่ที่ 6 บ้านห้วยแสลงพันธ์
หมู่ที่ 7 บ้านหนองยิงหมี
หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน
หมู่ที่ 9 บ้านหนองไกรทอง
หมู่ที่ 10 บ้านหนองมะค่า
หมู่ที่ 11 บ้านเขาเขียว
หมู่ที่ 12 บ้านหนองตาเย็นใต้

2) การเลือกตั้ง จำนวนประชากรทั้งหมด 12,333 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 9,410 คน มีเขตการเลือกตั้ง 12 เขต และหน่วยการเลือกตั้ง 14 หน่วยการเลือกตั้ง

4.1.3 **ด้านประชากร**

1) ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

การแบ่งเขตพื้นที่การปกครองและจำนวนประชากรของตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับเขตพื้นที่การปกครองและจำนวนประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านหนองตาแต้ม	334	496	508	1,004
2	บ้านหนองตาเย็น	247	451	455	906
3	บ้านหนองตาเมือง	317	355	353	708
4	บ้านต้นไทร	394	474	523	997
5	บ้านห้วยพลับ	202	255	296	551
6	บ้านห้วยแสลงพันธ์	677	904	858	1,762
7	บ้านหนองยิงหมี	506	585	564	1,149
8	บ้านวังวนชลประทาน	955	910	874	1,784
9	บ้านหนองไกรทอง	450	527	613	1,185
10	บ้านหนองมะค่า	170	327	313	640
11	บ้านเขาเขียว	214	316	334	650
12	บ้านหนองตาเย็นใต้	600	462	535	997
รวม		**5,066**	**6,107**	**6,226**	**12,333**

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานนโยบายและแผน

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2) ข้อมูลเกี่ยวกับช่วงอายุและจำนวนประชากร

ตารางที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับช่วงอายุและจำนวนประชากร

ข้อมูล	หญิง	ชาย	หมายเหตุ
จำนวนประชากรเยาวชน	1,311	1,366	อายุต่ำกว่า 18 ปี
จำนวนประชากร	3,948	3,860	อายุ 18 - 60 ปี
จำนวนประชากรผู้สูงอายุ	984	864	อายุมากกว่า 60 ปี
รวม	**6,243**	**6,090**	**ทั้งสิ้น 12,333 คน**

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มงานนโยบายและแผน

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

4.1.4 **ด้านสภาพทางสังคม**

1) การศึกษา

การศึกษาในตำบลหนองตาแต้ม มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษา รวม 5 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษา รวม 5 แห่ง คือ

1. โรงเรียนบ้านหนองตาเย็น หมู่ที่ 2
2. โรงเรียนบ้านห้วยพลับ หมู่ที่ 5
3. โรงเรียนบ้านหนองยิงหมี หมู่ที่ 6
4. โรงเรียนชลประทานปราณบุรี หมู่ที่ 8
5. โรงเรียนบ้านวังวน หมู่ที่ 8

โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จำนวน 2 แห่ง คือ

1. โรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม หมู่ที่ 1
2. โรงเรียนบ้านหนองตาเมือง หมู่ที่ 3

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กรวม 3 แห่ง คือ

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองตาเมือง หมู่ที่ 3
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองตาแต้ม หมู่ที่ 1
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองตาเย็น หมู่ที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.1.5 **ด้านระบบบริการพื้นฐาน**

1) การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมใช้เส้นทางสายสำคัญคือ ถนนทางหลวงหมายเลข 4 (เพชรเกษม) ตัดผ่านหมู่ที่ 1 , หมู่ที่2 , หมู่ที่4 และ หมู่ที่7 ระยะทาง 5 กิโลเมตร สำหรับเส้นทางสายหลักในตำบลมีดังนี้

1. ถนนลาดยางแยกเพชรเกษม – เขื่อนปราณบุรี หมู่ที่ 8 ระยะทาง 18,000 เมตร
2. ถนนลาดยางแยกเพชรเกษม – หนองตาเมืองระยะทาง 5,000 เมตร
3. ถนนลาดยางแยกเพชรเกษม - หนองตาเย็น ระยะทาง 4,200 เมตร
4. ถนนลาดยางแยกเพชรเกษม – เกาะคู่ ระยะทาง 5,000 เมตร
5. ถนนลาดยางจากสี่แยกปราณบุรี – ห้วยแสลงพันธ์ไปหมู่ที่ 7 และ 8 ระยะทาง 6,000 เมตร
6. ถนนลูกรังคลองชลประทาน (เขาถ้ำ) – เขาแหลม หมู่ที่ 10 ระยะทาง 7,000 เมตร

2) การไฟฟ้า

มีกระแสไฟฟ้าทุกหมู่บ้าน ยกเว้นบางพื้นที่ในหมู่ที่ 8

3) การประปา

มีการประปาหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน

4) การสื่อสาร

มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 12 แห่ง มีโทรศัพท์ทุกหมู่บ้าน

4.1.6 **ด้านระบบเศรษฐกิจ**

1) การเกษตร

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดเชิงเขา เหมาะแก่การทำการเกษตรพื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกสับปะรด อ้อย มะม่วง ขนุน ยางพารา ปาล์ม และข้าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณผลผลิต ข้อมูลจากศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรตำบลหนองตาแต้ม ด้านพืชผักผลไม้

ผลิตผล	พื้นที่ปลูกทั้งหมด (ไร่)	ผลผลิต (ตัน/ปี)
สับปะรด	19,001	76,004
มะม่วง	6,469	6,449
อ้อย	5,889	88,335
ข้าว	384	300
พืชผัก	635	550

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานนโยบายและแผน

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

2) การปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อ สุกร ปลา กุ้ง แพะ

ตารางที่ 4 แสดงปริมาณการปศุสัตว์ ข้อมูลจาก สำนักงานเกษตรอำเภอปราณบุรี ด้านเลี้ยงสัตว์

ผลิตผล	จำนวนทั้งหมด(ตัว)
โคเนื้อ	5,506
โคนม	1,077
กระบือ	6
สุกร	6,902
ไก่เนื้อ และไก่พื้นเมือง	162,140
เป็ดเทศ เป็ดเนื้อ และเป็ดไข่	3,693
แพะเนื้อ	2,851
นกกระทา	3,005
สัตว์อื่น ๆ	2,670

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานนโยบายและแผน

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

3) การบริการ

<u>สถานประกอบการตำบลหนองตาแต้ม</u> มีดังนี้

มีปั๊มน้ำมัน 4 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 9 มีก๊าซ 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1

<u>หน่วยงานราชการในพื้นที่</u> มีดังนี้

1. เทศบาลตำบลปราณบุรี (บางส่วน) อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 11
2. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปราณบุรี หมู่ที่ 8
3. การไฟฟ้าฝ่ายผลิต หมู่ที่ 2
4. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หมู่ที่ 1

<u>กลุ่มมวลชนต่าง ๆ ในตำบล</u>

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 11 กลุ่ม
2. กลุ่มสตรีผลิตผลไม้อบกรอบ จำนวน 1 กลุ่ม
3. กลุ่มพัฒนาโคขุน จำนวน 2 กลุ่ม
4. กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน จำนวน 12 กลุ่ม
5. ศูนย์กีฬาตำบล จำนวน 2 แห่ง
6. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง จำนวน 3 แห่ง

<u>สถานที่ประชาคม</u>

1. ศาลาอเนกประสงค์ จำนวน 12 แห่ง

โดยศาลาอเนกประสงค์มีความสำคัญต่อการใช้ในการประชุมประชาคมทั้ง 12 หมู่บ้าน เมื่อมีประเด็นการพัฒนาหมู่บ้าน หรือเกิดปัญหาสาธารณะ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนของแต่ละหมู่บ้านจะประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การประชุมหรือการประชาคมหมู่บ้านเป็นกลไกหนึ่งที่ทางผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาดำเนินการแจ้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประชาชน อีกทั้งยังสามารถรับฟังปัญหาและความต้องการเชิงพัฒนาของประชาชน นำมาเป็นข้อมูลเพื่อดำเนินโครงการ/กิจกรรมในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้องตรงต่อความต้องการของประชาชน และที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม คือ การประชุมประชาคมหมู่บ้าน เป็นช่องทางทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มสามารถจัดเก็บข้อมูล ปัญหา และความต้องการของประชาชน โดยการแสดงความคิดเห็นผ่านกระบวนการประชาคมนำมาเขียนเป็นประเด็นการพัฒนา เพื่อจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหาก่อนหลังตามการจัดลำดับความสำคัญ และที่สำคัญประชาชนแต่ละหมู่บ้านจะทำการเสนอโครงการ/กิจกรรมที่ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มเข้าไปดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวมีการจัดลำดับความสำคัญในที่ประชุมเรียบร้อยแล้วปรากฏอยู่ในแผนชุมชนและแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม

โดยสามารถสรุปข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวมและคุณลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกลไกการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มต้นในปี พ.ศ.2558 ตั้งแต่การทำประชาคมหมู่บ้าน/ตำบล การจัดทำแผนพัฒนาตำบล การจัดสรรงบประมาณ การดำเนินงานและการประเมินผลขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 5 บริบทพื้นฐานของชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหนองตาแต้ม

บริบทพื้นฐานของชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหนองตาแต้ม	
ลักษณะของชุมชน	อบต.หนองตาแต้ม เป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบท ประชาชนราว 11,676 คน ประชากรร้อยละ 54 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 33 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 13 อาชีพรับจ้างทั่วไป และบริษัท/หน่วยงานรัฐ
ปัญหาหลักของหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน	หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน หนองตาแต้ม มีปัญหาขาดแคลนไฟฟ้า ไม่สามารถขยายเขตแนวไฟฟ้าไปยังพื้นที่ได้
องค์กรทางการเมืองและการบริหาร	อบต.หนองตาแต้ม เป็นอบต.ขนาดกลาง มีคณะผู้บริหาร 4 คน ส.อบต 10 คน และพนักงานท้องถิ่นข้าราชการ จำนวน 25 คน พนักงานจ้างภารกิจ จำนวน 30 คน และพนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 15 คน
บรรยากาศการเมืองท้องถิ่น	บรรยากาศการเมืองแบบพี่น้อง – เครือญาติ มีความขัดแย้งทางการเมืองระดับต่ำ
งบประมาณรายจ่าย	ปีงบประมาณ 2558 งบประมาณรายจ่าย 66.2 ล้านบาท
กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำประชาคมหมู่บ้าน	ผู้เข้าร่วมประมาณร้อยละ 70 ของประชาชน มีจำนวนข้อเสนออยู่ระหว่าง 20-45 เรื่องต่อประชาคม โดยข้อเสนอจะเน้นการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือ สวัสดิการสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเกษตร การศึกษา การส่งเสริมอาชีพและสุขอนามัย ตามลำดับ
กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำประชาคมตำบล	มีการเสนอตัวแทนของชุมชนหมู่บ้านละ 4-5 คน เพื่อเป็นตัวแทนประชาชนในการร่วมคัดกรองโครงการที่มีความจำเป็นเร่งด่วน 2-3 ลำดับแรก เพื่อเสนอให้มีการดำเนินการก่อนและเข้าสภาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบลต่อไป ส่วนโครงการที่เหลือนำไปดำเนินการในห้วงเวลาถัดไป
การจัดทำแผนพัฒนาตำบล	มีคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผน ผ่านบทบาทหลักในการคัดกรองโครงการจากการประชาคมหมู่บ้าน ประชาชนมีส่วนร่วมในข้อเสนอต่าง ๆ มีความต้องการงบประมาณราว 60-75 ล้านบาทต่อปี
การจัดทำงบประมาณ	ผู้บริหารและสมาชิกสภาของอบต. มีอำนาจสูงในการตัดสินใจ และให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชน เน้นโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก
การดำเนินโครงการและติดตามประเมินผล	การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการเกิดขึ้นในระดับเข้มข้น มีตัวแทนภาคประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการ คณะกรรมการดำเนินงานโครงการ คณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการและแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชน
ความเป็นตัวแทนของประชาชน	สัดส่วนของการเข้าร่วมประชาคมผู้ชายต่อผู้หญิง คิดเป็น 2 : 1.5 และส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และผู้สูงอายุตามลำดับ
การสื่อสารของข้อมูลในชุมชน	มีลักษณะของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกันแบบไม่เป็นทางการและเป็นแบบสองทางระหว่างแกนชุมชนและประชาชนในหมู่บ้าน และมักจะเสนอข้อเรียกร้องและความต้องการผ่านทางผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น

ที่มา : แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2558-2560 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม

4.2 **สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม**

บ้านวังวนชลประทาน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 21,784 ไร่ มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลบึงนคร อำเภอหัวหิน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำปราณบุรี และค่ายทหารธนะรัชต์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขาเตยและอ่างเก็บน้ำเขื่อนปราณบุรี

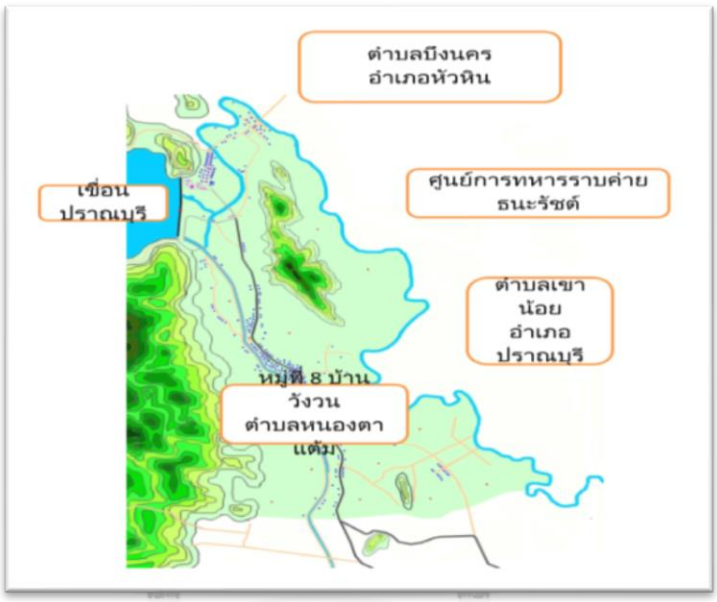

รูปภาพที่ 5 แผนที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บ้านวังวนชลประทานเดิมเป็นพื้นที่ที่เป็นแม่น้ำปราณบุรีไหลผ่าน แม่น้ำช่วงนี้มีวังน้ำลึกตามธรรมชาติหลายแห่ง และมีชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐาน จนกลายเป็นหมู่บ้านดังปัจจุบัน ประชาชนจะตั้งบ้านเรือนทั่วไปตามสองฝากฝั่งถนนสายเพชรเกษม – เขื่อนปราณบุรี หรือกระจายไปเป็นกลุ่มๆ ตามเขตพื้นที่ของตนเอง ด้วยลักษณะพื้นที่ราบลุ่มสลับภูเขาอีกทั้งยังติดต่อกับเขื่อนชลประทานปราณบุรี ทำให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน เช่น สับปะรด ว่านหางจระเข้ ปาล์ม มะเขือเทศ ในส่วนของปศุสัตว์ส่วนใหญ่เลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เลี้ยงแพะ นอกจากนั้น มีอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่หากมองภาพรวมโดยทั่วไปของพื้นที่หมู่ 8 แล้วจะมีความแห้งแล้งและกันดารเป็นบางช่วงโดยเฉพาะกลางหมู่บ้านที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ และอากาศแห้งแล้งร้อนอบอ้าวเป็นส่วนใหญ่

ในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน มีประชากรทั้งสิ้น ได้แก่ ประชากรชาย 910 คน ประชากรหญิง 874 คนรวม 1,784 คน ครัวเรือนทั้งหมด 955 ครัวเรือน พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้าน 21,784 ไร่ (1 ตร.กม. เท่ากับ 625 ไร่)

การคมนาคมในหมู่ที่ 8 มีเส้นทางสายหลัก คือ ถนนสายเพชรเกษม - เขื่อนปราณบุรี เป็นถนนลาดยาง แต่ไม่ราบเรียบตลอดสาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าเขตหมู่ที่ 8 ผิวการจราจรไม่ดี เป็นหลุมบ่อ มากมาย ไปจนถึงทางเข้าโครงการปราณบุรี ทำให้การสัญจรในเส้นทางนี้เป็นไปด้วยความลำบาก ประชาชนก็หันไปใช้ถนนเลียบคลองส่งน้ำชลประทาน ที่มีการลาดยางในช่วงของหมู่ที่ 8 แล้วอย่างดี จนถึงเขื่อนปราณบุรี ส่วนเส้นทางย่อยที่แยกเข้าซอยหรือบ้านเรือนนั้นเป็นถนนลูกรังทั้งหมด

สถานที่สำคัญ และเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วของหมู่ที่ 8 คือ เขื่อนปราณบุรี ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งเดียวของตำบลหนองตาแต้มที่มีชื่ออยู่ในทำเนียบแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ เช่น เขื่อนปราณบุรี เป็นเขื่อนกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ กั้นแม่น้ำปราณบุรี ที่บริเวณ หัวเขาเตยละเขาตกน้ำ เมื่อกักเก็บน้ำเต็มตามโครงการ ทำให้เกิดแหล่งน้ำขนาดใหญ่เอื้อประโยชน์ต่อชลประทาน การเกษตรกร อุตสาหกรรม การอุปโภคบริโภค การประมงน้ำจืด และการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างมากจากโครงการเขื่อนปราณบุรีนี้ และที่นี่คือแหล่งน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวปราณบุรี และตำบลหนองตาแต้มมาช้านาน ภายในบริเวณเขื่อนปราณบุรีจะเป็นสถานที่ตั้งที่ทำการโครงการปราณบุรี ซึ่งครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง ภายในเขื่อนนั้นยังมีชุมชนที่ชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งใกล้เคียงกับบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยของพนักงานในสำนักงานเขื่อนปราณบุรี และมีโรงเรียนบ้านวังวน เป็นอีกหนึ่งสถานที่ ที่ตั้งอยู่ริมถนนสายเพชรเกษม - เขื่อนปราณบุรี ใกลกันกับสำนักสงฆ์ สามัคคีธรรม เปิดสอนในระดับอนุบาลศึกษา ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 รับนักเรียนในพื้นที่หมู่ที่ 8 และใกล้เคียงเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนชลประทานปราณบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่โครงการปราณบุรี ที่สุดถนนสายเพชรเกษม - เขื่อนปราณบุรี เปิดสอนในระดับอนุบาลศึกษา ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 รับนักเรียนจากลูกหลานของพนักงานที่อาศัยในบ้านพักและหมู่บ้านในโครงการเขื่อนปราณบุรี และพื้นที่ใกล้เคียง

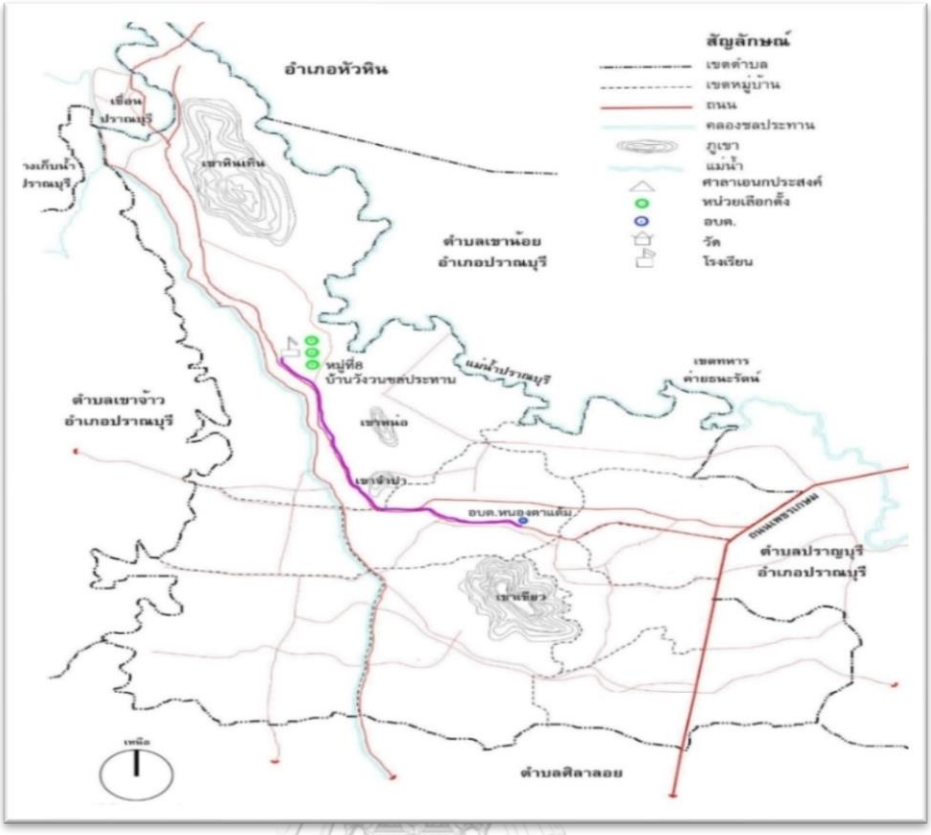

รูปภาพที่ 6 แผนที่โดยรอบหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

(ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564)

4.3 **สภาพปัญหาทางกฎหมายของพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กรณีคดีพิพาทเกี่ยวกับหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควรโดยคดีนี้มีผู้ฟ้องคดีเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านวังวน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้ฟ้องกล่าวว่า ในอดีตตั้งแต่ต้นตระกูลจนมาถึงรุ่นบิดามารดาของผู้ฟ้องคดีและชาวบ้านได้เข้าจับจองถือสิทธิ์ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว มีชาวบ้านอาศัยอยู่สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนและต่อมาได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านวังวน หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม มีผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน สำนักสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นชาวไทยจึงย่อมมีสิทธิ์ที่จะได้รับการบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ แต่ปรากฏว่าชาวบ้านประมาณ 400 หลังคาเรือน ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ในขณะที่หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกันมีไฟฟ้าใช้แล้ว ผู้ฟ้องคดีจึงขอให้พิจารณาแก้ไขปัญหาการไม่มีไฟฟ้าใช้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานกระทำหรือละเว้นการกระทำปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วย

กฎหมายก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายขาดโอกาสในด้านการรับรู้ข่าวสารและความบันเทิง ขาดโอกาสในการเรียนทางการสื่อสาร ทางวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรกรรม และขาดความเสมอภาคความเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย ผู้ฟ้องคดีจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง

โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มให้การว่าพื้นที่บริเวณที่เป็นที่ตั้งหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่ราชพัสดุอยู่ในความดูแลของศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ ซึ่งแต่เดิมมีสภาพเป็นป่าอยู่ภายในเขตป่าหินเหล็กไฟ ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 เพื่อคุ้มครองป่าซึ่งรวมถึงป่าหินเหล็กไฟด้วย และในปี พ.ศ. 2500 ทางกองทัพบก ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ ได้เสนอเรื่องขอสงวนพื้นที่ภายในเขตป่าหินเหล็กไฟ ท้องที่อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการทหาร ซึ่งต่อมากรมที่ดินได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 1819/2507 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2507 เนื้อที่ 49,041 ไร่ 1 งาน 9 ตารางวา ซึ่งครอบคลุมเขตพื้นที่ตำบลเขาน้อย ตำบลวังก์พง และเขตพื้นที่หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เป็นที่ตั้งศูนย์การฝึกกำลังทดแทนปราณบุรี ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ นอกจากนั้นยังได้ขึ้นทะเบียนที่ดินราชพัสดุเป็นแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ปข. 309 พื้นที่ดังกล่าว ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์ในที่ดินมีอำนาจหน้าที่ดูแลและบำรุงรักษาที่ราชพัสดุ โดยให้กรมธนารักษ์เข้าตรวจสอบสถานที่ราชพัสดุได้เป็นครั้งคราวในระยะเวลาอันสมควรตามข้อ 18 ของกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2544 ดูแลรักษาและป้องกันมิให้ผู้ใดรุกล้ำแนวเขตหรือเข้ามาหาผลประโยชน์ในที่ดินโดยพลการ ตามข้อ 6.1 ของระเบียบกองทัพบกว่าด้วยการปกครอง และวิธีการจัดการที่ดิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527 ศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ มีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่เกิดเหตุในด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศ เพราะพื้นที่ที่แคบที่สุดของประเทศไทย ยาวประมาณ 12 กิโลเมตร วัดจากฝั่งทะเลอันดามันถึงอ่าวไทยอยู่ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ล่อแหลม อันตรายและมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ นอกจากนั้น พื้นที่ดังกล่าวยังใช้เป็นที่ฝึกและศึกษาของทหารราบ ซึ่งเป็นกำลังหลักและมีกำลังพลมากที่สุด ทั้งยังต้องมีการฝึกใช้เครื่องยิงลูกระเบิด ปืนกล และปืนยาวโดยใช้กระสุนจริง จึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการฝึกจำนวนมาก การบุกรุกพื้นที่ย่อมทำให้การใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อทำการฝึกและศึกษาไม่เป็นไปตามหลักนิยม ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งจะมีผลร้ายแรงต่อขีดความสามารถของกำลังพลในการป้องกันเอกราช อธิปไตยและความมั่นคงของชาติ แต่ปรากฏว่าจากการตรวจสอบเปรียบเทียบภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2517 กับภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2538 แล้วพบว่ามีการบุกรุกที่ราชพัสดุในความดูแลของศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ และเมื่อกรมธนารักษ์ ได้ดำเนินการพัฒนาที่ราช

พัสดุ กิจกรรม การสำรวจ การบุกรุกที่ราชพัสดุ (แปลงใหญ่) ในที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ปข. 309 อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่ามีการบุกรุกถือครองที่ดิน 1,036 ราย รวมทั้งสิ้นกว่า 23,874 ไร่ ซึ่งบางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ต่อมาผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ ตำบลหนองตาแต้ม ได้มีหนังสือขอให้หน่วยทหารราบค่ายธนะรัชต์ อนุมัติให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทำการติดตั้งไฟฟ้าในพื้นที่หมู่บ้านดังกล่าว กองทัพบกจึงมีหนังสือสำนักงานเลขานุการกองทัพบก ที่ กห 0400/183 ลงวันที่ 11 มกราคม 2543 แจ้งผู้ใหญ่บ้านว่า พื้นที่ที่ขอให้ติดตั้งไฟฟ้านั้นเป็นที่ราชพัสดุ ปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ จำนวน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำบัญชีที่ดินพร้อมหลักฐานการได้มา กำหนดตำแหน่งและพื้นที่จริง กำหนดขอบเขตหรือกำหนดแปลงที่ดินโดยประมาณที่จะกันไว้หรือขอใช้และประมาณการค่าใช้จ่ายในการสำรวจทางกายภาพและทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 2) กำหนดแปลงหรือพื้นที่ที่จะดำเนินการสำรวจทางกายภาพและจัดทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 3) สำรวจทางกายภาพ พร้อมทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อประกอบการตรวจสอบสิทธิการครอบครองและกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จะกันไว้ใช้ประโยชน์ 4) ตรวจสอบสิทธิการครอบครอง 5) จัดทำแผนขั้นต้นในการโยกย้ายราษฎรและกำหนดแนวเขตถาวร 6) จัดทำแผนงาน - โครงการในรายละเอียดในการโยกย้ายราษฎร จัดทำแนวเขตถาวรและการดูแลรักษา และ 7) ดำเนินการตามแผนงาน - โครงการ ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 โดยมีคณะกรรมการประสานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นหน่วยรับผิดชอบ และยังดำเนินการไม่เสร็จสมบูรณ์ ดังนั้น การขยายเขตปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ดังกล่าว อาจมีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันหรืออาจมีผลทำให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคตได้ ศูนย์การทหารราบจึงขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มชะลอการดำเนินการดังกล่าวไว้ก่อน แต่ในเบื้องต้นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้ติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยพลังแสงอาทิตย์ในโครงการไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ให้แล้ว และกรมธนารักษ์ชี้แจงเพิ่มเติมตามคำสั่งศาลปกครองชั้นต้นว่า หากจะมีการดำเนินการปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้บริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่เป็นการใช้ที่ราชพัสดุเพื่อประโยชน์ในราชการ และเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดที่จะพิจารณาอนุญาตตามความเหมาะสมตามกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2545 ข้อ 14 (2) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฯ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2549 และคำสั่งกรมธนารักษ์ที่ 627/2546 โดยส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรมหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสงค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จะใช้ที่ราชพัสดุในทางราชการต้องขอความยินยอมจากส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรมที่ครอบครองใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุนั้นก่อน เมื่อได้รับความยินยอมแล้ว ให้ยื่นขอใช้ที่ราชพัสดุนั้นต่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่พร้อมทั้งแจ้งเหตุผลและความจำเป็นในการขอใช้ที่ราชพัสดุนั้น เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ศูนย์การทหารราบมีความจำเป็นที่ต้องใช้พื้นที่ในด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนด้านการฝึกและศึกษาของกำลังพลภายใน การบุกรุกพื้นที่ หรือขยายแนวเขตปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายไฟฟ้าในบริเวณดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อการฝึกและการศึกษา รวมทั้งเกิดข้อจำกัดในการใช้อุปกรณ์การฝึกที่มีความร้ายแรง เนื่องจากจะเกิดความไม่ปลอดภัยต่อผู้ที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น แม้รัฐจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดให้มีไฟฟ้าซึ่งเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะได้บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ว่า การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 27 บัญญัติว่าสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

จากบทบัญญัติดังกล่าว ศาลปกครองสูงสุด เห็นว่าการไม่ดำเนินการขยายเขตปักเสาสายไฟพาดระบบจำหน่ายไฟฟ้าในเขตพื้นที่หมู่ที่ 8 ตำบลหนองตาแต้ม เป็นการใช้ดุลยพินิจที่มีเหตุผลและอยู่ในกรอบของกฎหมาย จึงไม่ใช้การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด การใช้สิทธิของผู้ฟ้องคดีต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย เมื่อที่ดินซึ่งต้องใช้เป็นพื้นที่ขยายแนวเขตปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะในกรณีนี้ต้องผ่านที่ดินซึ่งเป็นที่ราชพัสดุและอยู่ในความครอบครองดูแลของศูนย์การทหารราบ ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิทธิในการใช้ที่ดินของศูนย์การทหารราบ อีกทั้งศูนย์การทหารราบไม่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดให้มีบริการสาธารณะให้แก่ผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยในที่ดิน ซึ่งอยู่ในความครอบครองของตนโดยไม่ได้รับอนุญาตและไม่ยินยอมให้ปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายไฟฟ้า อย่างไรก็ตาม การจัดทำบริการสาธารณะในกรณีนี้ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการตามกรอบของกฎหมายโดยเลือกใช้แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมและไม่กระทบต่อสิทธิในการครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากผู้ฟ้องคดีมิใช่ผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายหรืออาจจะได้รับความเดือดร้อนเสียหายตามกฎหมาย การชาวบ้านได้กล่าวอ้างว่าอาศัยอยู่มาเป็นระยะเวลาหลายสิบปีแล้ว ถือเป็นการเข้าไปปลูกบ้านอยู่อาศัยในที่ดินราชพัสดุซึ่งอยู่ในความครอบครองดูแลของศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ โดยไม่มี

สิทธิหรืออำนาจตามกฎหมาย เป็นการบุกรุกป่าไม้และบุกรุกที่ราชพัสดุโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมา ซึ่งล้วนเป็นการบุกรุกที่ดินที่รัฐสงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์สาธารณะ ศาลปกครองสูงสุดจึงไม่เห็นพ้องด้วยที่จะดำเนินการขยายเขตปักเสาพาดสายระบบจำหน่ายไฟฟ้าในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว

หลังจากที่ศาลปกครองสูงสุดได้แจ้งคำพากษาในปี 2557 ในกรณีคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติล่าช้าเกินสมควรนั้น เมื่อผลออกมาเป็นที่ประจักษ์ ประชาชนในเขตพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ได้ยอมรับในคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดว่าการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะจัดหาให้มีไฟฟ้าอาจจะมีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันตามหลักกฎหมายแล้วยังส่งผลทำให้เกิดปัญหาในอนาคตตามมาได้ ส่งผลให้ประชาชนยังคงไม่มีไฟฟ้าใช่ต่อไป แม้ว่าในปี พ.ศ. 2548 จะมีนโยบายคาราวานแก้จน ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาแนวทางจัดสรรโครงการประปาและไฟฟ้าในหมู่บ้านที่ขาดแคลนให้ประชาชนทุกครัวเรือนได้รับการติดตั้งแผงโซล่าเซลล์แก่ชุมชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ได้ทำการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เท่านั้น แต่ไม่ได้รับองค์ความรู้จากการดูแลและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เมื่ออุปกรณ์ชำรุดไม่มีความรู้ในการซ่อมรักษาและไม่มีทุนทรัพย์เพื่อนำไปซ่อมบำรุง ก่อให้เกิดวงจรซ้ำซ้อนของการขาดแคลนไฟฟ้าตามมา แต่เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดพื้นที่ดังกล่าวเข้าโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เพื่อขยายเขตบริการไฟฟ้าโดยระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

4.4 **จุดเริ่มต้นโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ในปีพ.ศ. 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้มีการสำรวจจำนวนประชากรในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,767 คน (ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558) มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 905 ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้จำนวน 505 ครัวเรือน และจำนวนประชาชนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 400 ครัวเรือน ซึ่งเขตพื้นที่สามารถแบ่งได้ 3 ส่วนด้วยกัน กล่าวคือ ส่วนแรกต้นทางเริ่มตั้งแต่ กิโลเมตรที่ 8 ถึงบริเวณร้านขายของหงส์ทองเบอร์เกอรี่ เป็นพื้นที่ส่วนที่มีไฟฟ้าใช้ และต่อจากนั้น ในส่วนที่สอง เริ่มต้นจากร้านขายของหงส์ทองเบอร์เกอรี่ถึงบริเวณบ้านวังวนชลประทาน เป็นที่เขตราชพัสดุและอยู่ในความดูแลของศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 400 กว่า หลังคาเรือนเป็นส่วนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ และในส่วนสุดท้าย คือส่วนที่สามบริเวณที่ตั้งของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปราณบุรีเป็นส่วนที่มีไฟฟ้าใช้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตาม มาตรา 68 (2) แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วน

ตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่6) พ.ศ. 2552 บัญญัติว่าภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

หลังจากการลงพื้นที่ประชุมประชาคมในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในทุกปี เพื่อนำไปจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มและจัดทำแผนชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งในแต่ละปีประชาชนทุกคนมีมติร่วมกันคืออยากมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ซึ่งทางผู้บริหารและสมาชิกสภาก็ได้นำปัญหามาร่วมหารือในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และตามมติสภาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้พิจารณาแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านวังวนชลประทาน หมู่ที่ 8 ในด้านการพัฒนาสาธารณูปโภค กรณีไม่มีไฟฟ้าใช้ โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้มีมติเห็นชอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มขอความยินยอมในการใช้ที่ราชพัสดุที่อยู่ในความครอบครองของศูนย์การทหารราบ ค่ายทหารธนะรัชต์ เพื่อแก้ปัญหาในการพัฒนาและจัดระบบสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชนโดยจัดให้มีระบบไฟฟ้าให้กับประชาชน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้นได้

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจึงได้ดำเนินการรวบรวมและจัดส่งข้อมูลของประชาชนที่ต้องการยื่นคำร้องขอเช่าที่ราชพัสดุ ซึ่งเป็นเขตราชพัสดุในเขตปกครองของศูนย์การทหารราบ เพื่อส่งให้สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ประกอบกับการดำเนินการขอความเห็นชอบจากศูนย์การทหารราบ ผู้ครอบครองใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากการขอเช่าที่ราชพัสดุของราษฎรบ้านวังวนชลประทานหมู่ที่ 8 ต้องเป็นไปตามวิธีการขั้นตอนการขอเช่าที่ราชพัสดุตามกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราช พัสดุ พ.ศ. 2545 ข้อ 24 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2549 ที่ได้กำหนดว่าการจัดให้เช่าที่ราชพัสดุ ถ้าที่ราชพัสดุอยู่ในจังหวัดอื่นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยให้ผู้ขอเช่าต้องยื่นคำร้อง ณ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่และกรณีที่ที่ดินพัสดุอยู่ในความครอบครองของหน่วยราชการอื่นจะต้องได้รับความยินยอมจากหน่วยงานราชการผู้ครอบครองใช้ประโยชน์ก่อน อย่างไรก็ตามระหว่างอยู่ในกระบวนการพิจารณานั้น สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ได้ขอให้ประชาชนในพื้นที่รวบรวมเอกสารข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมของผู้ยื่นคำร้องขอเช่าที่ราชพัสดุเพื่อประกอบการดำเนินการขอความเห็นชอบจากศูนย์การทหารราบผู้ครอบครองใช้ประโยชน์ แต่ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 ก็ไม่สามารถยื่นเอกสารทั้งหมดเนื่องจากเอกสารบางส่วนยังไม่ครบถ้วน ต้องสำรวจที่ดินของประชาชนทุกครัวเรือนประกอบการดำเนินงานซึ่งยังไม่สามารถกำหนดกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ชัดเจนได้ ส่งผลให้การดำเนินการขยายเขตไฟฟ้าให้กับประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวันชลประทาน ยังไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

อย่างไรก็ตามองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน จึงริเริ่มหาแนวทางสู่การปัญหาที่เน้นประสิทธิภาพโดยใช้ต้นทุนต่ำ ซึ่งไม่มีผลกระทบในทางกฎหมาย เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะทำให้ประชาชนได้รับบริการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนได้อย่างรวดเร็ว และสามารถดูแลการผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนได้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน ด้วยแนวคิดดังกล่าวจึงได้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองขึ้นในปี พ.ศ. 2558 โดยใช้ระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมีต้นทุนต่ำ ประชาชนสามารถใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนได้อย่างรวดเร็ว และสามารถพึ่งพาตนเองในการดูแลระบบการผลิตไฟฟ้าได้ด้วยตนเอง อีกทั้งเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถขยายเขตไฟฟ้าได้ แต่มีความเข้มรังสีอาทิตย์ที่เหมาะสมตลอดปี ทั้งนี้กลไกสำคัญที่จะส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

4.5 **ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง**

4.5.1 **การดำเนินงานของโครงการ**

การดำเนินงานโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากสภาพพื้นที่ประสบปัญหามีบริเวณกว้างขวาง ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านไฟฟ้ามีจำนวนถึง 400 ครัวเรือน และยังขาดความรู้เกี่ยวกับการการติดตั้ง การซ่อมแซม การบำรุงรักษา รวมถึงการใช้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในด้านการสานความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวได้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการนี้ได้ดึงชุมชนให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน จากการศึกษาพบว่าขึ้นอยู่กับทัศนคติและกลวิธีของผู้บริหาร เช่น

> *“ เราได้มีนโยบายการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนร่วมกับประชาชน ด้วยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการ สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน สร้างภาวะผู้นำของเจ้าหน้าที่ให้มีวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหา สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานเป็นทีมระหว่างเจ้าหน้าที่กับภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหา เจ้าหน้าที่*

และประชาชนสามารถใช้เทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าได้ การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าให้กับประชาชนเป็นความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มที่จะต้องดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพประชาชนได้รับประโยชน์และแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน" (นายมนตรี เชื้อวงศ์สกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ของหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน เพื่อให้บริการประชาชนให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกับทุกหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้โดยไม่กระทบต่อระเบียบของกฎหมาย จึงเป็นความท้าทายขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มที่จะต้องตอบโจทย์ คือ เราจะทำอย่างไรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ทำอย่างไรให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้อย่างรวดเร็วที่สุด มีต้นทุนต่ำที่สุด ทำอย่างไรให้ประชาชนสามารถดูแลการผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนได้ด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืน และทำอย่างไรให้ผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสได้มีไฟฟ้าใช้อย่างเท่าเทียม" (นายทรงพล ศรีแก้ว อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มในปี พ.ศ. 2558 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

หลังจากที่คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มเห็นชอบกับการริเริ่มโครงการดังกล่าวฯ ส่งผลให้กระบวนการดำเนินมาสู่การลงมือปฏิบัติของข้าราชการและพนักงานจ้างส่วนตำบล ได้ร่วมดำเนินการในการเขียนโครงการฯ เพื่อเสนอขอทุนและเริ่มดำเนินการในปลายปี พ.ศ. 2558 โดยโครงการที่ได้เสนอครั้งแรกใช้ชื่อว่า "โครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน" และได้รับทุนสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เพื่อใช้จ่ายจากเงินงบประมาณแผนงานสร้างความเข้มแข็งชุมชน งานส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งชุมชน งบดำเนินงานค่าใช้สอยรายจ่ายเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติราชการที่ไม่เข้าลักษณะรายจ่ายหมวดอื่น ๆ เป็นจำนวนเงิน 45,000 บาท เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินโครงการดังกล่าว และมีผู้รับผิดชอบโครงการ คือ นายธีระวัฒน์ วงพล หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ ฝ่ายนโยบายและแผน สำนักปลัด และมีหน่วยงานที่ประสานการบูรณาการร่วมกัน คือ สำนักประสานการมีส่วนร่วมของประชาชน กระทรวงพลังงาน และศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งได้มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1) การประสานผู้ใหญ่บ้านเพื่อเชิญประชุมประชาชนผู้ไม่มีไฟฟ้าใช้ คัดเลือกประชาชนจากผู้ที่มาเข้าร่วมประชุมโดยความสมัครใจเข้าร่วมและได้รับการโหวตเป็นจำนวน 20 คน ที่สามารถเข้าร่วมรับการอบรมนอกสถานที่ และมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโครงการจัดทำแผนผังการดำเนินโครงการฯ

2) ประสานเครือข่าย หน่วยงาน เพื่อบันทึกข้อตกลง (MOU) การให้ความร่วมมือเกี่ยวกับองค์ความรู้โซล่าเซลล์แก่ประชาชน

3) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการและแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชน

4) วางแผนการฝึกอบรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มและศึกษาดูงาน ณ ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตามกำหนดการของหลักหลักสูตรอบรม

5) เตรียมวัสดุอุปกรณ์และดำเนินการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน

6) เชิญประชาชนเข้าร่วมโครงการโดยประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เพื่อให้ผู้ที่ผ่านการอบรมเข้าฝึกงาน นำความรู้ที่ได้มาแนะนำการใช้ระบบโซล่าเซลล์ที่ถูกวิธีให้กับประชาชนที่ไม่ได้เข้าร่วมการอบรม

7) ออกฝึกงานปฏิบัติการตรวจสอบ แนะนำวิธีการการซ่อมแซมวิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้องแก่ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการที่มีระบบโซล่าเซลล์ใช้ แต่ระบบโซล่าเซลล์ไม่สามารถใช้งานได้

8) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม

9) ประเมินผลความพึงพอใจของประชาชน และติดตามประเมินผลโครงการและรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เพื่อต้องการให้ 1) ประชาชนและพนักงานส่วนตำบลมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรพลังงานแสงอาทิตย์เปลี่ยนเป็นพลังงานไฟฟ้า 2) ประชาชน พนักงานส่วนตำบลสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้และสามารถพึ่งพาตนเอง พัฒนาองค์กร และช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อนได้ในเบื้องต้นและ 3) เพื่อเป็นการรองรับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนประจำตำบลหนองตาแต้ม และในระยะแรกเริ่มเป้าหมายโครงการ คือ การฝึกอบรมและศึกษาดูงาน ประชาชนผู้ไม่มีไฟฟ้าใช้ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และพนักงานส่วนตำบลหนองตาแต้ม จำนวน 25 คนและเป้าหมายเชิงปฏิบัติการ คือ สามารถตรวจสอบ แนะนำวิธีการซ่อมแซมวิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 60 ครัวเรือน ที่มีระบบโซล่าเซลล์ใช้แต่ระบบโซล่าเซลล์ไม่สามารถใช้งานได้

4.5.2 **การติดตามประเมินผลของโครงการ**

หลังจากประชาชนได้เข้าร่วมโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ก็ได้จัดให้มีการประเมินความพึงพอใจหลังจากการดำเนินโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2558 โดยผู้ตอบแบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจมีทั้งหมด 121 คน จำนวนครัวเรือน 121 ครัวเรือน จากทั้งหมด 400 ครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ ซึ่งมีความพึงพอใจในการประเมินแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ซึ่งสามารถสรุปผลจากการประเมินได้ ดังนี้

ด้านที่ 1 : ความพึงพอใจต่อการรับบริการตรวจสอบ แนะนำวิธีการซ่อมแซมวิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้อง

จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 121 คน จาก 121 ครัวเรือน มีความพึงพอใจต่อการรับบริการตรวจสอบ แนะนำวิธีการซ่อมแซม วิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้อง ภาพรวม ในระดับพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย = 3.75 เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามเกณฑ์การวิเคราะห์พบว่า ด้านผู้ให้บริการสุภาพเรียบร้อย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมิตรไมตรีที่ดี ความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย = 4.07 รองลงมาคือ ด้านมีการแนะนำวิธีการดูแลรักษาระบบโซล่าเซลล์ได้เป็นอย่างดี ทั้งเรื่องแผง แบตเตอรี่ คอนโทรลชาร์จและอินเวอร์เตอร์ ค่าเฉลี่ย = 3.94 และด้านผู้ให้บริการแนะนำการซื้ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับระบบโซล่าเซลล์ของผู้รับบริการ เช่นหลอดไฟ ทีวี พัดลมเป็นต้น ความพึงพอใจน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย = 3.46 ตามลำดับ

ด้านที่ 2 : ความพึงพอใจต่อการปรับปรุงแก้ไขระบบโซล่าเซลล์หลังรับบริการ

จากผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจจำนวน 121 คน จาก 121 ครัวเรือน มีความคิดเห็นหลังจากรับบริการตรวจสอบ แนะนำวิธีการซ่อมแซม วิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้อง โดยจะดำเนินการ เปลี่ยนแปลงหลอดไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นแบบประหยัดไฟเหมาะกับระบบ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ดูแลทำความสะอาดแผงโซล่าเซลล์อย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 100.00 หมั่นตรวจเช็คแบตเตอรี่ด้วยตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 100.00 และซ่อมแซมระบบโซล่าเซลล์ด้วยตนเองได้ คิดเป็นร้อยละ 100.00

ด้านที่ 3 : ความพึงพอใจภาพรวมของประชาชนต่อโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือนและการนำไปใช้ติดตั้งในครัวเรือน

จากผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจจำนวน 121 คน จาก 121 ครัวเรือน มีความพึงพอใจต่อโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ที่ทำให้ตัวแทนของหมู่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์ และการนำไปใช้ติดตั้งในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 คือครบทุก 121 ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่า

เซลล์ โดยการดำเนินงานจากโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2558 มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1) การประชาสัมพันธ์โครงการยังขาดประสิทธิภาพ การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง เนื่องจากบางหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ และพื้นที่กว้างขวางไม่สามารถกระจายข่าวสารได้ทั่วถึง ดังนั้น วิธีดำเนินการแก้ไขปัญหา คือ การประสานงาน (Coordinating) ติดต่อให้ผู้มีอิทธิพลหรือผู้นำชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประชาสัมพันธ์ให้เพื่อนบ้านได้ทราบการดำเนินงานโครงการฯ ใช้เทคโนโลยีทาง Line และ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการและข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนทราบ

2) ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะไม่เห็นถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว เห็นได้จากการเข้าร่วมของประชาชนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เพียง 121 ครัวเรือน จากทั้งหมด 400 ครัวเรือน

3) ความไม่พร้อมของพื้นที่ในการดำเนินงานเนื่องจากขาดจุดสาธิตการซ่อมแซมระบบโซล่าเซลล์ และไม่สามารถหาพื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม

4) การดำเนินงานมีความล่าช้า เนื่องจากต้องออกข้อบัญญัติเพื่อให้สามารถดำเนินงานโครงการได้และมีปัญหาการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ เพราะต้องดำเนินการโอนงบประมาณเพื่อตั้งเป็นรายการใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อบัญญัติ งบประมาณรายจ่ายประจำปีและจัดสรรงบประมาณ (Budgeting) ตามข้อบัญญัติเพื่อดำเนินงานโครงการ

5) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติเชิงเทคนิคไม่เพียงพอ และประชาชนที่เข้าร่วมไม่สามารถเข้ารับการเป็นช่างอาสาชุมชนได้ เนื่องจากไม่มีมีเวลาเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในช่วงเวลาที่ตรงกับการทำงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หลังจากที่ได้ดำเนินการประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ในปี พ.ศ.2558 ผู้รับผิดชอบโครงการได้แสดงความคิดเห็นว่า

> *“โครงการดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากชาวบ้านมองว่าไม่เป็นรูปธรรม เป็นกลุ่มที่ไม่น่าจะเกิดประโยชน์กับชาวบ้าน และการจะเข้ามาร่วมในโครงการก็จะต้องเสียสละเวลาของตนเองเข้ามาเรียนรู้ด้วยตนเอง ประชาชน จึงไม่อยากเข้ามาเรียนรู้ มีทัศนคติที่อยากได้ความสะดวกสบายมากกว่าการเรียนรู้แบบยั่งยืนด้วยตนเอง เนื่องจากก่อนหน้านี้มีหลายหน่วยงานที่ติดต่อเข้าไปให้ความช่วยเหลือ จะนำไฟฟ้าเข้าไปติดตั้งให้ แต่ก็ไม่สามารถเข้ามาติดตั้งได้เลยสักราย ทำให้ประชาชนสิ้นหวัง รู้สึกโดนหลอก*

และเมื่อทางเราเข้าไปให้การช่วยเหลือและให้ความรู้เขาก็มองว่าอาจจะโดนหลอกอีกครั้ง" (นายธีระวัฒน์ วงพล หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"การดำเนินโครงการนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างในการเข้ามามีส่วนร่วม เพราะข้าราชการต้องเหนื่อยในการลงแรงกายเข้าไปช่วยเหลือเบื้องต้นให้กับประชาชน และประชาชนต้องเสียสละเวลาการทำมาหากิน เสียสละการประกอบอาชีพ เพื่อมาอบรมศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้การทำงานเป็นทีม เสียโอกาสจากการไปทำกิจกรรมอย่างอื่น และบางท่านเสียสละงบประมาณส่วนตนเพื่อนำมาดูแลชาวบ้านในการพาไปอบรมในสถานที่ต่าง ๆ ดังนั้นทุกคนที่มามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ต้องมีความอดทน และมีความเสียสละ และการมีอุดมการณ์ของเจ้าหน้าที่และประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ หากไม่มีอุดมการณ์ร่วมกัน หรือมีจิตใจที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมก็จะไม่เกิดความสำเร็จของโครงการ" (นายนรพนธ์ ศรีวรนาถ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ , ผู้ให้สัมภาษณ์)

4.5.3 **ความเปลี่ยนแปลงและความพัฒนาของโครงการที่เกิดขึ้น**

จากการประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ในปี พ.ศ.2558 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้ร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำโครงการอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วม และได้มีการจัดประชุมภาคประชาชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เพื่อสรุปการติดตามประเมินผลโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ได้วิเคราะห์ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาวะปัจจุบันว่าการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน รับผิดชอบการทำงานร่วมกัน ระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ปลูกฝังให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ระบบโซล่าเซลล์อย่างแท้จริง และมีข้อเสนอแนะในที่ประชุมของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ที่ได้รับผิดชอบหลักในโครงการฯ ได้ร่วมเสนอแนวคิดต่อคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้เขียนเสนอโครงการใหม่ในชื่อ "โครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง" ต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาอนุมัติ ได้จัดประชุมประชาคมประชาชนที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผนผังขั้นตอนการดำเนินงาน การประสานผู้นำชุมชน คือ นายชุมพล เหมือนอ่วม ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน เพื่อเข้าร่วมประชุมประชาชนผู้ไม่มี

ไฟฟ้าใช้ คัดเลือกประชาชน จำนวน 25 คนเข้าร่วมโครงการ และมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโครงการจัดทำแผนผังการดำเนินโครงการ และได้พาเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพร้อมทั้งประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเข้ารับการอบรมที่ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 จังหัวดราชบุรี กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน และสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเมื่อกลับมาจากการศึกษาดูงานแล้ว แกนนำหรือผู้นำชุมชนได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจัดประชุมโครงการจัดการความรู้สู่ชุมชน เรื่อง การสร้างความยั่งยืนด้านการบริหารจัดการพลังงานชุมชนในพื้นที่ไฟฟ้าสายส่งเข้าไม่ถึง เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรม มาเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าร่วมไปศึกษาดูงานที่ต่างจังหวัดได้ จากการประชาสัมพันธ์ของผู้นำชุมในครั้งนี้ ส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมอบรมโครงการดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นจากเดิมผู้สนใจเข้าร่วมโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ในปี พ.ศ.2558 มีประชาชนเข้าร่วม 121 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 175 ครัวเรือน เนื่องจากการเริ่มมีการประชาสัมพันธ์จากผู้นำชุมชนมากกว่าการประชาสัมพันธ์โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง และประชาชนเริ่มมองเห็นผลประโยชน์จากการปฏิบัติในช่วงแรกของการดำเนินงานของผู้นำชุมชนกล่าวคือ **นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก** ผู้นำชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในโครงการฯและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกลวิธีต่าง ๆ ดังนี้

1) การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง (สาธิต) ได้แก่ หลังจากการเข้ารับการอบรมจากการศึกษาดูงานนอกสถานที่ นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ผู้นำชุมชนได้กลับมาให้ความรู้โดยการสาธิตวิธีขั้นตอนการต่ออุปกรณ์โซล่าเซลล์ และได้จัดซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์เพื่อนำมาติดตั้งในบ้านของตนเองเพื่อแสดงให้เห็นผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับจากการติดตั้งระบบอุปกรณ์โซล่าเซลล์และสามารถนำมาใช้ในเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกประเภท และนำมาใช้ในเชิงการเกษตร ที่นำมาทำเป็นเครื่องสูบน้ำ ส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มเข้ามาให้ความสนใจและอยากมีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง มีการพูดกันปากต่อปากและมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติบ้านใกล้เคียงชักจูงกันเข้ามามีส่วนร่วม

2) การกระตุ้นให้เกิด ได้แก่ การที่ผู้นำชุมชนเข้าไปร่วมสนทนาพูดคุยกับชาวบ้านเนื่องจากนายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก มีที่ดินในการทำการเกษตรประมาณ 100 กว่าไร่ และมีลูกจ้างที่อยู่กับลุงเล็กหลายคนที่เป็นคนในพื้นที่หมู่ที่ 8 ทำให้ประชาชนมีความเชื่อใจในคำเชิญชวนของลุงเล็ก เช่น

“ลุงเล็กไม่มีความรู้เรื่องระบบโซล่าเซลล์เลยแม้แต่นิดเดียว แต่เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้เข้ามาให้ความรู้และเชิญชวนให้เข้าร่วมเพื่อไป

อบรมยังสถานที่ ป่าเด็ง ที่จังหวัดเพชรบุรี ทำให้ลุงเล็กเห็นประโยชน์ของระบบโซล่าเซลล์ และอยากให้ลูกจ้างของลุงเล็กที่บางคนอยู่แบบไม่เคยมีไฟฟ้าใช้เลยมาตลอดชีวิต ลุงเล็กเอง เคยเข้าไปในบ้านของบางคนเพื่อร่วมสนทนา และพบว่าไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้าใดๆ และยิ่งบ้าน มุงสังกะสี ทำให้มีอากาศร้อนมากและบางบ้านมีผู้ป่วยติดเตียงยิ่งลำบากในการใช้ชีวิต เมื่อ เห็นดังนั้น ลุงเล็กได้เกิดแนวคิดว่าจะไปให้ความช่วยเหลือบ้านที่มีฐานะยากจนและมีผู้ป่วย ติดเตียง โดยบริจาคเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์มาติดตั้งให้กับบ้านหลังนี้ เพื่อเป็นบ้าน ตัวอย่าง แต่เป็นการแอบซื้อ เนื่องจากหากเราซื้อให้บ้านหลังนี้แล้วแน่นอนว่าบ้านหลังต่อๆ ไปต้องมีการร้องขอตามมาแน่ และได้บริจาคที่ดินของตนเองจำนวน 3 ไร่ เพื่อจัดตั้งเป็น ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตรกรระดับหมู่บ้าน ให้ เป็นสถานที่ที่เป็นจุดศูนย์ร่วมของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ นวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง และใช้เป็นจุดสาธิตและการ สอนการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์และการดูแลรักษา และเป็นที่อบรมเพื่อผลิตช่างชุมชนให้ กระจายตัวไปเผยแพร่ความรู้ให้ทั่วชุมชน” (นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือ ลุงเล็ก ผู้นำชุมชน ,ผู้ให้สัมภาษณ์)

3) การให้ความรู้ ได้แก่ การฉายสไลด์ คือเป็นอีกรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากเป็นการสรุปความรู้ที่สำคัญให้แก่ชาวบ้านที่มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการในระยะสั้น เพื่อสร้างจิตสำนึกการพึงตนเองของชุมชน โดยเนื้อหาจะเป็นการสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการไปศึกษาดูงานประกอบกับการสนทนาพูดคุยโดยมีผลการปฏิบัติรองรับที่เคยมีชุมชนตัวอย่างเคยทำแล้วประสบความสำเร็จมีไฟฟ้าใช้ในเขตที่มีข้อพิพาททางกฎหมาย อย่างไม่ผิดระเบียบและข้อบังคับ และการให้ความรู้ทางเทคนิคและการบริการ คือ การแสดงการต่ออุปกรณ์โซล่าเซลล์ท่ามารถแบ่งได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ต่ออุปกรณ์เครื่องควบคุมประจุกับแบตเตอรี่ 2) ต่อแผงโซล่าเซลล์เข้ากับเครื่องควบคุมประจุกับแบตเตอรี่ 3) ต่อเครื่องแปลงกระแสไฟฟ้าเข้ากับแบตเตอรี่ 4) กรณีใช้ไฟบ้าน (AC) ต่ออุปกรณ์ไฟฟ้าขนาดแรงดัน 220v กับเครื่องแปลงกระแสไฟฟ้าเข้ากับแบตเตอรี่ หรือ กรณีเครื่องใช้ไฟฟ้า 12v (DC) ต่อเข้ากับเครื่องควบคุมประจุ (ถ้ามีช่องต่อ) หรือแบตเตอรี่ก็ได้เช่นเดียวกัน และแสดงตัวอย่างการคำนวณสำหรับติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ไว้ใช้ในครัวเรือน และการซ่อมบำรุงและดูและรักษาอุปกรณ์โซล่าเซลล์

4) การใช้โอกาสหรือวาระสำคัญเพื่อสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมและพึงตนเองของชุมชน โดยการที่ใช้โอกาสการพบปะเจอชาวบ้านเมื่อมีการจัดกิจกรรมสำคัญ ในองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การจัดเทศกาลงานปีใหม่ ที่ประชาชนจะมาเข้าร่วมเป็นจำนวนมากเพื่อถือโอกาสพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ชักชวนเข้ามีส่วนร่วมในการใช้ระบบโซล่าเซลล์เพื่อให้มีไฟฟ้าใช้ในชุมชนอย่างยั่งยืน

ในปี พ.ศ. 2559 หลังจากการดำเนินการในและการติดตามประเมินผลของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผู้ตอบแบบสอบถามประเมินผลความพึงพอใจ จำนวนครัวเรือน 175 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากในปีพ.ศ. 2558 มาเป็นจำนวน 54 ครัวเรือน จากทั้งหมด 400 ครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ เมื่อได้มาเข้าร่วมมีความพึงพอใจต่อโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ทำให้ตัวแทนของหมู่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์ สามารถผลิตช่างชุมชนขึ้นได้ จำนวน 8 คน จากเดิมที่มีเพียงแค่ 1 คน ในปี พ.ศ. 2558 และการนำระบบโซล่าเซลล์ไปใช้ติดตั้งในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 คือครบทุก 175 ครัวเรือน ที่เข้าร่วมโครงการฯ และได้มีข้อเสนอแนะในการประชุมจากประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ในเรื่องปัญหาและแนวทางการแก้ไขจากการดำเนินการโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ในปี พ.ศ. 2559 ได้แก่

1) ความไม่พร้อมทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วม เป็นอุปสรรคในการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ เพราะเมื่อประชาชนได้เข้ารับอบรมจนได้รับความรู้เบื้องต้นในการต่อติดตั้งและการซ่อมบำรุงดูแลรักษาระบบโซล่าเซลล์แล้ว อุปสรรคที่สำคัญคือ ประชาชนบางส่วนยังไม่มีเงินที่จะนำไปลงทุนซื้ออุปกรณ์มาติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ที่บ้าน จึงได้เสนอให้มีการแก้ไขปัญหาโดยการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทน ภายในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ภายใต้การเก็บค่าเป็นสมาชิกของกองทุนฯ คนละ 50 บาท และการได้รับเงินบริจาคสนับสนุนจากประชาชนในหมู่ที่ 8 และคณะผู้บริหารและพนักงานทุกคนในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เพื่อนำมารวบรวมเป็นเงินกองทุนให้สมาชิกที่เข้าร่วมได้กู้เงินในดอกเบี้ยต่ำเพื่อนำไปซื้ออุปกรณ์ติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ตามลำดับขั้นความจำเป็นของผู้กู้ยืม ภายใต้เงื่อนไขการกู้ที่ต้องมีองค์ความรู้ในการติดตั้งและซ่อมบำรุงรักษาระบบโซล่าเซลล์ก่อนจะได้รับอนุญาตในการกู้ยืมเงินในกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทนและยังเป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ

2) การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติเชิงเทคนิคไม่เพียงพอให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้อย่างทั่วถึง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจึงได้จัดประชุมร่วมกับประชาชนเพื่อหารือร่วมกันในการหาทางออก โดยประชาชนเสนอแนวคิดอยากให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ช่วยประสานขอความร่วมมือจากทางหน่วยงานภาคเอกชนให้ความร่วมมือในการบริจาควัสดุอุปกรณ์ให้กับประชาชน และหนึ่งในเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้ประสานงานโดยตรงต่อองค์กรเนื่องจากมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่แนบแน่นกับทางภาคเอกชน โดยมีการประสานขอความร่วมจากบริษัทไวซ์แทค โซลูชั่นส์ (ประเทศไทย) ประสานขอรับการสนับสนุนแบตเตอรี่ UPS ระบบโซล่าเซลล์ จำนวน 1,000 ลูก

และบริษัทวอยซ์ทีวี สนับสนุนแบตเตอรี่ UPS ระบบโซล่าเซลล์ จำนวน 180 ลูก เพื่อนำมาบริจาคให้กับศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม นำไปใช้บริจาคให้กับครัวเรือนได้มากถึง 218 ครัวเรือน

จากการประชุมร่วมหารือและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมรับฟังความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ประชาชนทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้จากการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ อันเนื่องมาจากความร่วมมือแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ในพื้นที่ราชพัสดุ ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น

> *“การร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน เป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่เราจะเข้าใจปัญหาของชุมชน เพื่อเสนอความเห็นว่าจะทำอะไรกันบ้างและจะทำอย่างไรเพื่อจะแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้อย่างยั่งยืน และไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของคนใดคนหนึ่งแต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน ส่วนในขั้นปฏิบัติงาน จะต้องเป็นกลวิธีการปฏิบัติที่ไม่ยากเกินความสามารถของคนในชุมชน แบ่งงานกันตามความสามารถและความถนัดของแต่ละคน เช่น คนที่มีความรู้ด้านช่างอยู่แล้วเราจะให้เขาเป็นคนนำร่องในการเป็นอาสาสมัครช่างชุมชน และในขั้นของการประเมินผลงาน ก็ให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้สรุปความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการฯ ว่าการประสบความสำเร็จหรือมีอุปสรรคในการดำเนินงานตรงจุดใดเพื่อนำมาพัฒนาเป็นบทเรียนในปีต่อไป ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมทุกคนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินงาน เป็นความคิดเห็นของทุกคน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา เพื่อประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน ได้มีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ทุกครัวเรือน”* (นายทรงพล ศรีแก้ว อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มในปี พ.ศ. 2558 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

จากจุดเริ่มต้นโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม ได้ริเริ่มในปี พ.ศ. 2558 เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ขาดแคลนการมีไฟฟ้าใช้จากข้อพิพาททางกฎหมาย จำนวน 400 ครัวเรือน ผ่านกลไกการดำเนินงานของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ส่งผลให้ประชาชนสามารถมีใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนจากการใช้ระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ในการแก้ไขปัญหา ได้ครบทุกครัวเรือนภายในปี พ.ศ. 2561 จากการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการนี้ได้ดึงชุมชนให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน

และสามารถพึ่งพาตนเองในการดูแลระบบการผลิตไฟฟ้าได้ด้วยตนเอง เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถขยายเขตไฟฟ้าได้ แต่มีความเข้มรังสีอาทิตย์ที่เหมาะสมตลอดปี ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2564 ได้ดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางสรุปการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2564

ปีที่ดำเนินงาน	แนวทางการปฏิบัติงาน	ผู้มีส่วนร่วม
มีนาคม 2558	การจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังปัญหาและเสนอความต้องการของคนในชุมชน โดยมีประชาชนเป็นแกนนำในการแสดงความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนต่อไป	- กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - สมาชิกสภาอบต. - ประชาชนหมู่ที่ 8
พฤษภาคม 2558	ทาง อบต.เขียนเสนอโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือนต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาอนุมัติ	- ผู้บริหาร - พนักงานส่วนตำบล
พฤษภาคม 2558	แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
พฤษภาคม 2558	ประสานผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 เพื่อเชิญประชุมประชาชนเข้าร่วมโครงการและมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโครงการฯ เข้าร่วมการประชุมกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านประจำเดือนเพื่อประชาสัมพันธ์ โครงการและเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล - ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
มิถุนายน 2558	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือนการประเมินผลงานพบว่าประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 121 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.25 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
มกราคม 2559	ทาง อบต.เขียนเสนอชื่อโครงการใหม่ ภายใต้ชื่อ โครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง จากชื่อเดิม คือ โครงการอบรมพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน	- ผู้บริหาร - พนักงานส่วนตำบล
กุมภาพันธ์ 2559	ประสานผู้นำชุมชน เพื่อเชิญประชุมประชาชนเข้าร่วมโครงการ โครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองและเข้าร่วมการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - ผู้นำชุมชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ปีที่ดำเนินงาน	แนวทางการปฏิบัติงาน	ผู้มีส่วนร่วม
มีนาคม 2559	ประชุมจัดทำขั้นตอนการดำเนินงานโครงการเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	- ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
พฤษภาคม ถึง สิงหาคม2559	จัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม 2 ศูนย์การเรียนรู้ คือ - ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม - ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตรกรระดับหมู่บ้าน	- ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
กันยายน 2559	จัดโครงการฝึกศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559	- ผู้บริหาร - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
กันยายน 2559	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผลการประเมินงาน พบว่า ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 175 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.75 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
ธันวาคม 2559 ถึง มีนาคม 2560	ประสานเครือข่าย หน่วยงาน เพื่อบันทึกข้อตกลง (MOU) การให้ความร่วมมือเกี่ยวกับองค์ความรู้โซล่าเซลล์แก่ประชาชน - ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี - ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 จังหวัดราชบุรี กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน - สำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ - โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเพชรบุรี - บริษัททวอยซ์ทีวี จำกัด - บริษัทไวซ์เทค โซลูชั่นส์ (ประเทศไทย)	- การมีส่วนร่วมของภาครัฐ - การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน - การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน
พฤษภาคม 2560	จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทนภายใต้เงื่อนไข คือ สมาชิกจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันที่สมัครสมาชิก หรือกรณีที่ไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านใน	- ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ปีที่ดำเนินงาน	แนวทางการปฏิบัติงาน	ผู้มีส่วนร่วม
	พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จะต้องพักอาศัยหรือมีการปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ไม่น้อยกว่า 1 ปี และจะตัดสิทธิ์เมื่อตรวจสอบพบว่าข้อมูลที่ได้รับมาไม่ตรงกับข้อเท็จจริง และมีค่าสมัครสมาชิกจำนวน 50 บาท ต่อคนต่อครั้ง	ตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
มิถุนายน 2560	- แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม - จัดประชุมภาคประชาชนสรุปการติดตามประเมินผลโครงการศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	- ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
มิถุนายน 2560	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผลการประเมินงาน พบว่า ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 215 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.75 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
สิงหาคม 2560	จัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนระดับเยาวชน ณ โรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม	- พนักงานส่วนตำบล - โรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม
กุมภาพันธ์ 2561	อบต. เสนอโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุนต่อโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดเพชรบุรี เพื่อสนับสนุนเข้ากองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทน	- การมีส่วนร่วมของภาครัฐ
กันยายน 2561	ประชุมประชาคมประชาชนที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผนผังขั้นตอนการดำเนินงานโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ในปี พ.ศ. 2561	- กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - สมาชิกสภาอบต. - อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) - ประชาชนหมู่ที่ 8
ตุลาคม 2561	ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561	- การมีส่วนร่วมของภาครัฐ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปีที่ดำเนินงาน	แนวทางการปฏิบัติงาน	ผู้มีส่วนร่วม
พฤศจิกายน 2561	จัดโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการดูแลบำรุงรักษาการใช้งานระบบพลังงานทดแทนโซล่าเซลล์ ณ ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตรกรระดับหมู่บ้าน	- ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
ธันวาคม 2561	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผลการประเมินงาน พบว่า ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 400 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
ธันวาคม 2561	รายงานผลการดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองและฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการดูแลบำรุงรักษาการใช้งานระบบพลังงานทดแทนโซล่าเซลล์	- พนักงานส่วนตำบล
มิถุนายน 2562	ได้รับรางวัล United Nations Public Service Awards (UNPSA) 2019 Category 3 : Developing effective and responsible public institutions สาขาที่ 3 การพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในภาครัฐ ชื่อผลงาน ชุมชนพลังงานพึ่งตนเอง (Initiative : Self – reliant Solar Energy Community)	- การมีส่วนร่วมของภาครัฐ
กรกฎาคม 2562	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผลการประเมินงาน พบว่า ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 420 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 420 ครัวเรือน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
กรกฎาคม 2562	รายงานความพึงพอใจโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการดูแลบำรุงรักษาการใช้งานระบบพลังงานทดแทนโซล่าเซลล์ ณ ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตรกรระดับหมู่บ้านต่อคณะผู้บริหารท้องถิ่น	- ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8
กันยายน 2562	มีส่วนร่วมในโครงการอบรมและศึกษาดูงานพัฒนาศักยภาพการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ณ ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 จังหวัดราชบุรี กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน	- ผู้นำชุมชน - พนักงานส่วนตำบล - ประชาชนหมู่ที่ 8

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปีที่ดำเนินงาน	แนวทางการปฏิบัติงาน	ผู้มีส่วนร่วม
กันยายน 2562	จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ระบบโซล่าเซลล์ DC และ AC - บ้านนายสิทธิกร อินทร์จวง เป็นศูนย์เรียนรู้ระบบโซล่าเซลล์ AC - บ้านนางสาวมณี ตรีอินจวง ศูนย์เรียนรู้ระบบโซล่าเซลล์ DC	- ประชาชนหมู่ที่ 8
กันยายน 2562	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ขอความร่วมมือเผยแพร่โครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแบบอย่างต่อไป	- ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ประชาชนหมู่ที่ 8
กรกฎาคม 2563	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผลการประเมินงาน พบว่า ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 425 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 425 ครัวเรือน	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - พนักงานส่วนตำบล
กรกฎาคม 2563	อบต. เป็นเพียงพี่เลี้ยง และส่งมอบการดำเนินโครงการฯ ให้ประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานเป็นผู้สานต่อศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตแต้ม และกองทุนศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง	- ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ประชาชนหมู่ที่ 8
วันที่ 23 ของทุกเดือน	จัดประชุมคณะกรรมการและที่ปรึกษาศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม ณ ศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม	- ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ประชาชนหมู่ที่ 8
วันที่ 5 ของทุกเดือน	คณะกรรมการพิจารณาจัดสรรเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำแก่ประชาชน ในกองทุนศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง	- ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ประชาชนหมู่ที่ 8
กันยายน 2562 ถึง ธันวาคม 2563 *(ปี พ.ศ. 2564 ปิดการรับเข้าศึกษาดูงานช่วงการระบาดของโรคโควิด (Covid – 19)	เปิดรับการขอเข้าศึกษาดูงาน ณ ศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม โดยมีการคณะกรรมการและที่ปรึกษาศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม เป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ในการเข้าศึกษาดูงาน	- ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน - ประชาชนหมู่ที่ 8

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปีที่ดำเนินงาน	แนวทางการปฏิบัติงาน	ผู้มีส่วนร่วม
กรกฎาคม 2564	จัดทำการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยผลการประเมินงาน พบว่า - ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 450 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 450 ครัวเรือน - การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน จำนวน 32 คน - มีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ มียอดเงินรวมทั้งสิ้น 170,150 บาท	- ประชาชนหมู่ที่ 8 - ผู้นำชุมชน

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

4.6 **การนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ผลการศึกษา**

ผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงจากแนวคิดหลัก คือ มิติการมีส่วนร่วมของประชาชน ของ Cohen & Uphoff 1997 (อ้างถึงในวิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) กล่าวว่าการพิจารณาการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม และมิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

มิติที่หนึ่ง : ชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation)

กล่าวคือประชาชนได้มีส่วนร่วมอะไรบ้างในการดำเนินงานโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1) **การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ**

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตามแนวคิด Cohen & Uphoff 1997 (อ้างถึงในวิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) นั้นมองว่า เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ต้องระบุประเด็นปัญหาออกมาเพื่อนำมาแก้ไข และมองว่าชุมชนควรมีบทบาทในขั้นตอนนี้ เพราะประชาชนเป็นผู้รับทราบปัญหาท้องถิ่นที่ดีสุด และสอดคล้องกับแนวคิดอรทัย ก๊กผล (2546) ที่กล่าวว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งระดับการมีส่วนร่วมจากระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับก้าวหน้าสามารถแบ่งได้ 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ระดับการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน (inform) เป็นการมีส่วนร่วมในระดับเริ่มต้นที่ประชาชนสามารถเข้ามาร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ในชุมชน เป็นรูปแบบการให้ข้อมูล

ทางเดียวจากรัฐสู่ประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องและเกิดความรอบคอบในการตัดสินใจ และจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับอื่น ๆ ต่อไป เช่น

> *"ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ให้กับชาวบ้านผ่านช่องทางการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เพื่อพูดคุยร่วมแสดงความคิดเห็นและความต้องการ เช่น จัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน ติดต่อหมายเลขโทรศัพท์สำนักงาน, Facebook ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม หมายเลขโทรศัพท์โดยตรงถึงนายกขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม แผ่นพับความรู้เกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์ และเราได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปในหมู่บ้านเพื่อสำรวจปัญหาความต้องการรวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วย"*(นายมนตรี เชื้อวงศ์สกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ,ผู้ให้สัมภาษณ์)

> *"ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อพิพาททางกฎหมายในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน จากทางข่าวสารที่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมาแจ้ง และจากผู้นำชุมชนที่ช่วยมาอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ที่ตนเองไม่เข้าใจ"* (นางลำเพย จันทร์ภานุวัฒน์ ประชาชนในหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

1.2 ระดับปรึกษาหารือ (Consult) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงขึ้นมาอีกขั้นเป็นเพียงการให้ข้อเท็จจริงและรวมไปถึงความคิดเห็นประกอบกับการตัดสินใจของประชาชน ให้ประชาชนได้ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมกันคิด เรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ประชาชนมีบทบาทในการให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากการปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้เพื่อให้ได้รับข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนที่ชาวบ้านหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานพบเจอร่วมกันคือการขาดแคลนไฟฟ้าเข้าถึงมาเป็นระยะเวลามากกว่า 40 ปี เนื่องจากอยู่ในเขตพิพาททางกฎหมาย เช่น

> *"ประชาชนมีบทบาทอย่างมากต่อการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของปัญหาในชุมชนกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และทางเราก็ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในการดำเนินงานโครงการ และรับฟังข้อมูลผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านเป็นหลัก"*
> (นายพาลี เทียมเทศ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม, ผู้ให้สัมภาษณ์)

ในกรณีข้อพิพาททางที่ดินชาวบ้านบอกว่าเขาเข้ามาอยู่ก่อนแต่ก็ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการพิสูจน์ตนเองว่าเข้ามาอยู่ก่อนจริงหรือไหม แต่ศาลจะมองในเอกสารการมีสิทธิ์ในที่ดินเป็นหลัก ทำให้ต้องมีการฟ้องร้องเอาสิทธิ์ที่ดินทำกิน ท้ายที่สุดศาลชั้นต้นให้ประชาชนชนะคดี ทางการไฟฟ้าก็ตั้งงบประมาณเตรียมขยายเขตแนวไฟฟ้าให้ แต่ทหารยื่นการอุธรณ์ในศาลฎีกา อ้างเรื่องความมั่นคง ชาวบ้านจึงแพ้คดีในที่สุด แต่ชาวบ้านก็น้อมรับในคำตัดสิน และก็ดำรงชีวิตอยู่ต่อภายใต้การหาช่องทางในการมีไฟฟ้าใช้ ร่วมหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูลของแต่ละครัวเรือน เนื่องจากบางครัวเรือนก็สนับสนุนการให้ความรู้วิธีการใช้ระบบโซล่าเซลล์เพื่อดูแลรักษาได้ด้วยตนเอง บางครัวเรือนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้บ้านตนเองได้รับอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ที่ได้รับฟรีจากทางภาครัฐ จนในที่สุดเกิดโครงการดังกล่าวขึ้นมา และทหารก็ไม่ได้ขัดข้องกับการมีใช้แผงระบบโซล่าเซลล์ในการผลิตไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์หรือการติดตั้งไฟรายทางจากแผงโซล่าเซลล์ของชาวบ้านแต่อย่างไร (นายธนพงศ์ นาคเงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน (involve) ในขั้นนี้เป็นการเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนเพื่อคัดเลือกออกมาเป็นนโยบายทางเลือก แก้ไขให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนโดยมีข้อสังเกตจากแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558 – 2560) ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดประชาคมตำบลเพื่อรับฟังความคิดเห็น ความต้องการของประชาชน เพื่อนำผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรมเพื่อที่จะบรรจุลงในแผนพัฒนาสามปีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2560 หลังจากมีการประชุมประชาคมตำบลและหารือเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาซึ่งข้อสรุปส่วนใหญ่ที่ประชาชนมีความต้องการเพื่อจัดบริการสาธารณะและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ต้องการให้ภาครัฐจัดให้มีโครงการติดตั้งโคมไฟระบบพลังงานแสงอาทิตย์ในชุมชนหมู่ที่ 8 จำนวน 35 แห่ง จัดให้มีโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม จัดซื้อครุภัณฑ์ และเครื่องมือการเรียนรู้ระบบโซล่าเซลล์ งบประมาณ 58,450 บาท ชุดสาธิตการผลิตพลังงานจากเซลล์แสงอาทิตย์ขนาดไม่น้อยกว่า 325 วัตต์ จำนวน 1 ชุด งบประมาณ 70,000 บาท ใช้สำหรับโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม แผงโซล่าเซลล์ขนาด 10 วัตต์ จำนวน 10 แผง งบประมาณ 8,000 บาท ใช้สำหรับโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม เครื่องควบคุมกระแสไฟฟ้าขนาด 10 แอมป์ จำนวน 10 เครื่องงบประมาณ 6,500 บาท ใช้สำหรับโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ซึ่งถือเป็นความจำเป็นที่มี

การสำรวจความคิดเห็นมาจากประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 8 โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าระดับการมีส่วนร่วมนี้จะเป็นระดับที่เห็นชัดเจนที่สุดในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเพื่อนำปัญหามาร่วมกันวางแผนและแก้ไขพัฒนาต่อไป

> *“การให้โอกาสประชาชนในการตัดสินใจหรือเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางเราเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามาร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการ จากเวทีประชาคมหมู่บ้านเป็นหลัก รวมถึงการที่เจ้าหน้าที่ผู้จัดทำโครงการของเราขณะนั้นก็ได้ลงพื้นที่รับฟังปัญหาของประชาชน จนนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เราเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก”* (นายมนตรี เชื้อวงศ์สกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม, ผู้ให้สัมภาษณ์)

> *“การแก้ไขปัญหาของชุมชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหา ผ่านการทำเวทีประชาคม หรือเป็นการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการโดยเจ้าหน้าที่เข้าไปรับฟังปัญหาตามบ้านเรือน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจหาทางออก ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐ หลังจากมีคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดแล้ว ชาวบ้านก็น้อมรับคำตัดสินของศาล แต่ยังไม่ละทิ้งความต้องการอยากได้ไฟฟ้าใช้โดยเร็วที่สุด เพราะเป็นปัญหาที่ทุกคนมีร่วมกันและอยากหลุดพ้นจากปัญหานี้อย่างยั่งยืน ซึ่งชาวบ้านบางส่วนก็เคยมีแผงโซล่าเซลล์ที่เสียแต่ซ่อมไม่เป็น จึงเสนอให้ภาครัฐจัดอบรมสอนวิธีการซ่อมแซม วิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้อง ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ”* (นายธีระวัฒน์ วงพล (พี่โจ้) หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน, ผู้ให้สัมภาษณ์)

> *“สอดคล้องกับความคิดเห็นของ นายนรพนธ์ ศรีวรนาถ (พี่เปิ้ล) ตำแหน่งนักวิชการการเกษตรชำนาญการ กล่าวว่า ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อได้รับทราบถึงข้อปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน โดยให้มีส่วนร่วมตั้งแต่การทำประชาคมเพื่อค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้า ตั้งแต่เริ่มต้นเลยโดยก่อนหน้าที่จะมีการทำโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เราใช้เวทีประชาคมเป็นสื่อกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ อย่างไรก็ตามความต้องการของชาวบ้านคือ การมีไฟฟ้า 100% แต่เมื่อไม่สามารถที่จะจัดหาให้ไฟฟ้าชาวบ้านได้ 100% ก็ต้องหาสิ่งทดแทนที่ทำให้ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้เช่นเดียวกับในหมู่บ้านอื่น ๆ”*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ในการจัดประชุมร่วมกันในครั้งแรกในชุมชนซึ่งเน้นการรวมคนทั้งหมู่บ้านมาพูดคุยกันแต่ไม่สามารถทำได้ ใช้ระยะเวลานานและคนยิ่งมากก็ยิ่งทำความเข้าใจยากและไม่ทั่วถึงจึงได้ปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานให้แบ่งเป็นแต่ละกลุ่มในการจัดการประชุม ซึ่งประสบความสำเร็จในการทำความเข้าใจกับปัญหาชุมชนได้อย่างง่ายและทั่วถึง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์จากการที่ประชุมหลายๆครั้ง เพื่อหาแนวทางการแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว (นายธนพงศ์ นาคเงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

1.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานร่วมกันกับองค์กรภาคประชาชน (collaboration) ในขั้นนี้จะเป็นการมุ่งเน้นบทบาทประชาชนที่สูงขึ้นโดยรัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจภายใต้ความคิดเห็นของประชาชนและเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมมากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานที่จะร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลและแรงผลักดันจากผู้นำชุมชนในลักษณะที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนเข้ามามีบทบาทในการประเมินผลการแก้ไขปัญหาหลังจากจัดทำโครงการแล้วเสร็จในทุก ๆ ปี จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมประเมินความพึงพอใจและต้องโปร่งใสพร้อมจะได้รับการตรวจสอบจากประชาชน เช่น

“องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้มีนัดประชุมหารือร่วมกันผ่านการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านมีร่วมกันมาเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี และได้มีการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูล และ หน่วยงานภาครัฐพยายามแก้ไขปัญหาให้โดยการลงสำรวจพื้นที่จริง ลงไปใช้ชีวิตแบบไม่มีไฟฟ้าร่วมกันกับประชาชน เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนประทับใจ เชื่อว่าภาครัฐต้องการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ตนเองจึงอยากเข้ามาให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และในทุก ๆ ปี ทาง อบต.จะเชิญเราไปเข้าร่วมประชุมการประเมินผลความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมในแต่ละครั้ง ป้าก็จะสามารถเสนอความคิดเห็นผ่านการจัดประชุม เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาให้ตรงจุดในปีถัดไป ” (นางมณี ตรีอินทอง หรือป้าหมวย,ผู้ให้สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับความเห็นของ (นางสัญญา ผ่องภิรมย์หรือป้าน้อย,ผู้ให้สัมภาษณ์) กล่าวว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้มีการจัดประชาคมหมู่บ้านทุกปี และบางครั้งก็มีการจัดงานกินเลี้ยงประจำปี เช่น เทศกาลปีใหม่ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้เชิญชวนชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมพบปะ พูดคุย เพื่อรับฟังปัญหาในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการทำให้ประชาชน

อยากเข้าร่วมมาระบายปัญหาและเจ้าหน้าที่นำไปแก้ไข้ให้เราได้จริง รู้สึกดีที่รัฐรับฟังและยอมรับในการตัดสินใจของเราที่มีความต้องการให้มีไฟฟ้าเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้เร็วที่สุด"

สอดคล้องกับความเห็นของ (นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ผู้นำชุมชน,ผู้ให้สัมภาษณ์) กล่าวว่า "ประชาชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้จากกรณีข้อพิพาททางกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้เข้ามาทำงานร่วมกันกับภาคประชาชน โดยรัฐสนับสนุนการตัดสินใจภายใต้ความคิดเห็นของประชาชนเป็นหลัก เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสอนวิธีการซ่อมแซมและการใช้ โซล่าเซลล์ที่ถูกต้องตามคำเสนอแนะของประชาชนส่วนใหญ่ การแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกด้วยตนเองและมีภาครัฐคอยให้คำปรึกษา"

1.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน (empower) ถือเป็นบทบาทประชาชนในขั้นสูงสุด เป็นระดับการเข้าร่วมของประชาชนในรูปแบบ ผู้ตัดสินใจเพื่อที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน ภายใต้ข้อมูลที่ถูกต้องจากภาครัฐเสนอให้ประชาชน เช่น การติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ประชาชนต้องรู้ข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ต่อครัวเรือนในการลงทุนแต่ละครั้ง อาทิ ระบบโซล่าเซลล์ที่ใช้ในครัวเรือนทั่วไปจะเป็นขนาดแผง 120 w 12 v ใช้งบประมาณ 11,000 บาท โดยคำนวณจากแผงโซล่าเซลล์ชนิด Polycrystalline ราคา 3,500 บาท อุปกรณ์คอนโทรลชาร์จ 10 Am ราคา 600 บาท อุปกรณ์แบตเตอรี่ขนาด 100 Ah ราคา 3,400 บาท และอุปกรณ์เครื่องแปลงกระแสไฟฟ้า ราคา 3,500 บาท ดังนั้นเมื่อประชาชนได้ทราบข้อมูลก็เป็นส่วนประกอบการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งดีและไม่ดีโดยตรงต่อประชาชนที่ต้องรับผิดชอบการตัดสินใจของตนเอง อย่างไรก็ตามทางเลือกในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าครั้งนี้หลังจากได้ประชุมหารือร่วมกันกับประชาชน มีความเห็นไปทิศทางเดียวกันคือต้องการให้มีไฟฟ้าใช้อย่างรวดเร็วโดยอาศัยการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ใช้ในครัวเรือน เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองและเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

"ท้ายที่สุดในการแก้ไขปัญหาต้องให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา และได้เป็นคนเลือกทางออกที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับได้ จากการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และลุงเล็กผู้นำชุมชนที่คอยบอกข้อดีและข้อเสียให้เราให้เอามาเปรียบเทียบซึ่งการใช้พลังงานไฟฟ้าแสงอาทิตย์ระบบโซล่าเซลล์ ก็เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดและ

แก้ไขการขาดแคลนไฟฟ้าได้อย่างรวดเร็วที่สุด เพราะชาวบ้านทำอะไรไม่ได้เนื่องจากเป็นพื้นที่ราชพัสดุ ต้องยอมรับว่าพื้นที่ในหมู่บ้านเราบางส่วนไม่ใช่พื้นที่สาธารณะ ต้องอาศัยคนในชุมชนที่ประสบปัญหาเหมือนกันมาร่วมแก้ไขปัญหา โดยอาศัยศักยภาพที่ตนเองมีภายใต้การสนับสนุนด้านงบประมาณจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และการมีส่วนร่วมในการลงทุน ร่วมสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ ร่วมคัดเลือกคณะกรรมการ ร่วมชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว" (นางชูชีพ นิลดำ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 บ้านวังวนชลประทาน,ผู้ให้สัมภาษณ์)

2) **การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ**

เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจผ่านการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน พิจารณาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้า ระดับต่อมาคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น 1) บทบาทของคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลและพนักงานส่วนตำบล ได้ร่วมคิดหาทางระดมเงินผ่านการจัดกิจกรรมหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมทอดผ้าป่า การระดมทุนจากพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้มีเงินทุนเพียงพอนำไปช่วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนสนใจและกระตุ้นให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วม 2) บทบาทของผู้ใหญ่บ้านเมื่อมีการจัดโครงการฯ จะดำเนินการแจ้งหนังสือเชิญประชุมประชาชนในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม 3) บทบาทของผู้นำในชุมชน ในการเสริมสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม ผู้นำในชุมชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและสร้างศรัทธาให้กับชุมชนว่าสิ่งที่กำลังจะทำหรือดำเนินการนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยผู้นำชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คือ การลงมือทำด้วยตัวเอง มีความมุ่งมั่นในการสร้างความเข้าใจให้กับทุกคนในชุมชน และสามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของชุมชนให้ร่วมมือร่วมแรงกัน อาศัยพื้นฐานความเป็นเครือญาติ ความเป็นนายจ้างลูกจ้าง ความผูกพันในชุมชน ในการชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านมีร่วมกัน แม้ตัวผู้นำจะไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกเพื่อชุมชน และสามารถต่อรองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการและชุมชนเพื่อนำไปสู่การสร้างบรรยากาศในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ และ 4) บทบาทหลักในการปฏิบัติการที่ขาดไม่ได้ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เมื่อเริ่มได้รับการประชาสัมพันธ์ก็ทยอยเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อคัดเลือกตัวแทนประชาชนเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมในสถานที่ดูงานต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ที่มีผู้เข้าร่วมเพียง 121 ครัวเรือน จนนำมาสู่ในปีพ.ศ. 2561 ที่จำนวนครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นจนครบทั้ง 400 ครัวเรือนที่ยินดีเข้าร่วมการปฏิบัติการ เพราะเล็งเห็นถึงการปฏิบัติการที่เราสามารถทำได้ตามบ้านข้างเคียงเพียงแต่ต้องสละเวลามาร่วมประชุม ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมเข้ารับการอบรมและหลังจากการฝึกอบรม และผู้ผ่านการอบรมจะสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นช่างอาสาสมัครชุมชนออกปฏิบัติการตรวจสอบ แนะนำวิธีการซ่อมแซมและวิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้องให้กับประชาชน ดังนั้นหากประชาชนที่ไม่สะดวกเข้าร่วมศึกษาดูงานนอกสถานที่ก็ยังสามารถรับการถ่ายทอดความรู้ด้วยกันเองจากประชาชนที่เป็นตัวแทนชาวบ้านไปเข้าร่วมอบรมและกลับมาสอนกันปากต่อปาก รวมทั้งการปฏิบัติให้เห็นและอธิบายขั้นตอนการต่อระบบโซล่าเซลล์ และวิธีการคำนวณอุปกรณ์ไฟฟ้าที่สามารถใช้กับระบบครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประชาชนสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง และจากการสอบถามพบว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีดังนี้

> *การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการส่วนหนึ่งมาจากวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ที่ต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งมั่นคิดพัฒนาชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วม ดังนั้น ตนเองจึงผลักดันการมีส่วนร่วมของประชานและได้เสนอแนะปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการฯให้เข้าถึงปัญหาโดยลงพื้นที่ชักชวนประชาชนให้เข้าร่วมโครงการฯ และประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานพลังงานจังหวัดและหน่วยงานเอกชน เพื่อเข้ามาให้ความรู้ประชาชนเบื้องต้น และบทบาทหลักคือประชาชนที่เข้ามาร่วมปฏิบัติการ ร่วมคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานที่จะเข้ารับอบรมศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตาม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม กล่าวว่ายังคงมีอุปสรรคในการปฏิบัติการ ในปีแรกประชาชนยังไม่มั่นใจในการส่งเสริมความรู้ในหลักการพึ่งตนเองสำหรับการดูแลบำรุงรักษาระบบโซล่าเซลล์ และการผลิตไฟฟ้าด้วยระบบโซล่าเซลล์ก็ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากต้องมีต้นทุนในการติดตั้งจึงอาจเป็นสาเหตุที่ประชาชนยังไม่สนใจเข้าร่วมในปีแรก (นายมนตรี เชื้อวงศ์สกุล นายกองค์การบริหาส่วนตำบลหนองตาแต้ม,ผู้ให้สัมภาษณ์)*
>
> *พนักงานส่วนตำบลที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความร่วมมือไม่มากก็น้อยทุกคน และมองว่าการมีอุดมการณ์ร่วมกันของเจ้าหน้าที่และประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ หากไม่มีอุดมการณ์ร่วมกัน จิตใจที่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมก็จะไม่เกิด และการปฏิบัติการเบื้องต้น เป็นการดำเนินการปฏิบัติการแบบสามห่วง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เป็นหน่วยงานภาครัฐที่คอย*

สนับสนุนโครงการฯ และมีหน่วยงานเอกชนเข้ามาประสานให้ความช่วยเหลือเรื่องอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ให้กับประชาชน อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่าพระเอกหลักคือประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม เพราะหากประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ ก็ไม่เกิดการมีไฟฟ้าใช้ขึ้นในหมู่บ้าน และไม่เกิดองค์ความรู้ในการใช้และซ่อมแผงโซล่าเซลล์ และสามารถนำมาต่อยอดให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ช่วยทำให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติว่าการรอไฟฟ้าต่อไปในอนาคตจากการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมายอาจจะใช้ระยะเวลายาวนาน เมื่อเปลี่ยนมุมมองเป็นการได้มีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนเบื้องต้น ใช้ทำเครื่องสูบน้ำ พัดลม หลอดไฟ เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ดีขึ้น ในช่วงระยะเวลาที่รวดเร็วไม่ต้องรอไฟฟ้าอีกต่อไป (นายนรพนธ์ ศรีวรนาถ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ ,ผู้ให้สัมภาษณ์)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ แรกเริ่มลุงเล็กไม่รู้ว่าระบบโซล่าเซลล์คืออะไร ไม่มีความรู้ พื้นฐานด้านนี้เลย เพราะบ้านลุงเล็กเองอยู่ติดเขตพื้นที่เขื่อนปราณบุรีไม่ใช่เขตของทหาร จึงมีไฟฟ้าใช้แต่ตัวลุงเล็กก็อยากให้ทุกคนในหมู่บ้านได้มีไฟฟ้าใช้เหมือนตนเอง จึงตอบรับคำเชิญชวนของนักวิเคราะห์นโยบายและแผนร่วมกับนักวิชาการเกษตร เข้ามามีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เข้ามาร่วมอบรมเข้ารับความรู้จากโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดขึ้น และเมื่อกลับจากการอบรมที่ป่าเด็ง เพชรบุรี ตนเองจึงไปซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์กลับมาติดตั้งที่บ้านตนเองทันที โดยนำมาใช้หลัก ๆ ในด้านการเกษตร นำมาทดลองใช้แล้วได้ผลดีมาก เพราะสามารถลดต้นทุนจากการจ่ายค่าไฟฟ้าประจำเดือนได้ เกือบเดือนละ 1,000 บาท และนำมาใช้กับเครื่องสูบน้ำทางการเกษตร เดิมต้องจ่ายอาทิตย์ละ 4,000 บาท เดือนละ 16,000 บาท แต่พอเรามาใช้ระบบโซล่าเซลล์อาทิตย์หนึ่งจ่าย 0 บาท รู้สึกได้กำไรและมีความสุขกับการใช้ระบบโซล่าเซลล์เป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อลุงเล็กลองใช้เองแล้วมันดีจริง จึงอยากชักชวนชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมกับเราด้วย เพื่อให้ชาวบ้านได้มีไฟฟ้าใช้ โดยลุงเล็กได้แบ่งปันที่ดินของตนเองเพื่อนำมาจัดทำศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เป็นจุดศูนย์รวมของชาวบ้านในหมู่ที่ 8 ในการให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องการติดตั้งและใช้ระบบโซล่าเซลล์ในหมู่บ้านของเรา ลุงเล็กเริ่มปฏิบัติการสอนวิธีการซ่อมบำรุงและติดตั้งโซล่าเซลล์ให้กับชาวบ้าน บางครั้งก็กระตุ้นโดยการนำระบบโซล่าเซลล์ไปฉายหนังกลางแปลงจากการใช้ระบบโซล่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เซลล์ให้ชาวบ้านดู หรือ การร่วมระดมทุนเพื่อติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ในบ้านที่มีฐานะยากจนและมีผู้ป่วยติดเตียง ทำให้ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนทัศนคติอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการร่วมกัน และให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีทุกคน (นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ผู้นำชุมชน , ผู้ให้สัมภาษณ์)

ป้ามองว่าลุงเล็กเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ เช่น การเดินทางเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจัดขึ้น ชาวบ้านจะเข้าร่วมไม่ได้เนื่องจากบางคนไม่มีรถ ไม่มีเงินจะไปเข้าร่วม ก็ได้ลุงเล็กมาเข้าร่วมสนับสนุน ไปรับ-ไปส่ง ชาวบ้านทุกครั้งที่มีกิจกรรม รวมไปถึงการออกเงินเพื่อเลี้ยงอาหารต่าง ๆ ด้วย (นางมณี ตรีอินทอง ประชาชนหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน,ผู้ให้สัมภาษณ์)

3) **การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์**

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง คือ มีผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ กล่าวคือเกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ในการใช้พลังงานทางเลือกระบบโซล่าเซลล์ สามารถประเมินความคุ้มค่าได้จากการรวบรวมข้อมูลเปรียบเทียบเกี่ยวกับค่าไฟฟ้าระดับครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและค่าใช้จ่ายการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ซึ่งจะแสดงให้เห็นในกรณีของการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ความคุ้มค่าการลงทุนอาจจะใช้ระยะเวลานานกว่าไฟฟ้าระดับครัวเรือน เนื่องจากต้องมีการลงทุนในการติดตั้งอุปกรณ์โซล่าเซลล์ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อครัวเรือนที่เท่ากันจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างเมื่อประชาชนลงทุนใช้ระบบโซล่าเซลล์ผลิตไฟฟ้าใช้เองในครัวเรือน จะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายให้แก่การไฟฟ้าภูมิภาคได้มากถึง 2,141,200 บาท/ปี อย่างไรก็ตามการติดระบบ โซล่าเซลล์ใช้ในครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ร่วมด้วยจะสังเกตได้ว่าค่าไฟฟ้าจะลดลงในแต่ละเดือนประมาณร้อยละ 40 หรือประมาณ 200 – 300 บาทต่อเดือน เป็นอย่างน้อย ดังนั้นความคุ้มค่าการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์เมื่อคำนวณจากค่าไฟฟ้าที่ลดลงอาจต้องใช้ระยะประมาณ 5 - 6 ปี เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรณีที่ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนที่คงที่และอัตราค่าไฟฟ้าที่คงที่ แต่หากการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนและอัตราค่าไฟฟ้าเพิ่มขึ้นมาก จะช่วยย่นระยะเวลาที่เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์เร็วมากยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 7 สรุปค่าใช้จ่ายที่ประชาชนต้องจ่ายให้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ต้นทุนการใช้ไฟฟ้า หน่วยละ 3.90 บาท

รวมค่าไฟฟ้าทั้งหมด / 1 หลังคาเรือน	1,796 หน่วย/ปี	0.75 บาท/ชม.	19 บาท/วัน	576 บาท/เดือน	6,907 บาท/ปี จ่าย ตลอดชีพ
รวมทั้งหมด / 400 หลังคาเรือน	7,184 หน่วย/ปี	300 บาท/ชม	7,600 บาท/วัน	230,400 บาท/เดือน	2,762,800 บาท/ปี

ตารางที่ 8 สรุปค่าใช้จ่ายการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนกำลังการผลิตไฟฟ้า 500w ต้นทุนราคา 46,000 (ราคา ณ วันที่ 5 มกราคม 2561)

รวมค่าใช้จ่ายระบบพลังงานแสงอาทิตย์ / 1 หลังคาเรือน	1,796 หน่วย/ปี	0.18 บาท/ชม.	4.33 บาท/วัน	130 บาท/เดือน	1,554 บาท/ปี อายุการใช้ 30 ปี
รวมทั้งหมด / 400 หลังคาเรือน	7,184 หน่วย/ปี	72 บาท/ชม	1,732 บาท/วัน	52,000 บาท/เดือน	621,600 บาท/ปี อายุการใช้ 30 ปี

ตารางที่ 9 เมื่อประชาชนลงทุนใช้ระบบโซล่าเซลล์ลิตไฟฟ้าใช้เองในครัวเรือนจะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายให้แก่การไฟฟ้าภูมิภาคตามตาราง ดังนี้

รวมค่าไฟฟ้าทั้งหมด / 400 หลังคาเรือน	7,184 หน่วย/ปี	300 บาท/ชม.	7,600 บาท/วัน	230,400 บาท/เดือน	2,762,800 บาท/ปี
ส่วนต่าง	0 หน่วย/ปี	228 บาท/ชม.	5,868 บาท/วัน	178,400 บาท/เดือน	2,141,200 บาท/ปี
รวมค่าใช้จ่ายระบบพลังงานแสงอาทิตย์รวมทั้งหมด / 400 หลังคาเรือน	7,184 หน่วย/ปี	72 บาท/ชม	1,732 บาท/วัน	52,000 บาท/เดือน	621,600 บาท/ปี อายุการใช้ 30 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2561)

สำหรับคำสัมภาษณ์ของประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ผู้ที่เข้าร่วมโครงการและบางท่านที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการนี้หรือไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ส่วนใหญ่สะท้อนว่าโครงการนี้เป็นสิ่งที่ดีในการปลูกจิตสำนึกให้คนจำนวนมากที่มีปัญหาร่วมกัน มาช่วยกันหาทางออกของปัญหา แต่บางคนไม่มีช่วงระยะเวลาที่สะดวกในการเข้าร่วมโครงการฯ เช่น มีงานประจำที่ต้องทำอยู่ไกลบ้าน บางท่านมีทั้งเด็กและคนสูงวัยต้องดูแลและไม่สามารถเข้าร่วมอบรมระยะเวลานานได้ และการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเพื่อกู้ยืมมาซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์ก็มีข้อบังคับอยู่มาก

เนื่องจากมีข้อจำกัดว่าต้องเข้าร่วมโครงการนี้ก่อนจึงจะร่วมกู้ยืมเงินเพื่อนำไปซื้ออุปกรณ์เพื่อใช้ในการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ได้ โดยมีคำสัมภาษณ์ดังนี้

"ภาพรวมผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วม คือ การมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ไม่ต้องใช้ตะเกียงในตอนกลางคืน ลดการเกิดอัคคีภัยได้มากกว่าเดิม มีอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น มีความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตมากกว่าเดิม" (รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"ตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้ จากการชักชวนของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและลุงเล็ก ได้เข้าร่วมอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้อุปกรณ์โซล่าเซลล์ในการติดตั้งและบรรยายการใช้ที่ถูกวิธี ส่งผลให้เกิดประโยชน์กับตนเองโดยตรงทางด้านทักษะการติดตั้ง และส่วนตัวมีความต้องที่จะศึกษาทางด้านนี้อยู่แล้ว เนื่องจากที่บ้านก็มีอุปกรณ์โซล่าเซลล์ที่ชำรุดและอยากซ่อมแซมเป็นได้ด้วยตนเอง มีไฟฟ้าใช้จากพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เพราะตราบใดที่ยังมีแสงอาทิตย์ชาวบ้านก็ไม่ต้องกังวลว่าจะไม่มีไฟฟ้าใช้อีกต่อไป" (สมนึก เทพประดับ ประชาชนชาวหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

การมีส่วนร่วมครั้งนี้ "พี่มองว่ามันมีประโยชน์ต่อตัวพี่โดยตรง เพราะการที่พี่จะใช้ระบบโซล่าเซลล์ แต่ติดตั้งและซ่อมบำรุงเองไม่ได้ ลำบากต้องพึ่งพาคนอื่น พี่อยากมี ความรู้สามารถช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้นได้ จึงเข้าร่วมในโครงการนี้ มีลุงเล็กและคนอื่น ๆ ที่มีความรู้เข้ามาถ่ายทอดหมุนเวียนประสบการณ์ของตนเอง ทำให้พี่ได้รับความรู้ เช่น การต่อแผงโซล่าเซลล์ ต่อตัว Inverter เพื่อนำมาลงหม้อแบตเตอรี่ โดยการผลิตไฟฟ้าจากโซล่าเซลล์นั้น จะเริ่มต้นจากแผงรับแสงอาทิตย์แปลงเป็นไฟฟ้ากระแสตรง และชาร์จเข้าแบตเตอรี่ ซึ่งก่อนจะทำการชาร์จเข้าแบตเตอรี่ได้นั้นจำเป็นจะต้องมีตัวควบคุมการชาร์จประจุไฟฟ้า หรือโซล่าชาร์จคอนโทรลเลอร์ เพื่อที่จะยืดอายุการใช้งานแบตเตอรี่และทำให้ไม่เกิดความเสียหายต่อระบบ พี่สามารถอธิบายได้ทุกอย่าง จากที่เมื่อก่อนความรู้เราเป็นศูนย์ หากไม่ได้เข้าร่วมก็ไม่ได้รับความรู้ตรงนี้มา พี่ได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก และพี่มองว่าการพึ่งพาตนเองยั่งยืนที่สุดแล้วพี่ว่านะ" (คุณประไพ ประชาชนชาวหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"ตั้งแต่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้รู้สึกว่ามีความพึงพอใจมากกับประโยชน์ที่ได้รับจากการมีองค์ความรู้ตรงนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีไฟฟ้าจากรัฐเข้ามาถึง แต่เราอยู่ตรงนี้เรามีความรู้มากกว่าคนทั่วไปในเรื่องของการต่อติดตั้ง

และการซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์ มากกว่าคนอื่น ๆ แน่นอน และเป็นความรู้ที่จะติดตัวเราไปจนตาย จะมีไฟฟ้าเข้ามาหรือไม่เข้ามาตอนนี้เราก็สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน และเราไม่ต้องเสียค่าไฟฟ้าในทุก ๆ เดือนเหมือนคนในเมืองเขา” (คุณกัญญา ประชาชนชาวหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

“ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการนี้อย่างแรกเลย คือเราได้รับความรู้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมลงมือปฏิบัติ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนของเรา เป็นการเพิ่มความสามารถให้กับตนเองในการเรียนรู้การซ่อมหรือการติดตั้งแผงโซล่าเซลล์ ซึ่งคนในชุมชนอื่นไม่มีทางรู้ได้เท่ากับคนในชุมชนเรา ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็สามารถทำได้ด้วยตนเอง เนื่องจากการไปอบรมและนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติและนำมาส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และยังสามารถนำไปต่อยอดสร้างเป็นอาชีพได้ เพราะเรามีความรู้ด้านการซ่อมแซมระบบโซล่าเซลล์เป็นอย่างดี” (ป้าแมว ประชาชนชาวหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

“แม้ว่าความคุ้มค่าการลงทุนอาจจะใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน แต่ค่าไฟฟ้าเมื่อเทียบกับพลังงานแสงอาทิตย์ระบบโซล่าเซลล์นั้นแตกต่างกัน เช่น การใช้หลอดไฟ ปริมาณการใช้ 12 ชั่วโมงต่อวัน หากคิดจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค รายจ่ายต่อเดือนประมาณ 64.43 บาท หรือเฉลี่ยค่าไฟฟ้าของแต่ละครัวเรือน ประมาณเดือนละ 567 บาทต่อครัวเรือน เมื่อนำไปเทียบกับการใช้ระบบโซล่าเซลล์ก็จะไม่มีการจ่ายค่าไฟฟ้ารายเดือนเหมือนกับการใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่ต้องจ่ายทุกเดือนไปตลอดชีวิต เรามองว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและมีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง” (ป้าเขียว ประชาชนชาวหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"พี่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวเนื่องจากว่าติดงานและภารกิจที่ต้องทำหลายอย่าง ไม่มีเวลาเข้าร่วมอบรมโครงการหรือเข้าร่วมกิจกรรมได้ แต่ก็ให้ลูกเข้าร่วมอบรมในกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้นเป็นครั้งคราว ให้ไปเรียนรู้วิธีการซ่อมแซมอุปกรณ์โซล่าเซลล์เพื่อนำมาใช้ในบ้าน แต่ไม่ได้เข้าร่วมในกองทุนหมุนเวียนที่ให้กู้เพื่อนำไปซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์เพราะว่าลำดับคิวในการกู้ค่อนข้างนาน เราซื้อมาเองจะสะดวกกว่า” (คุณริ ประชาชนชาวหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

4) **การมีส่วนร่วมในการประเมินผล**

สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลจะพิจารณาจากการวัดความสำเร็จว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้กำหนดในตัวชี้วัดการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานทดแทนแบบพึ่งตนเองไว้ ดังนี้

1) ร้อยละของประชาชนสามารถผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่วัดจากการที่ประชาชนหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน จำนวน 400 ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (The 17 sustainable development goals (SDGs) ด้านที่ 7 พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ เป็นการสร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้และยั่งยืน

2) การสร้างช่างชุมชนในการดูแลประชาชน เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นได้ว่าหลังจากจบโครงการอบรมให้ความรู้ในทุกครั้ง จะสามารถผลิตช่างชุมชนขึ้นมาได้ และหากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มีปัญหาเกินกว่าที่ตนเองจะสามารถจัดการได้ ทีมงานช่างชุมชนจะคอยดูแลทั้งการติดตั้ง ซ่อมแซมแนะนำวิธีการบำรุงรักษาระบบให้แก่ประชาชนได้ ส่งผลให้ประชาชนสามารถใช้ไฟฟ้าได้อย่างต่อเนื่อง

3) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดความสำเร็จที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าประชาชนจะมีแหล่งเรียนรู้ซึ่งสามารถเข้าไปศึกษาการใช้พลังงานทดแทนเพื่อนำไปใช้ในครัวเรือนได้อย่างยั่งยืนโดยเฉพาะการติดตั้งและซ่อมบำรุง ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ด้วยตนเอง

4) การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่จะส่งผลให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยสามารถมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ได้อย่างทั่วถึง

1.4.1 **รายละเอียดการติดตามประเมินผลโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม**

การดำเนินงานนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้โดยผลิตจากพลังงานแสงอาทิตย์อย่างรวดเร็ว มีต้นทุนต่ำ และสามารถดูแลการใช้ในครัวเรือนได้ด้วยตนเอง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ คือ 1). ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 2). การสร้างช่างชุมชนในการดูแลประชาชน 3). การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ 4). การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน

เพื่อให้เกิดความโปร่งใสการติดตามและประเมินผลใช้วิธีการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2558 - 2561 มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการปีละ 1 ครั้ง ซึ่งผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 4 ปี จากการเริ่มโครงการในปีพ.ศ. 2558 มีประชาชนเข้าร่วมโครงการและรับผลประโยชน์จำนวน 121

ครัวเรือน ต่อมาในปีพ.ศ. 2559 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 175 ครัวเรือน ต่อมาในปีพ.ศ. 2560 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 215 ครัวเรือน และในปีพ.ศ. 2561 สามารถมีจำนวนครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นครบทั้ง 400 ครัวเรือน และสามารถต่อยอดการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในปีถัดไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยเสนอผลการดำเนินงานในปี พ.ศ.2558 เริ่มดำเนินงานโครงการเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2558 และมีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558 ผลการดำเนินงานมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 121 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.25 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 1 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	ไม่ประสบความสำเร็จเพราะประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญ
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 2,700 บาท แต่ยังไม่มีการเบิกหรือให้กู้กับประชาชนเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

ปี พ.ศ.2559 มีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559 ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ตารางที่ 11 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 175 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.75 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 10 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนในระดับตำบล 1 แห่ง ศูนย์เรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน 1 แห่ง
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 5,400 บาท

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปี พ.ศ. 2560 มีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560 ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ตารางที่ 12 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 215 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.75 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 12 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนในระดับโรงเรียน 1 แห่ง
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 62,330 บาท

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

ปี พ.ศ. 2561 มีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2561 ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ตารางที่ 13 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2561

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 400 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 20 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนทั้งหมด 3 แห่ง
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 105,350 บาท

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ปี พ.ศ. 2562 มีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2562 ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ตารางที่ 14 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2562

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 420 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 420 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 25 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนทั้งหมด 3 แห่ง
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 126,950 บาท

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

ปี พ.ศ. 2563 มีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563 ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ตารางที่ 15 การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 425 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 425 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 28 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนทั้งหมด 3 แห่ง
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 148,550 บาท

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปี พ.ศ. 2564 มีการติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2564 ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ตารางที่ 16 *การติดตามประเมินผลโครงการเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2564*

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	การประเมินผลงาน
1. ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์	ประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ 450 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนทั้งหมด 450 ครัวเรือน
2. การผลิตช่างชุมชนเพื่อดูแลและให้บริการประชาชน	มีอาสาสมัครช่างชุมชน 32 คน
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนทั้งหมด 3 แห่ง
4. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์	มีการจัดตั้งกองทุนด้วยเงิน 170,150 บาท

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

1.4.2 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการพิจารณาผลประเมินความพึงพอใจของประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน

สำหรับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการประเมิลผลความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทั้งผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่ที่ 8 นั้น ค่อนข้างพึงพอใจในความพยายามขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้น ผ่านการเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมรับการอบรมให้ความรู้ และในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม เพื่อเป็นศูนย์ร่วมให้ประชาชนสามารถเข้ามาร่วมหารือ และแก้ไขปัญหาระบบโซล่าเซลล์ที่ชาวบ้านได้พบเจอ เช่น

> *“ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่ที่ 8 เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากทุกคนมองเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมในโครงการศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม แต่ยังคงต้องพัฒนาเพิ่มเติมกันต่อไป และข้อเสนอแนะที่ส่วนใหญ่พบเจอ คือการเข้าร่วมของโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องมีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เพื่อมาใช้ในการสาธิตและกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทนนั้น ต้องยอมรับว่ามีงบไม่ทันกับความต้องการกู้ของคนในชุมชน ที่มีความต้องการกู้เพิ่มขึ้นทุกครัวเรือนเพื่อนำมาซื้ออุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ แต่ก็ต้องเรียงตามลำดับความสำคัญและความ*

จำเป็นของผู้กู้" (นายสิทธิกร อินทร์จวง เป็นอาสาสมัครช่างชุมชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"การประชุมหรือจัดโครงการในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการฝึกอบรมให้ดียิ่งขึ้น และควรปรับปรุงระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับหลักสูตรการบรรยาย รวมไปถึงการจัดอบรมศึกษาดูงานนอกสถานที่นั้น ควรจัดขึ้นในช่วงเวลาวันหยุด เนื่องจากการจัดขึ้นในช่วงวันธรรมดา ประชาชนต้องลางานเพื่อเข้าร่วมรับการอบรม และในการสาธิตวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติเชิงเทคนิคไม่เพียงพอต่อการฝึกในการปฏิบัติแบบคนต่อคน ต้องอาศัยการหมุนเวียน ทำให้ใช้ระยะเวลานานในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว" (นางมาลา ศรีสว่าง ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

โดยสรุปผู้วิจัยพบว่ามิติที่ 1 เรื่องชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) ทุกชนิดของการมีส่วนร่วมล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่าชนิดใดเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดีที่สุด เนื่องจากประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานปะปนกันไปทั้ง 4 ชนิด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่อธิบายได้ว่าประชาชนได้รับโอกาสจากทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างรัฐและประชาชนในการตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับปัญหาในชุมชน สามารถนำไปปฏิบัติได้ เกิดการยอมรับจากทุกฝ่ายในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น และประชาชนสามารถเข้าร่วมการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ เพื่อความโปร่งในทุกขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมครั้งนี้

<u>มิติที่สอง : ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม (Whose)</u>

ในมิติใครเป็นผู้มีส่วนร่วม (Whose) ซึ่งการพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง นั้น ผู้วิจัยพบว่า คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมในครั้งนี้ทุกคนคือกลไกหลักในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาที่พบเจอร่วมกันคือการขาดแคลนไฟฟ้า ดังนั้น กลไกการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการดำเนินงานโครงการฯ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ

และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน สร้างความยั่งยืนให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วย โดยกลุ่มผู้มีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 ประเภท คือ

1) บุคคลในท้องถิ่น (Local Residents) คือ ประชากรกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของชุมชน มีความหลากหลายทางด้าน เพศ อายุ สถานภาพในครอบครัว การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้บุคคลในท้องถิ่นที่ คือ ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองของประชาชนในหมู่ที่ 8 จากคำสัมภาษณ์เห็นตรงกันว่าอยากเข้าร่วมเพื่อให้ครอบครัวตนเองได้หลุดพ้นจากความเดือดร้อนและการใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก เมื่อไม่มีไฟฟ้าใช้มาเป็นระยะเวลาเกือบ 40 - 60 ปี ต้องทนทุกข์กับการไม่มีไฟฟ้าใช้สาเหตุจากอยู่ในเขตพื้นที่ราชพัสดุของศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านไฟฟ้าได้ ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จจนมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ครบทุกครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าประชาชนหมู่ที่ 8 บ้านวังวันชลประทาน ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าผู้มีบทบาทหลักที่ช่วยผลักดันให้เข้าเข้ามามีส่วนร่วมคือ ลุงเล็กผู้นำชุมชนที่ตนเองไว้ใจ และเชื่อถือในการปฏิบัติว่าการเข้ามามีส่วนร่วมจะเกิดผลประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว เพราะลุงเล็กเขาแสดงให้เราเห็นตัวอย่างของข้อดีการมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ แม้ว่าบ้านลุงเล็กเขาจะมีไฟฟ้าเข้าถึง แต่เขายังเลือกที่จะใช้พลังงานสะอาดจากแสงอาทิตย์ของระบบโซล่าเซลล์ควบคู่ไปด้วย

2) ผู้นำท้องถิ่น (Local Leaders) เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการส่งเสริมหรือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีกฎหมายรองรับ เช่น ผู้มีอิทธิพล ผู้อาวุโส ผู้นำทางศาสนา หรือผู้นำที่เป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น โดยจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน คือ นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ที่เป็นผู้มีบทบาทสูงในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง แม้ไม่ใช่หน้าที่หลักของตนเอง แต่ทว่าผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถที่จะประสานงานได้ทั้งประชาชนและกับเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างสมานฉันท์ เพื่อเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่รัฐและเสนอต่อไปยังคณะบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้สนับสนุนในส่วนของงบประมาณต่อไป โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวเป็นการทำงานในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การลงพื้นที่ไปยังบ้านเรือนของประชาชนเพื่อการพูดคุยแลกเปลี่ยน การประสานงานแบบเข้าถึงหน้าประตูบ้านเพื่อสำรวจความต้องการของครัวเรือน เป็นการแสดงถึงความจริงใจอยากจะช่วยเหลือ ซึ่งการประสานงานในรูปแบบนี้จะใช้ได้ผลดีมากกว่าการดำเนินงานประสานอย่างเป็นทางการ เนื่องจากเป็นแบบการมีความเข้าใจในปัญหาที่เผชิญร่วมกันและการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีในการเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม ประชาชน

ยอมรับและนับถือ และการปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างโดยการนำระบบโซล่าเซลล์เข้ามาติดตั้งในบ้านของผู้นำชุมชนเอง เพื่อแสดงให้เห็นประโยชน์ของระบบโซล่าเซลล์ ดังนั้นเมื่อประชาชนเล็งเห็นว่าการมีไฟฟ้าใช้ไม่จำเป็นต้องรอการขยายแนวเขตไฟฟ้าจากทางภาครัฐเท่านั้น ยังสามารถมีไฟฟ้าใช้ได้โดยไม่ต้องเสียค่าไฟฟ้ารายเดือนและสามารถเรียนรู้การทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาของส่วนรวม เกิดเป็นความสามัคคีในชุมชน และช่วยให้เกิดการทำงานจนสามารถรวมตัวกันจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม และศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนระดับเยาวชน ณ โรงเรียนบ้านหนองตาแต้มขึ้นมาได้

3) เจ้าหน้าที่รัฐ (Government Personnel) คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ในพื้นที่ในช่วงเวลาหนึ่งและมีการโอนย้าย ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาและสถานภาพทางสังคมสูงกว่าคนในท้องถิ่น ซึ่งในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เจ้าหน้าที่ของรัฐเริ่มตั้งแต่คณะผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม อาทิ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รององค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบลที่มีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มไปสู่การปฏิบัติ เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มมีนโยบายสำคัญในการแก้ไขปัญหาเรื่องของการขาดแคลนไฟฟ้าในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน จึงสั่งการให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการให้เข้าถึงปัญหาโดยลงพื้นที่เข้าไปเก็บข้อมูล และเสนอแนะให้มีการประชุมประชาคมเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหามีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน และในชุมชนเองก็สามารถแบ่งการทำงานตามความสมัครใจและการคัดเลือกของประชาชน เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม โดยมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคือพนักงานส่วนตำบลทำงานร่วมกันกับภาคประชาชนเพื่อแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบการทำงานและติดต่อประสานงานได้โดยสะดวก โดยในชุมชนจะจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการกันเป็นประจำเดือนละครั้ง เพื่อชี้แจงนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลและรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในปัญหาของชุมชน และมีการแยกออกตัวตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชน ที่เป็นคณะกรรมการของหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือในกิจกรรมของหมู่บ้าน และนำปัญหาความต้องการของคนในหมู่บ้านที่มีความต้องการการช่วยเหลือในการขาดแคลนไฟฟ้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง แต่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้การจัดประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ ต้องระงับลงไป

> *“ด้านผู้ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม กล่าวว่า ทุกคนมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วม ตั้งแต่นโยบายของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ที่อยากให้ลูกบ้านได้มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ยินดีให้ความร่วมมือและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและ*

ข้อเสนอแนะ รวมไปถึงปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ที่คอยอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับประชาชน และพาไปร่วมอบรมให้ความรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดใช้ในชุมชน และเจ้าหน้าที่ทุกคนลงพื้นที่ให้ความรู้กับประชาชนถึงหน้าบ้าน ประชาชนเมื่อเขาเห็นความตั้งใจของทีมงานในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ก็เริ่มเปลี่ยนทัศนคติอยากเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นแกนนำขับเคลื่อนร่วมแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ไม่รอไฟฟ้าอย่างไรความหวัง" (นายธีระวัฒน์ วงพล หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"ด้านผู้นำชุมชน กล่าวว่า เนื่องจากตนเองทำการเกษตรและลูกจ้างส่วนใหญ่ คือ ชาวบ้านในหมู่ที่ 8 ตนเองจึงอยากเห็นลูกจ้างนั้นมีไฟฟ้าใช้เหมือนกับที่เรามี แต่ลูกจ้างส่วนใหญ่เมื่อเราชักชวนและผลักดันให้เขาเข้าร่วมโครงการฯเขาก็ยินดีนะ เพราะส่วนใหญ่เขาเชื่อถือและไว้ใจเรา มองว่าเราเป็นคนที่พูดจริงทำจริง และแสดงให้ชาวบ้านเห็นโดยการบริจาคที่ดินของตนเองเพื่อจัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม บางคนมองว่าเขาจะเข้ามาชักจูงเพื่อจะเป็นผู้ใหญ่บ้านในอนาคต แต่ลุงเล็กก็ได้พิสูจน์ให้เห็นเลยว่าปัจจุบันนี้ผู้ใหญ่บ้านยังเป็นคนเดิมไม่เคยคิดลงสมัคร และไม่ต้องการอยากมีอำนาจทางการเมือง แค่อยากทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วมเท่านั้น" (นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือ ลุงเล็ก ผู้นำชุมชน, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"ที่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้มาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ เมื่อเห็นว่าบ้านลุงเล็กใช้ระบบโซล่าเซลล์แล้วสะดวกสบาย ตนเองอยากได้รับโอกาสการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเหมือนกัน และส่วนตัวมีความต้องการอยากจะศึกษาทางด้านการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ด้วย เพราะที่บ้านก็เคยมีอุปกรณ์โซล่าเซลล์ที่รับมาจากการแจกของรัฐบาลยุคก่อน แต่ตอนนี้ที่ชำรุดและอยากซ่อมแซมเป็นได้ด้วยตนเอง และชาวบ้านเองก็ต่อสู้กับปัญหานี้มานาน แต่หลังจากแพ้คดี เนื่องจากทหารเขามองว่าหากยิ่งมีการขยายเขตไฟฟ้าใช้ก็ยิ่งเป็นการสนับสนุนให้ชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นจะส่งผลกระทบในด้านความมั่นคง ทางลุงเล็กและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็ได้เข้ามาร่วมพูดคุยแก้ไขปัญหาตรงนี้ โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้โดยพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง และป้าก็เห็นด้วยกับแนวคิดว่าตราบใดที่ยังมีแสงอาทิตย์ชาวบ้านก็ไม่ต้องกังวลว่าจะไม่มีไฟฟ้าใช้อีกต่อไป(นางโสภา ทองโอเอี่ยม ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

“เหตุผลที่เข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้ เพราะบ้านป้าไม่มีไฟฟ้าใช้ในยามกลางคืน ลำบากมาก ไปไหนต้องรีบไปรีบกลับ สัตว์มีพิษกัดต่อยตอนกลางคืน เป็นแบบนี้มาตลอด ระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมาไม่เคยมีไฟฟ้าใช้เลย ก็ได้ไปเรียกร้องกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มให้ดำเนินการขยายเขตแนวไฟฟ้า แต่ยังไม่สามารถจัดให้มีไฟฟ้าได้เนื่องจากติดข้อพิพาททางกฎหมาย แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ก็ได้ยื่นมือเข้ามาช่วย โดยการจัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวการใช้ระบบโซล่าเซลล์ทุกปี แต่ป้าไม่ได้ไปเข้าร่วมเลย แต่เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2560 ได้เข้าร่วมกิจกรรมงานปีใหม่ของอบต. ชาวบ้านมาเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และมีการพบปะพูดคุยสังสรรค์ และชาวบ้านบางส่วนที่ได้เข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองแล้วก็ได้มีการพูดคุยถึงประโยชน์และความสะดวกสบายที่ได้มีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ เป็นอีกเหตผลจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลมากยิ่งขึ้น”
(ป้าผ่อง ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

<u>มิติที่สาม : การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how participation occur)</u>

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม เกิดจากการดำเนินการผสมผสานขั้นตอนต่าง ๆ ให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกันในแต่ละระยะของการมีส่วนร่วม โดยสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและแรงจูงใจ ในระยะนี้เป็นการเริ่มต้นเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนหันมาให้ความร่วมมือ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานส่วนตำบลลงพื้นที่ในหมู่บ้าน เพื่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของระบบโซล่าเซลล์ โดยเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เข้าไปยังครัวเรือนของประชาชนเพื่อร่วมในการพูดคุยในทุก ๆ วันมีการจัดประชุมให้ความรู้กับประชาชนในตอนเย็นหลังจากการเลิกทำงาน เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนในการหาทางออกร่วมกันให้ประชาชนได้มีไฟฟ้าใช้ภายในเขตพื้นที่ราชพัสดุอย่างไม่ผิดระเบียบและข้อบังคับ ตลอดจนประสานขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้การยอมรับและนับถือเข้ามามีส่วนจูงใจต่อประชาชน

2) การสร้างความตระหนัก ระยะนี้คือการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยละเอียดของชุมชนเกี่ยวกับจำนวนครัวเรือนที่ขาดแคลนไฟฟ้าใช้และจำนวนครัวเรือนที่เคยได้รับในปี พ.ศ. 2547 จากนโยบายจัดหาแผงโซล่าเซลล์เพื่อติดตั้งให้ชุมชนที่ไฟฟ้าเข้าไม่ถึง แต่การมาติดตั้งโดยปราศจากคำแนะการใช้ ส่งผลให้ประชาชนใช้งานและดูแลรักษาไม่ถูกวิธีจนเกิดการชำรุดในเวลาต่อมาและกลับสู่การขาดแคลนไฟฟ้าอีกครั้ง เพื่อให้ประชาชนตระหนักเกี่ยวกับการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ดังนั้น จึง

ต้องรวบรวมเอกสารข้อเท็จจริงเพื่อนำข้อมูลมาสะท้อนกลับสู่ชุมชนและหารือการดำเนินการจัดหาให้มีอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ในทุกครัวเรือนต่อไป

3) การตัดสินใจ ระยะนี้คือในระดับหมู่บ้านจะมีการทำประชาคมเพื่อตัดสินใจร่วมกันกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้าน หลังจากมีการพิจารณาร่วมกันถึงประเด็นต่าง ๆ เช่น เงินทุน ผลประโยชน์ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักแล้วประชาชนในแต่ละครัวเรือนจะพิจารณาศักยภาพของตนทั้งด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากร ความสามารถ ความต้องการของตนเองและผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเพื่อตัดสินใจเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะเฝ้าดูการขับเคลื่อนของแต่ละครัวเรือน เพื่อนำการตัดสินใจไปวิเคราะห์ข้อมูล และปรึกษาหารือกับคณะผู้บริหารต่อไป

4) การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรในการดำเนินโครงการฯ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนโครงการโดยการเตรียมเงินทุน พื้นที่ ทรัพยากร แผนการดำเนินการเพื่อสร้างความร่วมมือกับประชาชนในหมู่บ้านพร้อม ๆ กับสะท้อนความต้องการของประชาชนที่ต้องการมีไฟฟ้าโดยเร็วที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดของการจัดสรรงบประมาณที่เป็นไปได้ตามระเบียบข้อบัญญัติเพื่อให้สามารถดำเนินโครงการได้ และนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาในสภาตำบลเพื่อตราเป็นข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือจัดลงสู่แผนพัฒนา 3 ปี

5) ระยะดำเนินงานในการเริ่มประสานงานและขอความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้ความร่วมมือด้านองค์ความรู้และอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์แก่ประชาชน เช่น การประสานเครือข่ายบูรณาการความช่วยเหลือจากสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อเข้ามาให้ความรู้และส่งเสริมการปฏิบัติอย่างถูกวิธีในการใช้และติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ และการส่งประชาชนเข้ารับการอบรม ณ ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จนนำมาสู่การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน ผลิตช่างชุมชนเพื่อซ่อมแซมบำรุงรักษาอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์และจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ทำให้ประชาชนในทุกครัวเรือนของหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานทุกคนมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ เป็นไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

6) การติดตามผลประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม มีการมอบหมายให้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ และแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชน โดยมีคณะกรรมการคือภาคประชาชนเป็นหลัก ส่วนทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะเป็นเพียงที่ปรึกษาและคอยให้การสนับสนุนเท่านั้น การขับเคลื่อนหลักจะเป็นหน้าที่ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับชุมชนเป็นหลัก

7) ระยะขยายผล เมื่อประชาชนที่มาเข้าร่วมในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง จะได้รับองค์ความรู้เพื่อนำไปต่อยอดต่าง ๆ เช่น นำระบบโซล่าเซลล์ไปต่อยอดเทคโนโลยีจัดทำเครื่องสูบน้ำเพื่อการเกษตร ขยายศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองไปยังโรงเรียนบ้านหนองตาแต้มเพื่อนำองค์ความรู้ไปกระจายสู่เยาวชนคนรุ่นต่อไป ปลูกฝังการใช้พลังงานสะอาดและการใช้ระบบโซล่าเซลล์อย่างถูกวิธีและซ่อมบำรุงรักษาได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการต่อยอดพัฒนาความรู้จากการร่วมประชุมหารือทุก ๆ เดือน ณ ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง จนนำมาสู่การปฏิบัติทดลองถุงก๊าซชีวภาพจากขยะของเสียหรือมูลสัตว์ เพื่อการสะท้อนว่าสามารถขยายผลในระดับครัวเรือนต่อยอดสู่ชุมชนและพื้นที่ข้างเคียงได้ มีการถ่ายทอดความรู้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาจ้าว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งได้ต่อยอดนำระบบพลังงานแสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้าใช้ในสำนักงานส่วนราชการภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ องค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานพลังงานจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานพลังงานจังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเกตุ จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลสุขไพบูลย์ จังหวัดนครราชสีมา และโรงเรียนบ้านหนองตาแต้มเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชนต่อไปในอนาคต

3.1 **รายละเอียดขั้นตอนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน**

3.1.1 **สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการขับเคลื่อน** ดังนี้

ฟันเฟืองที่ 1 ให้ทีมเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เข้าไปพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชน และประชาชนเพื่อทราบปัญหาและทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงถึงปัญหาที่ไม่สามารถขยายเขตแนวไฟฟ้าได้ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจอย่างถูกต้องตรงกัน และทราบถึงการแก้ไขปัญหาตามแนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

รูปภาพที่ 7 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มลงพื้นที่พบประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ฟันเฟืองที่ 2 ผู้นำชุมชนจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทั้งการแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงาน

แสงอาทิตย์ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้เปิดโอกาสให้มีการเข้าร่วมประชาคมหรือร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จะจัดกิจกรรมให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านในช่วงเย็นหรือหัวค่ำหลังเลิกงาน หรือช่วงเช้าของวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยการถามความสมัครใจของประชาชนส่วนใหญ่ก่อนที่จะจัดประชุมดังกล่าว เพื่อให้ชาวบ้านได้มาเข้าร่วมให้ได้มากที่สุด โดยมีสัดส่วนของการเข้าร่วมประชาคมผู้ชายต่อผู้หญิง คิดเป็น 2 : 1.5 และส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และผู้สูงอายุตามลำดับ

รูปภาพที่ 8 ประชุมประชาคมหมู่ที่ 8 บ้านวังวนในการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์

ฟันเฟืองที่ 3 ประชาชนร่วมจัดทำโครงการกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการใช้ระบบแสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้าเปรียบเสมือนกับการไปเปิดประสบการณ์เพื่อเยี่ยมชมยังสถานที่ต่าง ๆ ที่มีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ เช่น ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 จังหวัดราชบุรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนั้นทุกสถานที่ที่ไปประชาชนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีตามองค์กรต่าง ๆ ทำให้ประชนชนได้มีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น และเสนอคำถามต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง และนำความรู้กลับมาเพื่อจัดประชุมและทำประชาคมหมู่บ้าน ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้านและความต้องการใช้ระบบโซล่าเซลล์ของชาวบ้านหลังจากที่ตนเองได้เรียนรู้และเข้าใจเข้าถึงเรื่องเทคโนโลยีระบบโซล่าเซลล์อย่างใกล้ชิด ดังนั้นเมื่อประชาชนมีความรู้ ทำให้เข้าใจการทำงานร่วมกันกับภาครัฐมากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปภาพที่ 9 อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แก่ประชาชน

ฟันเฟืองที่ 4 หลังจากที่ได้รับความรู้จากการเข้ารับการอบรมแล้ว ประชาชนร่วมกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม และศูนย์เรียนรู้ในระดับหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและนำไปใช้ได้ในครัวเรือนของตนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมี **นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ผู้นำชุมชน** เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม ผู้อุทิศตนและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานได้ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างสมานฉันท์ เป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่รัฐโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวเป็นการทำงานในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การลงพื้นที่ไปยังบ้านเรือนของประชาชนเพื่อการพูดคุยและสำรวจความต้องการของครัวเรือน เป็นการแสดงถึงความจริงใจ พร้อมทั้งบริจาคเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์มาติดตั้งให้กับบ้านที่ยากจน และได้บริจาคที่ดินของตนเองจำนวน 3 ไร่ เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเอง ให้เป็นสถานที่จุดศูนย์ร่วมของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง และใช้เป็นจุดสาธิตและการสอนการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์และการดูแลรักษาอย่างถูกวิธี

รูปภาพที่ 10 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม

ฟันเฟืองที่ 5 ประชาชนร่วมกันคัดเลือกช่างชุมชนจากผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมการซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์ เพื่อคอยช่วยเหลือคนในชุมชนด้วยกันเอง คอยดูแล รักษาและซ่อมบำรุงระบบผลิตพลังงานแสงอาทิตย์เมื่อชาวบ้านมีปัญหาสามารถแจ้งได้ตลอดเวลา

ฟันเฟืองที่ 6 ประชาชนร่วมกันจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อซื้ออุปกรณ์ผลิตพลังงานแสงอาทิตย์ได้อย่างเท่าเทียมกัน

ฟันเฟืองที่ 7 สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางแอพพลิเคชั่นไลน์ และประชาชนร่วมกันคัดเลือกกันเองเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการตามคุ้มบ้านที่ตนเองรับผิดชอบ โดยคณะกรรมการประกอบด้วย

1. นายชุมพล เหมือนอ่วม ดูแลคุ้มบ้านเขื่อนปราณบุรี
2. นายสิทธิกร อินทร์จวง ดูแลคุ้มบ้านเขื่อนปราณบุรี
3. นางสัญญา ผ่องภิรมย์ ดูแลคุ้มบ้านฝั่งคลอง
4. นางมณีตรี ตรีอินทอง ดูแลคุ้มบ้านฝั่งคลอง
5. นางชูชีพ นิลดำ ดูแลคุ้มบ้านต้นเกตุและหลังโรงเรียนบ้านวังวน
6. นางบุญช่วย ยอดยิ่ง ดูแลคุ้มบ้านในล็อค

ฟันเฟืองที่ 8 ประชาชนเข้าร่วมประเมินผลโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ปีละ 1 ครั้ง ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานและร่วมรับฟังปัญหาที่ประชาชนพบเจอซึ่งแตกต่างกันออกไป แล้วนำมาหารือเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ฟันเฟืองที่ 9 ประชาชนได้รับโอกาสให้เข้าร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินโครงการฯ โดยกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ดังนั้นประชาชนรู้สึกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ และเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ ได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยการส่งผลงานโครงการฯ เข้าร่วมประกวดและร่วมสาธิตวิธีการติดตั้งและการซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์ จนเกิดองค์ความรู้และประชาชนรู้สึกภาคภูมิใจและหวงแหนโครงการฯ ที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมจนสามารถได้รับรางวัลเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนในการดำเนินโครงการ เช่น ชาวบ้านได้ร่วมถ่ายทำรายการโทรทัศน์ The Cloud ไฟจากฟ้า **ได้รับรางวัล “คนบันดาลไฟ AWARDS”** เชิดชูผู้ร่วมขับเคลื่อนพลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ โดยคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) เป็นรางวัลแห่งความภาคภูมิใจ เพื่อเชิดชูแนวคิดของบุคคลกลุ่มคน และองค์กรที่ส่งเสริมและร่วมสร้างสังคมในการขับเคลื่อนพลังงานสะอาดโซล่าเซลล์ **รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี** ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ประเภทองค์การบริหารส่วนตำบล ประเภททั่วไป และ **รางวัล United Nations Public Service Awards 2019** รางวัลชนะเลิศสาขาที่ 3 การพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดรับชอบในหน่วยงานภาครัฐ (Developing effective and accountable public institutions) สาขาที่ 7 จัดสรรแหล่งพลังงาน ที่พอเพียงและยั่งยืน

รูปภาพที่ 11 ประชาชนและผู้นำชุมชนร่วมถ่ายทำรายการโทรทัศน์ The Cloud ไฟจากฟ้า

รูปภาพที่ 12 รางวัล คนบันดาลไฟ AWARDS 2020

รูปภาพที่ 13 รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

รูปภาพที่ 14 United Nations Public Service Awards 2019 รางวัลชนะเลิศ
สาขาที่ 3 การพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดรับชอบในหน่วยงานภาครัฐ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.1.2 **สร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ มีการขับเคลื่อนดังนี้**

ฟันเฟืองที่ 1 การปฏิบัติงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม โดยการประสานงานสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดการจัดทำโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง แล้วแจ้งให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มทราบ

ฟันเฟืองที่ 2 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยการนำระบบโปรเจ็คเตอร์และจอฉายภาพยนตร์นำไปต่อและติดตั้งกับระบบโซล่าเซลล์ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เห็นถึงประโยชน์ของระบบโซล่าเซลล์ว่าสามารถที่จะฉายหนังได้ เพื่อเรียกความสนใจให้กับประชาชน

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่ไม่ยินดีเข้าร่วมเนื่องจากไม่รู้วิธีการใช้ระบบโซล่าเซลล์ คิดว่าเป็นสิ่งที่ยุ่งยากและไม่มีประโยชน์ต่อตนเอง

ฟันเฟืองที่ 3 ในช่วงแรกของการขับเคลื่อนโครงการฯ ปี พ.ศ. 2558 ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเพียงแค่ 121 ครัวเรือน จากทั้งหมด 400 ครัวเรือน และต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ที่สามารถผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมครบทั้ง 400 ครัวเรือน เกิดจากส่วนหนึ่งเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ลงพื้นที่ไปสัมผัสความทุกข์ยากของประชาชนแบบใช้วิธีใจแลกใจกับชาวบ้านเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึง จัดกิจกรรมปีใหม่เพื่อให้ประชาชนมาเข้าร่วมกิจกรรมและเป็นการประชุมหารือการแก้ไขปัญหาไปในคราวเดียวกัน และการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายชาวบ้านในชุมชน เชิญประชาชนให้เข้าร่วมทุกกิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นเกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์ ฝึกให้ประชาชนมีความรู้และสามารถสาธิตวิธีการติดตั้งและซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์ได้ด้วยตนเอง จนสามารถอธิบายถ่ายทอดจากปากต่อปาก ให้คนในชุมชนเกิดองค์ความรู้ และมีการลงพื้นที่เยี่ยมเยือนบ้านของประชาชนหลังจากที่ได้เข้าร่วมอบรมแล้วว่าสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงหรือไม่ และใครขาดเหลืออะไรก็สามารถมาช่วยเหลือกันได้

ฟันเฟืองที่ 4 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือในการส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับพลังงานทดแทน กับสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับถ่ายทอดสู่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองตาแต้ม และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจการใช้พลังงานทดแทน ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการแนะนำ ถ่ายทอดองค์ความรู้ เกี่ยวกับพลังงานทดแทนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับหน่วยงาน และสามารถสร้างความร่วมมือถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน

ฟันเฟืองที่ 5 บุคลากรของสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เข้าให้ความรู้เกี่ยวกับพลังงานทดแทนแก่ประชาชน รวมถึงสนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานทดแทนประเภทอื่นแก่ประชาชน เมื่อได้รับการประสานงานจากเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รูปภาพที่ 15 เจ้าหน้าที่จากสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความรู้ประชาชน

ฟันเฟืองที่ 6 เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม สร้างความร่วมมือกับโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม เพื่อเชิญชวนให้นำนักเรียนเข้าศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม และศูนย์เรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน ประสานงานสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เข้าให้ความรู้เพิ่มเติมแก่โรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม มีเป้าหมายเพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองในระดับโรงเรียน เพื่อให้ความรู้ประชาชนและเยาวชนที่มีความสนใจสามารถเข้าศึกษาหาความรู้ได้ เป็นการก่อให้เกิดองค์ความรู้และการสนับสนุนให้เยาวชนสนใจในพลังงานแสงอาทิตย

ฟันเฟืองที่ 7 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มและศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้มประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 50,000 บาท สมทบเป็นกองทุนหมุนเวียนให้กับประชาชนในพื้นที่ต่อไป

รูปภาพที่ 16 โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดเพชรบุรี พิจารณางบประมาณให้กับประชาชน

3.1.3 **สร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากเอกชน** มีการขับเคลื่อนดังนี้

ฟันเฟืองที่ 1 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มและผู้นำชุมชน ประสานงานร่วมกับศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ความรู้กับประชาชน รวมถึงขอเข้าศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้ทฤษฎีและฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องการใช้ระบบโซล่าเซลล์

ฟันเฟืองที่ 2 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มกับศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อ ในการให้ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ แก่ประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้แบบใหม่และทันสมัยในทุก ๆ ปี

ฟันเฟืองที่ 3 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้มร่วมกันจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วม (MOU) ร่วมกับบริษัท วอยซ์ทีวี จำกัด และบริษัท ไวซ์เทค โซลูชั่นส์ (ประเทศไทย) จำกัด เพื่อสนับสนุนอุปกรณ์ในระบบโซล่าเซลล์ได้แก่ แบตเตอรี่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนแบตเตอรี่ให้กับประชาชนใช้สำหรับผลิตไฟฟ้าในครัวเรือน ในส่วนของบริษัท ไวซ์เทค โซลูชั่นส์ (ประเทศไทย) จำกัด ยังให้การสนับสนุนแบตเตอรี่แบบหมุนเวียนทุกปี รวมถึงการมารับแบตเตอรี่เพื่อนำไปกำจัดด้วยวิธีการที่ถูกต้องอีกด้วย ทางทีมงานเจ้าหน้าที่และประชาชนได้ประสานงานสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มาให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการใช้แบตเตอรี่ในระบบโซล่าเซลล์เพื่อให้เกิดการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รูปภาพที่ 17บริษัท ไวซ์เทค โซลูชั่นส์ (ประเทศไทย) จำกัด สนับสนุนแบตเตอรี่หมุนเวียนแก่ประชาชนทุกปี

3.2 **รูปแบบของการมีส่วนร่วม**

การดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมสอดคล้องตามแนวคิดของ United Nation (อ้างถึงในสิริพัฒน์ ลาภจิตร ,2550: 31) โดยพบว่า การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ผ่านตัวแทนหรือผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้การยอมรับนับถือ มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการดำเนินงาน ช่วยดูและชาวบ้านโดยให้คำแนะนำที่ถูกต้อง มีความมั่นคงในอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่เดือดร้อน ประชาชนยอมรับโดยความสมัครใจว่าจะสามารถเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนให้บรรลุเป้าหมายได้ จนนำมาสู่การชักนำและจูงใจเข้าร่วมโครงการฯ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดสอดคล้องกับ วีระศักดิ์ เครือเทพ (2553) ที่กล่าวถึงรูปแบบและคุณลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ และมีระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมที่ต่างกันออกไป นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมแต่ละลักษณะนั้นล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดีที่สุด เพราะเมื่อบริบทของชุมชนแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการบริหาร และตามความต้องการให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งประเด็นสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานจัดขึ้นเป็นกลุ่มให้ประชาชนทุกคนที่สนใจเข้าถึงได้ง่ายดาย มีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวเพื่อให้ประชาชนมาเข้าร่วม เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับขั้นต้นที่กระทำโดยให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีที่ไม่สามารถขยายเขตแนวไฟฟ้าในพื้นที่ได้เหมือนชุมชนอื่น ๆ

2) ในขั้นต่อมา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้เปิดโอกาสให้มีการเข้าร่วมประชาคมหรือร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและ สามารถติดตามข่าวสารประเด็นปัญหาที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลา

และยังจัดประชุมให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะจัดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านในช่วงเย็นหรือหัวค่ำหลังเลิกงาน หรือช่วงเช้าของวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยมีการถามความสมัครใจของประชาชนส่วนใหญ่ก่อนที่จะจัดประชุมดังกล่าว เพื่อให้ชาวบ้านได้มาเข้าร่วมได้มากที่สุด เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะความคิดเห็น

3) ระดับที่สาม คือเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ในรูปแบบมอบอำนาจการตัดสินใจ ผ่านการสื่อสารแบบการเจรจา การพูดคุยหรือปรึกษา ให้ประชาชนทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผย และควรมีการกำหนดแบบแผน (protocol) ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือการแสดงความคิดเห็น และควรมีหลักเกณฑ์การตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้การมีส่วนร่วมเหล่านั้นเกิดขึ้นอย่างราบรื่น นำไปสู่การสร้างความเข้าใจที่ดีร่วมกันในชุมชน จนสามารถนำไปสู่ข้อตกล ง และเข้าสู่การกระบวนการทำแผนพัฒนาตำบลต่อไป

4) ระดับที่สี่ คือ เริ่มให้ประชาชนเข้าร่วมในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ โดยให้เสนอรายชื่อประชาชนที่อยากเข้าร่วมโครงการฯ และไปศึกษาอบรมนอกสถานที่ โดยยึดหลักการมีตัวแทนที่เหมาะสม กล่าวคือ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องมีจำนวนที่เหมาะสมและมีคุณภาพไม่กระจุกตัวหรือมาจากบางกลุ่มบางพวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ควรมาจากการได้เปรียบในทางเศรษฐกิจหรือสังคม หรือเป็นพรรคพวกของผู้มีอำนาจทางการเมือง เนื่องจากประชาชนที่เข้าร่วมจัดได้ว่ามีความสำคัญในการตัดสินใจและเป็นหลักประกันว่าจะเป็นตัวแทนในการเรียกร้องต่าง ๆ ได้ใกล้เคียงกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน เช่น ในกรณีการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ณ ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 (จังหวัดราชบุรี) ระหว่างวันที่ 4-5 กันยายน 2562 มีประชาชนและบุคลากรของ อบต.หนองตาแต้มเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 36 คน จากการคัดเลือกของประชาชนเอง และเมื่ออบรมเสร็จสิ้น ต้องติดตามผลการปฏิบัติการ และประเมินความพึงพอใจใช้วิธีการแจกแบบประเมินความพึงพอใจให้แก่ผู้เข้าฝึกอบรมกรอกข้อมูล เพื่อนำข้อเสนอแนะกลับมาปรับปรุงในครั้งต่อไป

5) รูปแบบระดับสุดท้ายของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเข้มข้น กล่าวคือ การปล่อยให้ประชาชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาหรือลงมือดำเนินนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองมีส่วนร่วมในกิจการของชุมชน เช่น หลังจากที่ประชาชนได้รับการเข้าร่วมอบรมกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์แล้วนั้น ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองให้เกิดเป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถนำเอาปัญหาต่าง ๆ มาร่วมระดมความคิดเห็น ในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นเมื่อทุกคนที่มีปัญหาเข้ามาในศูนย์การเรียนรู้ จากนาย A เห็นนาย B มาเข้าร่วมแล้วสามารถมีไฟฟ้าใช้ได้จริง แล้วนำไปบอกต่อนาย C และ นาย D ที่เป็นเพื่อนบ้าน ชักจูงให้เกิดการเข้ามาร่วมโครงการฯ คล้ายกับหลักการแชร์ลูกโซ่บอกต่อความสำเร็จ บอกต่อเพื่อสร้างเครือข่าย

ทุกคนสามารถเข้ามาร่วมทั้งหมดเป็นทีมเดียวกันในการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ จนสามารถที่จะได้รับการหาทางออกของปัญหาได้ด้วยการแสดงความคิดเห็นช่วยเหลือกันและพึ่งพากันในชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยมีส่วนหนึ่งจากบทสัมภาษณ์ผู้ที่ได้เข้าร่วมโครงการดังนี้

"พี่ถูกชักจูงให้เข้ามามีส่วนร่วมจากผู้นำชุมชนหรือลุงเล็ก ประกอบกับพี่เคยมีแผงโซล่าเซลล์ที่ได้รับแจกมาตั้งแต่รัฐบาลช่วง ปี พ.ศ. 2547 ในรัฐบาลยุคนั้นได้นำแผงโซล่าเซลล์เข้ามาติดตั้งให้ทุกครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่ไม่ได้มีการสอนวิธีใช้หรือซ่อมบำรุงแต่อย่างใด ส่งผลให้พี่ไม่มีความรู้ในการใช้งาน เมื่อแผงหรือระบบโซล่าเซลล์เสีย ก็นำไปใช้งานผิดวิธี เช่น นำไปตากผ้า ตากปลา จนได้รับการชักจูงจากลุงเล็กให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในโครงการ เพราะลุงเล็กเคยมาซ่อมแผงโซล่าเซลล์ให้ที่บ้านและได้ชักชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ" (นางยุพิน อิ่มเขียว ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"การเข้ามามีส่วนร่วมเกิดจากลุงเล็ก ผู้นำชุมชน ที่เป็นบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เราเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้ เพราะมองว่าภูมิใจในตัวลุงเล็กที่ไม่ใช่คนที่มีบ้านเกิดอยู่ที่นี่ แต่อุทิศเวลาและทำงานให้ชุมชนอย่างเอาจริงเอาจัง มีจิตใจที่ต้องการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านได้มีไฟฟ้าใช้ร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านยอมรับ ศรัทธา และอยากเข้าไปให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการร่วมกับลุงเล็ก" (ป้าหมวย ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"รูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้มาจากการเห็นญาติที่อยู่บ้านข้างเคียงกันไปเข้าร่วมโครงการก่อน เมื่อเห็นว่าญาติตนเองที่ไปเข้าร่วมกลับมามีความรู้และได้เป็นสมาชิกกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียน จนสามารถมีเงินเพียงพอที่จะนำไปซื้อระบบอุปกรณ์โซล่าเซลล์มาติดตั้งจนมีไฟฟ้าใช้ ส่งผลให้เรามีความกระตือรือร้นที่อยากจะเข้าร่วมโครงการเพื่อมีความรู้และมีไฟฟ้าใช้เหมือนกับเพื่อนบ้าน" (นายสันติ แม้นเนรมิต ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

"ชาวบ้านนี่แหละที่เป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการชักนำกันแบบปากต่อปาก เพราะทางภาครัฐให้อำนาจในการตัดสินใจตั้งแต่การร่วมวางแผน คิดค้นหาวิธีแก้ไขปัญหา และการลงมือปฏิบัติโดยประชาชน องค์การบริการส่วนตำบลหนองตาแต้มเป็นเพียงผู้คอยให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนเท่านั้น เพราะสุดท้ายการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถจะอยู่กับเราได้ตลอดไป วันหนึ่งเขาก็ต้องโยกย้ายที่ทำงานใหม่ เราต้องทำเองให้เป็น เรียนรู้ด้วยตนเองให้ได้ โครงการนี้เป็นการสอนให้ประชาชนมีความรู้ และ

ให้ชาวบ้านมีพลังงานไฟฟ้าใช้อย่างยั่งยืน” (นางสาวยุพิน อิ่มเขียว ประชาชนหมู่ที่ 8, ผู้ให้สัมภาษณ์)

3.3 **ขอบเขตของการดำเนินงาน**

กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม หมูที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีกรอบทิศทางการดำเนินงานเริ่มต้นตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2558 ดังนี้

ตารางที่ 17 กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม

กิจกรรม	จำนวน	ระยะเวลาดำเนินงาน (เดือน)							หมายเหตุ
		มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	
1. จัดวิทยากรให้ความรู้เรื่องพลังงานทางเลือก (ระบบโซล่าเซลล์)	1 ครั้ง	←	→						
2. จัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ในการทำพลังงานทางเลือก (ระบบโซล่าเซลล์ เช่น แผงโซล่าเซลล์ เครื่องควบคุม แบตเตอรี่ เครื่องแปลงไฟฟ้า ฯลฯ)	1 ครั้ง		←	→					
3. การดำเนินการตามแผนงาน	1 ครั้ง	←						→	
4. จัดเก็บเงินกองทุนหมุนเวียน	1 ครั้ง					←	→		
5. ศึกษาดูงาน	1 ครั้ง						←	→	
6. ติดตามประเมินผล	2 ครั้ง					←		→	

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม งานวิเคราะห์นโยบายและแผน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าของชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้ทำการศึกษาข้อมูลซึ่งเป็นทางเลือกสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน พบว่าหากแก้ไขปัญหาโดยการแก้ข้อจำกัดทางกฎหมายจะต้องมีหลายขั้นตอน รวมถึงต้องสำรวจที่ดินของประชาชนทุกครัวเรือนประกอบการดำเนินงานซึ่งยังไม่สามารถพิสูจน์กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ชัดเจนได้ เนื่องจากจะต้องใช้เวลานานหลายปี ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองเป็นทางเลือกที่เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนกับประชาชน ดังนี้

3.4 **ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง**

3.4.1 ประชาชนมีองค์ความรู้ในการติดตั้งและซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์อย่างถูกวิธี อาทิ ระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มแบ่งออกเป็น 2 ระบบดังนี้

1) ระบบ Direct current แผงโซล่าเซลล์ เชื่อมต่อกับ โซล่าคอนโทรลเลอร์ เชื่อมต่อกับ แบตเตอรี่ ใช้กับอุปกรณ์ไฟฟ้าระบบ Direct current

รูปภาพที่ 18 ระบบ Direct current

2) ระบบ Alternating Current แผงโซลาเซลล์ เชื่อมต่อกับ โซล่าคอนโทรลเลอร์ เชื่อมต่อกับแบตเตอรี่ เชื่อมต่อกับ Inverter ใช้กับอุปกรณ์ไฟฟ้าระบบ Alternating Current

รูปภาพที่ 19 ระบบ Alternating Current

3.4.2 ประชาชนทุกครัวเรือนที่ขาดแคลนไฟฟ้าจากข้อพิพาททางกฎหมายมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ครบทุกหลังคาเรือน จากการดำเนินโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2561 มีผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการเกิดขึ้นร้อยละ 100 ของจำนวนประชาชนที่มีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ส่งผลให้บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 400 ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้จากการผลิตพลังงานแสงอาทิตย์ ครบทุกครัวเรือนภายในปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา

รูปภาพที่ 20: จำนวนประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานที่ขาดแคลนไฟฟ้าใช้ จำนวน 400 ครัวเรือน

3.4.3 มีอาสาสมัครช่างชุมชนเกิดขึ้นทั้งหมดจำนวน 20 คน คิดเป็นอัตราส่วน 5 คน ต่อประชากร 100 คน ในปี พ.ศ. 2561 และเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในปีถัดมา โดยคอยให้การช่วยเหลือดูและประชาชน เมื่อระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มีปัญหาทำให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้อย่างต่อเนื่อง โดยอาสาสมัครชุมชนประกอบด้วยชาวบ้านหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ดังนี้

1. นายสิทธิกร อินทร์จวง ประชาชนหมู่ที่ 8
2. นายสน ผินแสง ประชาชนหมู่ที่ 8
3. นายไพศาล พุ่มพวง ประชาชนหมู่ที่ 8
4. นายสมชาย อิ่มเขียว ประชาชนหมู่ที่ 8
5. นายสมนึก สาริกา ประชาชนหมู่ที่ 8
6. นายมาลา ศรีสว่าง ประชาชนหมู่ที่ 8
7. นายอนุวัตร สังข์ทวี ประชาชนหมู่ที่ 8
8. นายสมพร นิลดำ ประชาชนหมู่ที่ 8
9. นายชุมพล เหมือนอ่วม ประชาชนหมู่ที่ 8
10. นางมณี ตรีอินทอง ประชาชนหมู่ที่ 8
11. นางสัญญา ผ่องภิรมย์ ประชาชนหมู่ที่ 8
12. นายสุเทพ เคลือบอาบ ประชาชนหมู่ที่ 8
13. นายชื่น รักยิ่ง ประชาชนหมู่ที่ 8
14. นายวิชัย ศรีเล็ก ประชาชนหมู่ที่ 8

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

15.นายธงชัย	ทิมทอง	ประชาชนหมู่ที่ 8
16.นายสมควร	โพธิ์ทอง	ประชาชนหมู่ที่ 8
17.นายวัลลภ	บุญประสาน	ประชาชนหมู่ที่ 8
18.นายสุเทพ	พุกกะรัตน์	ประชาชนหมู่ที่ 8
19.นายแผ่ว	อิ่มชื่น	ประชาชนหมู่ที่ 8
20.นายวิชิต	เผ่าพงษา	ประชาชนหมู่ที่ 8

รูปภาพที่ 21 ช่างชุมชนที่คอยให้การช่วยเหลือชาวบ้าน

3.4.4 มีศูนย์เรียนรู้ภายในตำบล 3 แห่ง ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพลังงานทดแทนทั้งในระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน และในระดับโรงเรียน ซึ่งทำให้ประชาชนหรือผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้เพื่อในไปใช้ผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือนได้ โดยเฉพาะการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ เมื่อมีองค์ความรู้อยู่ในชุมชนประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน โดยศูนย์เรียนรู้ประกอบด้วย

1. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม สถานที่ตั้งเลขที่ 100 หมู่ที่ 7 บ้านหนองยิงหมี ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตรระดับ หมู่บ้านสถานที่ตั้งเลขที่ 244/ 1 หมู่ที่ 8 บ้านวังวน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม สถานที่ตั้งเลขที่ 140/1 หมู่ที่ 1 บ้านหนองตาแต้ม ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รูปภาพที่ 22 ศูนย์เรียนรู้ภายในตำบล 3 แห่ง

โครงการศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม มีคณะกรรมการ 15 คน ซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองของประชาชน โดยมีภารกิจการดูแลศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้มและเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณาการให้กู้ในกองทุนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ดังนี้

1. นายสถาบัน พลเสน	ภาคประชาชน	ประธานกรรมการ
2. นายสิทธิกร อินทร์จวง	ภาคประชาชน	กรรมการ
3. นางโสภา ทองโอเอี่ยม	ภาคประชาชน	กรรมการ
4. นางสาวมณี ตรีอินทอง	ภาคประชาชน	กรรมการ
5. นายเอกชัย แสงนิน	ภาคประชาชน	กรรมการ
6. นายมาลา ศรีสว่าง	ภาคประชาชน	กรรมการ
7.นางมาลา จุ้ยทัย	ภาคประชาชน	กรรมการ
8. นางเพื่อน เต็มดวง	ภาคประชาชน	กรรมการ
9.นางสาวสุธาสินี สิทธิศักดิ์	ภาคประชาชน	กรรมการ
10. นางสาวอนงค์นุช สังข์ทวี	ภาคประชาชน	กรรมการ
11. นางสาววารุณี ไกรกลาง	ภาคประชาชน	กรรมการ
12. นางสาวสัญญา ผ่องภิรมย์	ภาคประชาชน	กรรมการ
13. นางสาวพัชรี อิ่มบูรณาประวัติ	ภาคประชาชน	กรรมการ
14. นายชิษณุพงษ์ ยอดยิ่ง	ภาคประชาชน	กรรมการ
15. นางบุญช่วย ยอดยิ่ง	ภาคประชาชน	กรรมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.4.5 ก่อตั้งกองทุนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกองทุนสำหรับช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่ไม่มีไฟฟ้า หรือพลังงานทดแทนอื่นใช้ โดยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้ยากไร้ เพื่อเป็นกองทุนสำหรับสมาชิกศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ซึ่งเป็นประชาชนภายในตำบลหนองตาแต้ม ใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการพัฒนาการดำรงชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการเสริมสร้างพลังงานทดแทนพึ่งตนเองใช้เอง โดยมีเป้าหมาย คือ ให้ประชาชนหมู่ที่ 8 ที่มีความสนใจสมัครเป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้มได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม โดยกองทุนนี้เกิดจากการสนับสนุนของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม 2,700 บาท โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อมสมทบงบประมาณ จำนวน 50,000 เงินได้จากการบริหารแบตเตอรี่ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน จำนวน 30,000 บาท โดยประชาชนหมู่ที่ 8 ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์อย่างเท่าเทียม โดยมีเงื่อนไขดังนี้

1. สมัครเป็นสมาชิกในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง โดยสมาชิกจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันที่สมัครสมาชิก หรือกรณีที่ไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จะต้องพักอาศัยหรือมีการปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ไม่น้อยกว่า 1 ปี มีค่าสมัครสมาชิกจำนวน 50 บาท ต่อคนต่อครั้ง และจะตัดสิทธิ์เมื่อตรวจสอบพบว่าข้อมูลที่ได้รับมาไม่ตรงกับข้อเท็จจริง

2. คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม จะจัดประชุมทุกวันที่ 23 ของทุกเดือนเพื่อพิจารณาและประเมินถึงผู้ที่มีคุณสมบัติครบให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ และผ่อนเป็นระยะเวลา 10 เดือน ซึ่งปัจจุบันจะปล่อยกู้ได้เดือนละ 6,000 บาท ต่อครัวเรือน ทุกเดือนประมาณ 4-5 ครัวเรือน และจะพิจารณาจากลำดับความสำคัญและความจำเป็นในแต่ละครัวเรือน เช่น บ้านหลังที่มีผู้พิการติดเตียงหรือมีผู้สูงอายุก็จะได้รับการพิจารณาคัดเลือกก่อน โดยจะมีการเรียกมารับเงินกู้ในวันที่ 5 ของทุกเดือน

3. ผู้ที่จะได้รับคัดเลือกได้รับเงินจากกองทุนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนจะต้องเป็นสมาชิกของศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง และต้องสาธิตวิธีการติดตั้งและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ในเบื้องต้นได้ หากไม่สามารถทำได้จะถูกตัดสิทธิ์การกู้ให้กับคนอื่นต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4. เมื่อได้กู้เงินจากกองทุนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนไปแล้วจะต้องทำเอกสารสัญญาการกู้ยืมแบบเป็นลายลักษณ์อักษรและถ่ายรูปภาพตนเองคู่กับอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ที่ได้ทำการกู้ยืมไปส่งกลับมาให้คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม

5. การพ้นจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมุนเวียนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนจะสามารถลาออกจากการเป็นสมาชิกให้ยื่นเอกสารคำร้องต่อประธานคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม และให้มีผลนับตั้งแต่วันที่ยื่นคำร้อง

3.4.6 การขยายผลของโครงการโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง คือ การเป็นต้นแบบกับหน่วยงานอื่นได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้จากกรณพิพาททางข้อกฎหมาย โดยอาศัยการใช้พลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพลังงานทดแทนให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจติดต่อเข้ารับการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม โดยที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้รับรางวัลชนะเลิศ สาขาการพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในหน่วยงานภาครัฐ (Developing Effective and Responsible Public Institutions) ผลงานเรื่อง “ชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม” (Self-Reliant Solar Energy Community Nongtataem Subdistrict Administrative Organizations) ในงาน United Nations Public Service Forum 2019 ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ติดต่อขอเข้ารับการดูงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมสงเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไข่ จังหวัดฉะเชิงเทรา องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มสุ่ม จังหวัดกาญจนบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเกตุ จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลสุขไพบูลย์ จังหวัด นครราชสีมา องค์การบริหารส่วนตำบลกวางโจน จังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลเพหลา จังหวัดกระบี่องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา จังหวัดสตูล องค์การบริหารส่วนตำบลสบปราบ จังหวัดน่าน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสะเดา จังหวัดสุพรรณบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง จังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคน จังหวัดอุตรดิตถ์ องค์การบริหารส่วนตำบลรัตภูมิ จังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรสาคร เทศบาลตำบลบางกะดี จังหวัดปทุมธานี เทศบาลตำบลหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลตำบลกองดิน จังหวัดระยอง เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ จังหวัดนครปฐม เทศบาลตำบลป่าติ้ว จังหวัดยโสธร เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินงานสาธิตวิธี

การศึกษาดูงานต่าง ๆ จะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันของชาวบ้านในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ที่เป็นสมาชิกในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม เข้ามาหมุนเวียนกันให้ความรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ชาวบ้านยังไม่หยุดความคิดในการพัฒนา คือ สามารถจัดทำบ่อแก๊สชีวภาพ โดยการผลิตพลังงานจากขยะชุมชน โดยการผลิตก๊าซชีวภาพได้ใช้ขยะของชุมชนเป็นวัตถุดิบ โดยจะต้องมีการแยกระหว่างขยะชีวภาพออกจากขยะประเภทอื่น ซึ่งวัตถุดิบประเภทขยะชีวภาพได้แก่ มูลสัตว์และบ่อล้น เศษผัก เศษอาหาร และเศษผลไม้ที่เน่าเสียจากการเกษตร แล้วนำมาย่อยให้กลายเป็นชิ้นเล็ก ๆ จากนั้นลำเลียงด้วยสายพานเข้าสู่บ่อหมักก๊าซชีวภาพขนาดใหญ่ที่สามารถผลิตก๊าซชีวภาพและสามารถจ่ายให้กับชาวชุมชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ได้ใช้หลายครัวเรือนและยังสามารถนำก๊าซชีวภาพบางส่วนไปใช้ในการขับเคลื่อนเครื่องปั่นไฟได้ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าได้อีกส่วนหนึ่ง และยังนำเศษที่เหลือจากกากและตะกอนที่ล้นออกมาจากบ่อหมักผลิตก๊าซชีวภาพไปใช้เป็นปุ๋ยให้กับการเกษตรในชุมชนต่อไป

<u>ปัญหาและอุปสรรค : ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง</u>

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรค ได้ดังนี้

1) ปัญหาในปี พ.ศ. 2558 ที่ได้เริ่มต้นโครงการฯ คือ ด้านการบริหารจัดการในช่วงแรก ยังคงมีระบบ Red Tape ของระบบราชการ กล่าวคือ ปัญหาขั้นตอนทางกฎหมายและกฎระเบียบที่ยุ่งยากซับซ้อน และใช้เวลานานเกินความจำเป็นในการเขียนเสนอโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง รวมไปถึงไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนในการรองรับการดำเนินการเกี่ยวข้องกับระบบโซล่าเซลล์ ไม่มีข้อระเบียบที่กำหนดในคุรุภัณฑ์อย่างชัดเจนในการจัดซื้อจัดจ้าง เช่น การติดตั้งระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ระบบโซล่าเซลล์ยังไม่สามารถบอกชัดเจนว่าจัดตั้งในหมวดค่าครุภัณฑ์ หรือหมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ทำให้เกิดความสับสนในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการตั้งงบประมาณการเบิกจ่าย ถือเป็นปัญหาทางระเบียบราชการที่ยังไม่สามารถทำให้การดำเนินงานเกิดความสะดวกคล่องตัว และรวดเร็วตามความต้องการของประชาชน

2) ปัญหาประชาชนขาดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีในเรื่องระบบโซล่าเซลล์ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2559 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีการผลักดันเรื่องนี้มากพอและภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนในเรื่องโซล่าเซลล์มากเท่าที่ควร ยังไม่ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ระบบไฟฟ้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โซล่าเซลล์ ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบโซล่าเซลล์น้อยมากและกฎระเบียบจากทางภาครัฐไม่สนับสนุนให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้และการใช้ไฟฟ้าจากระบบโซล่าเซลล์ ดังนั้นเมื่อประชาชนไม่เข้าใจการใช้ระบบโซล่าเซลล์ จึงไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการฯ ประกอบกับรัฐบาลไม่ส่งเสริมการใช้ระบบโซล่าเซลล์ ส่งผลให้การตั้งงบประมาณไม่สามารถขอได้ตามความจำเป็น ทำให้ไม่มีงบประมาณเพียงพอให้ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน และผลที่ตามมาคือ ประชาชนที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือก็ไม่สามารถเข้ามาได้ เพราะไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดโครงการให้ครบตามเป้าหมายและตรงตามความต้องการได้ ส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จล่าช้า

3) ปัญหาต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ด้านการประชาสัมพันธ์ เพราะหมู่ที่ 8 ไม่มีไฟฟ้าใช้ เสียงตามสาย หอกระจายข่าวก็ไม่ทั่วถึง แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะลงไปประชาสัมพันธ์แจ้งในที่ประชุมหมู่บ้านแล้วก็ตาม แต่บางครัวเรือนที่อยู่ห่างไกลไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการฯนี้ ดังนั้นเวลาจะขอความร่วมมือจากประชาชนในการขยายผลการดำเนินงานจะเป็นไปอย่างลำบาก และการจะดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่ประมาณ 23,000 ไร่ ต้องใช้เวลานานพอสมควรเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงประชาชนในเวลาอันสั้น และข้อจำกัด ความยุ่งยากอีกข้อหนึ่งที่เราจะดำเนินงานโครงการฯ คือต้องฝึกปฏิบัติภาคสนาม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกไม่เพียงพอก็ต้องขอความอนุเคราะห์จากวิทยากรซึ่งนำมาได้ไม่สะดวกและไม่เพียงพออยู่ดี เนื่องจากในการอบรมแต่ละครั้งต้องใช้หลายชุด และบางชิ้นก็เป็นวัสดุขนาดใหญ่ บางอย่างต้องฝึกคนต่อคนการแบ่งกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มหลายคนจะทำให้ไม่ได้รับความรู้ในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ทำให้ประชาชนที่อยากเข้าร่วมไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เพราะต้องจำกัดจำนวนคนจากอุปกรณ์ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

4) ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 ประชาชนที่พอมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับดีได้ให้ร่วมมือกับทางภาครัฐในการลงแรงกายและทุนทรัพย์ของตนเองเพื่อช่วยให้การดำเนินงานของโครงการฯ เป็นไปอย่างราบรื่น มีวัสดุอุปกรณ์ที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการมีส่วนร่วมเสมือนการทำงานแบบสร้างของเล่นรวมกันชิ้นหนึ่งเพื่อไว้ใช้ในชุมชน เช่น นำแผงโซล่าเซลล์เก่าๆมาซ่อมใช้เอง นำของเก่ามาเรียนรู้กันเองในชุมชน โดยที่ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมและภาครัฐให้ความช่วยเหลือในบางส่วน ส่งผลให้ประชาชนเริ่มเข้าร่วมโครงการฯ และสามารถผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์จำนวน 215 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.75 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน อย่างไรก็ตามยังมีอุปสรรค คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน ดังนั้นเวลาทั้งหมดของชาวบ้านจะถูกใช้ไปกับการประกอบอาชีพในแต่ละวันการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจะประสบปัญหา เช่น ไม่สามารถเข้าร่วมอบรมในสถานที่ต่างจังหวัดได้ เนื่องจากต้องได้การสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐและไม่มีเวลาเข้าร่วมโครงการ

ในระยะเวลาที่ยาวนาน ส่งผลให้เกิดการขาดความต่อเนื่อง เช่น บางครอบครัวต้องเดินทางไปทำงานรับจ้างหมู่บ้านอื่น เงื่อนไขที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระยะยาวจะเกิดขึ้นได้ยาก

5) ปัญหาต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ถึงปัจจุบัน คือเมื่อเริ่มมีโครงการฯ และประชาชนสามารถนำโครงการไปประกวดหรือไปให้ความรู้ยังพื้นที่ใกล้เคียงทำให้ประชาชนเริ่มได้งบประมาณจากการเข้าร่วมกิจกรรมและได้เงินสนับสนุนจากทางภาครัฐ ทำให้มีงบประมาณเพิ่มขึ้นสามารถนำไปกระจายเข้าสู่กองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ แต่ปัญหาก็ตามมาด้วยความต้องการของคนในชุมชนที่มีความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันหนทางแก้ไขปัญหามีลู่ทางเดียว ทำให้เกิดการแย่งชิงลำดับในการเข้าร่วมการกู้ยืมเงินในกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียน ทำให้ต้องมีการประชุมร่วมกันในการเสนอข้อคิดเห็นในการหาทางออกร่วมกันว่าให้จัดลำดับตามความสำคัญ โดยการประชุมทุกเดือนเพื่อยกมือเสนอในที่ประชุมยึดกฎกติการ่วมกัน โดยการเปิดโหวตให้เลือกบ้านที่จะได้รับการกู้ยืมในแต่ละเดือนและจะไม่มีการโหวตให้กับครัวเรือนของตนเอง จะต้องโหวตให้กับบ้านที่มองว่าฐานะยากจนและมีผู้ป่วยติดเตียงสมควรได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนก่อน ดังนั้นเมื่อเรามีกติกาที่ยอมรับร่วมกัน และปฏิบัติเป็นประจำทุกเดือน จนสามารถทำให้ประชาชนยอมรับในกฎกติกาที่เสนอให้แก้ไขร่วมกัน ก็ส่งผลให้ประชาชนเริ่มเข้าใจยอมรับและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีครบทุกครัวเรือน

6) ปัญหาที่ท้าทายด้านความชอบธรรมในการเป็นผู้ครอบครองที่ดินและข้อสรุปในการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินของชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน อย่างไรก็ตามการเข้ามาบุกรุกพื้นที่หรือลุกล้ำที่ดินแม้จะไม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ทำให้การจัดการกับปัญหานั้นยังคงอยู่ไม่สิ้นสุด ยังคงมีปัญหาความชอบธรรมในการเป็นผู้ครอบครองที่ดิน ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ จำนวน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำบัญชีที่ดินพร้อมหลักฐานการได้มา กำหนดตำแหน่งและพื้นที่จริง กำหนดขอบเขตหรือกำหนดแปลงที่ดินโดยประมาณที่จะกันไว้หรือขอใช้และประมาณการค่าใช้จ่ายในการสำรวจทางกายภาพและทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 2) กำหนดแปลงหรือพื้นที่ที่จะดำเนินการสำรวจทางกายภาพและจัดทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 3) สำรวจทางกายภาพ พร้อมทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อประกอบการตรวจสอบสิทธิการครอบครองและกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จะกันไว้ใช้ประโยชน์ 4) ตรวจสอบสิทธิการครอบครอง 5) จัดทำแผนขั้นต้นในการโยกย้ายราษฎรและกำหนดแนวเขตถาวร 6) จัดทำแผนงาน - โครงการในรายละเอียดในการโยกย้ายราษฎร จัดทำแนวเขตถาวรและการดูแลรักษา และ 7) ดำเนินการตามแผนงาน - โครงการ ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 โดยมีคณะกรรมการประสานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นหน่วยรับผิดชอบ และยังดำเนินการไม่เสร็จสมบูรณ์ จึงยังต้องประสานและอธิบายให้ประชาชนติดตามและรับทราบข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องต่อไป

โดยมีคำสัมภาษณ์ในการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานได้ดังนี้

“ปัญหาที่ทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จในช่วงแรก คือ ระเบียบและกฎหมายที่มีหลายขั้นตอนทำให้การดำเนินงานล่าช้า เพราะว่าในการเริ่มโครงการต้องมีการออกข้อบัญญัติเพื่อให้สามารถดำเนินงานโครงการได้ เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการเร่งด่วน จึงไม่ได้เตรียมการด้านงบประมาณรองรับการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ทำให้เราต้องโอนงบประมาณจากหมวดรายจ่ายอื่นเพื่อให้โครงการปรากฏในข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม และในช่วงแรกมีงบประมาณเพียง 45,000 บาท และมีทีมงานที่ในการดำเนินงานโครงการเพียง 2 คน คือนักวิเคราะห์นโยบายและแผนและนักวิชาการเกษตรที่เป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนโครงการฯ จึงทำให้ต้องบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัด วัสดุอุปกรณ์ใช้ในการฝึกปฏิบัติเชิงเทคนิคไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน และยิ่งไปกว่านั้นยังมีอุปสรรคด้านวัฒนธรรมองค์กรที่บางคนในองค์กรไม่เห็นด้วยกับการที่ลงพื้นที่ไปทำงานอย่างจริงจังทุกวัน ไม่สามารถนั่งทำงานอยู่ในห้องทำงานทั้งวันได้ บางคนในองค์กรคิดว่าออกไปอู้งาน ไม่เข้าใจในการปฏิบัติงานนอกสถานที่เพราะบางวันต้องไปอยู่กับชาวบ้านเพื่อให้ได้ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด แต่คนในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นบางคนไม่ได้มองไปในแนวทิศทางเดียวกัน ”

(นาย A ผู้ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม, ผู้ให้สัมภาษณ์)

“พี่คิดว่าปัญหาตอนนี้ไม่ใช่การไม่มีไฟฟ้าใช้แล้ว เพราะพึงพอใจกับระบบโซล่าเซลล์ที่ไม่ต้องจ่ายเงินเสียค่าไฟฟ้าทุกเดือน หากมีการขยายเขตแนวไฟฟ้ามายังหมู่บ้านก็ยินดี แต่ยังคงใช้ระบบโซล่าเซลล์ควบคู่ไปด้วย ปัญหาหลัก คือ ต้องการให้มีการสนับสนุนงบประมาณในกองทุนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้มเพิ่มมากขึ้น อยากให้เปิดโอกาสการกู้ได้มากกว่าเดิม เพราะปัจจุบันสามารถกู้ได้เพียง 6000 ต่อครัวเรือน และในหนึ่งเดือนจะมีจำนวนผู้ได้รับการกู้เพียง 4 – 5 คน ส่งผลให้บางคนรอคิวนานประมาณ 3 – 4 เดือนถึงจะได้รับคิวในการกู้ เพราะบางครัวเรือนไม่ได้ส่งคืนเงินทุกเดือนเนื่องจากมีฐานะยากจนมาก ส่งผลให้คนต่อไปต้องรอคิวใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การกู้ยืมตามลำดับ ส่งผลกระทบต่อการรอเป็นทอดๆ เพราะความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของชาวบ้าน ต้องการมีอุปกรณ์แผงโซล่าเพิ่มมากขึ้นเพื่อการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่เพิ่มมากขึ้น” (นาย B ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

“พี่ไม่ได้เข้าร่วมกองทุนในเงินการกู้ยืมเนื่องจากทางบ้านพอมีฐานะ จึงไม่อยากเสียเวลาในการรอคิวการกู้ แต่เราก็ประสบปัญหาในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือการซื้อแบตเตอรี่ในราคาถูกจะไม่มีคุณภาพ ทำให้อายุการใช้งานสั้นแต่การจะซื้อแบตเตอรี่ที่มีอายุการใช้งานนานก็มีราคาที่สูงเกินไป ” (นาย C ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

<u>มิติ: ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน</u>

ผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงจากแนวคิดหลัก คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ของ อนุภาพ ถิรลาภ (2528) กล่าวว่าการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 9 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความเกรงใจผู้มีสถานสภาพสูงที่กว่า 2) ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก 3) ความเชื่อถือในตัวผู้นำ 4) ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ 5) การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน 6) การยอมรับแบบอย่าง 7) ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม 8) การยอมรับในอำนาจรัฐ และ 9) ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสอดคล้องอยู่ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความเชื่อถือในตัวผู้นำ 2) ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ 3) การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน 4) ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม และ 5) ฐานะทางเศรษฐกิจ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1) <u>ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านความเชื่อถือในตัวผู้นำ</u>

สำหรับความคิดเห็นของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม มองว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ใช้การจูงใจโดยใช้เจ้าหน้าที่เข้าทำความเข้าใจกับประชาชนในการแก้ไขปัญหา และการแสวงหาผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านนับถือและไว้วางใจเพื่อให้เขาชักจูงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เป็นเพียงผู้ประสานให้กับประชาชน เช่น ทำหนังสือประสานภาคเอกชนเพื่อขอแบตเตอรี่หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ประชาชน ทำหนังสือประสานขอเข้ารับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์โซล่าเซลล์ และมีการบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้ประชาชน เช่น รถรับส่งพาชาวบ้านไปอบรม พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้กับชาวบ้านในการเข้าร่วมอบรม

เช่น การออกค่าเช่าโรงแรม เพราะการไปศึกษาดูงานของชาวบ้านไม่สามารถที่จะเบิกจ่ายค่าเดินทางได้เหมือนข้าราชการ หากต้องมีการรับผิดชอบในด้านตัวเงินหรือต้องออกทุนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมจะยิ่งส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจในการเข้าร่วม จึงต้องได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วย

ภูมิหลังผู้นำชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมเพราะหากประชาชนยอมรับให้ความศรัทธาจะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือ อย่างในกรณีของลุงเล็กหรือนายชุมพล เหมือนอ่วม ที่เป็นผู้นำชุมชนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เดิมแล้วลุงเล็กไม่ใช่คนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่อำเภอหัวหิน แต่มาแต่งงานและอาศัยอยู่กับภรรยาในพื้นที่บ้านวังวนชลประทานประมาณ 10 ปี ฐานะทางเศรษกิจของลุงเล็กถือว่าอยู่ในระดับดีมากมีพื้นที่หลายร้อยไร่ในการเพราะปลูกด้านการเกษตร และมีลูกจ้างมาช่วยทำงานในไร่ เป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่คือประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน และตลอดระยะเวลาที่อยู่อาศัยก็รับทราบปัญหาของชาวบ้านผ่านการพูดคุยกับลูกจ้างของตนเองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่เกิด กล่าวว่าไม่เคยได้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าเลย ตอนกลางคืนบางคนเคยจุดไฟตะเกียงและไหม้บ้านเรือนตัวเอง หรือบางบ้านมีผู้สูงอายุก็ได้รับบาดเจ็บบ่อยครั้งจากความมืด จึงเป็นแรงผลักดันให้ลุงเล็กอยากช่วยเหลือลูกจ้างของตนเองและชาวบ้านทุกคน และมีความคิดอยากให้พื้นที่นี้มีไฟฟ้าใช้ บวกกับการมีลูกน้องเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เมื่อลุงเล็กแนะนำอะไรไปชาวบ้านก็จะให้ความเชื่อถือและคล้อยตาม และเป็นจุดศูนย์รวมที่ชาวบ้านมักจะมานั่งพูดคุยจับกลุ่มกันหลังจากเลิกงานที่บ้านของลุงเล็ก ดังนั้นลุงเล็กจึงกลายเป็นผู้นำในการประชาสัมพันธ์และชักจูงให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯอย่างง่ายดาย เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน ก่อให้เกิดความสามัคคี การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นไปอย่างกว้างขว้าง เพราะผู้นำชุมชนทำงานด้วยความเสียสละ อดทน และไม่หวังประโยชน์ตอบแทน

2) <u>ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ</u>

บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ปฏิบัติงานได้สร้างความใกล้ชิดให้ประชาชนเกิดความเป็นกันเอง โดยการลงพื้นที่ทุกช่วงเย็นเป็นระยะเวลา 3 เดือน เพื่อเผชิญปัญหาร่วมกันกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ใกล้ชิดประชาชนในทุก ๆ วัน มีความสนิทสนมเพิ่มขึ้นลดช่องว่างการเป็นผู้ใหญ่กับผู้น้อย ลดความเกรงกลัวหรือไม่เชื่อใจภาครัฐลงได้ การพัฒนาและการยอมของชาวบ้านจะขยายตัวเป็นวงกว้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเร็วขึ้น และเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถนำปัญหาที่ชาวบ้านเล่าให้ฟังไปร่วมหารือกับทางคณะผู้บริหารเพื่อร่วมกันหาทางออกต่อไป

3) <u>ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน</u>

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน พบว่าก่อนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวประชาชนจะคิดถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเป็นสิ่งแรกและสิ่งที่ตนเองต้องแลก เช่น การเสียสละเวลาและแรงกายแรงใจในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ หรือแม้แต่ผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินที่เป็นอิทธิพลจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการระยะแรกเริ่มชาวบ้านจะได้รับการแจกแบตเตอรี่ฟรี และได้เข้าร่วมกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทน กล่าวคือ เมื่อเป็นสมาชิกในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ไม่น้อยกว่า 1 ปี จะได้มีสิทธิเข้ายื่นเรื่องต่อคณะกรรมการในศูนย์และคณะกรรมการจะประชุมพิจารณาถึงความสำคัญในการกู้ยืมและเรียกสมาชิกที่มีความลำบากฐานะยากจนเข้ามาทำสัญญากู้ยืมได้ก่อน

4) <u>ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม</u>

เนื่องจากพื้นที่ในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ในราชพัสดุอยู่ในความครอบครอง ดูแลรักษาของศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มไม่สามารถจัดหาบริการขยายแนวเขตไฟฟ้าเข้าไปได้ แต่ต้องแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาร่วมกันให้ได้ไฟฟ้าใช้โดยเร็วที่สุด เนื่องจากประชาชนต้องดิ้นรนต่อสู้กับสภาพแวดล้อมที่ขาดแคลนไฟฟ้า มีความเสี่ยงเกิดอัคคีภัยจากการใช้ตะเกียงในยามค่ำคืน เป็นปัญหาความทุกข์ที่เผชิญร่วมกันที่ชาวบ้านรู้สึกว่าต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อแก้ไขสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาก่อให้เกิดความเดือนร้อนในการใช้ชีวิต จึงกระตือรือร้นเพื่อเข้ามีส่วนร่วมหาทางแก้ไขปัญหามากกกว่าปัญหาที่ได้รับผลกระทบน้อย เช่น การซ่อมแซมถนนที่มองว่าเป็นเรื่องที่รอได้ค่อยแก้ไขก็ไม่ส่งผลกระทบมาก แต่การไม่มีไฟฟ้าใช้เป็นเรื่องที่เราต้องช่วยกันแก้ไขโดยเร็วที่สุด

5) <u>ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านฐานะทางเศรษฐกิจ</u>

การจะเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือนด้วย เพราะหากฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง หรือฐานะดีจะพบว่าไม่มาเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว เพราะคิดว่าไม่คุ้มค่ากับการสละเวลางานมาเข้าร่วมอบรมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันกับประชาชนที่มีฐานะเศรษฐกิจมีความลำบาก เมื่อมองเห็นช่องทางในการได้รับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผลประโยชน์จากการมีไฟฟ้าใช้ก็ยินยอมให้ความร่วมมือ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อเข้ามาในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทนซึ่งเป็นกองทุนสำหรับประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมีความยากลำบากได้มีโอกาสเข้าถึงการใช้ระบบ โซล่าเซลล์ ใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการกู้แบบดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำมาซื้ออุปกรณ์ติดตั้งระบบโซล่าเซลล์

> *“ชาวบ้านที่เข้าร่วมแม้จะมีฐานะยากจนแต่เมื่อเข้ามาร่วมตรงนี้ก็สามารถมีไฟฟ้าใช้ได้ มีการระดมทุนจากหน่วยงานภาครัฐและในการรับสมัครสมาชิกคนละ 50 บาท เพื่อนำมาระดมทุนเป็นกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อที่จะสามารถให้คนที่ไม่มีกำลังทรัพย์ในการซื้ออุปกรณ์ติดตั้งแผงโซล่าเซลล์ได้มีโอกาสเข้ารับการกู้ยืมเงินไปซื้อก่อนตามลำดับความจำเป็นในแต่ละครัวเรือน ส่งผลให้เริ่มมีเครือข่ายเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากคำเชิญชวนปากต่อปากของชาวบ้าน ”* (ป้าบุญศรี ประชาชนในหมู่ที่ 8 , ผู้ให้สัมภาษณ์)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึงพาตนเองในตำบลหนองตาแต้ม มีขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมกับชุมชน มาจากความสัมพันธ์ของมิติทั้ง 3 ตามแนวคิด Cohen & Uphoff 1997 คือ มิติที่หนึ่ง ชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน 1.1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 1.2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 1.3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 1.4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มิติที่สอง ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม (Whose) พิจารณาว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้ 2 ประเด็น คือ กลุ่มหรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมและคุณลักษณะของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม อาทิ 2.1) กลุ่ม / ประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่รัฐ และ 2.2) คุณลักษณะภูมิหลังของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม กรณีศึกษา เช่น การประกอบอาชีพ ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน สภาพการถือครองที่ดิน เป็นต้น และ มิติที่สาม การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how participation occur) รูปแบบการเกิดขึ้นได้ของการมีส่วนร่วมมีปัจจัยพิจารณา 4 ปัจจัยคือ 3.1) หลักการขั้นตอนเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม 3.2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) และการมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) 3.3) ขอบเขตการดำเนินงาน เกี่ยวกับระยะเวลา (duration) เป็นโครงการช่วยตัวเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยใช้แรงงานหรือเป็นโครงการที่มีโดยกำหนดจำนวนครั้งของกิจกรรมต่อเดือน หรืออาจจะเป็นกิจกรรม 1 - 2 วันแล้วเสร็จสิ้นก็ได้ ทั้งนี้ควรกำหนดจำนวนกิจกรรมที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้เหมาะสม ไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป โดยต้องพยายามเพิ่มความตระหนักในความสำคัญของกิจกรรมต่อชุมชนให้กว้างขวาง และ 3.4) ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเป็นตัวชี้บอกถึงความสามารถในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการเผชิญปัญหาและหาทางออกร่วมกันได้อย่างยั่งยืน การพึ่งพาอาศัยในการทำงานเป็นเครือข่ายชุมชนและแก้ไขปัญหาตรงตามความต้องการของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยสามารถสรุปความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึงพาตนเองในตำบลหนองตาแต้มได้ดังรูปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

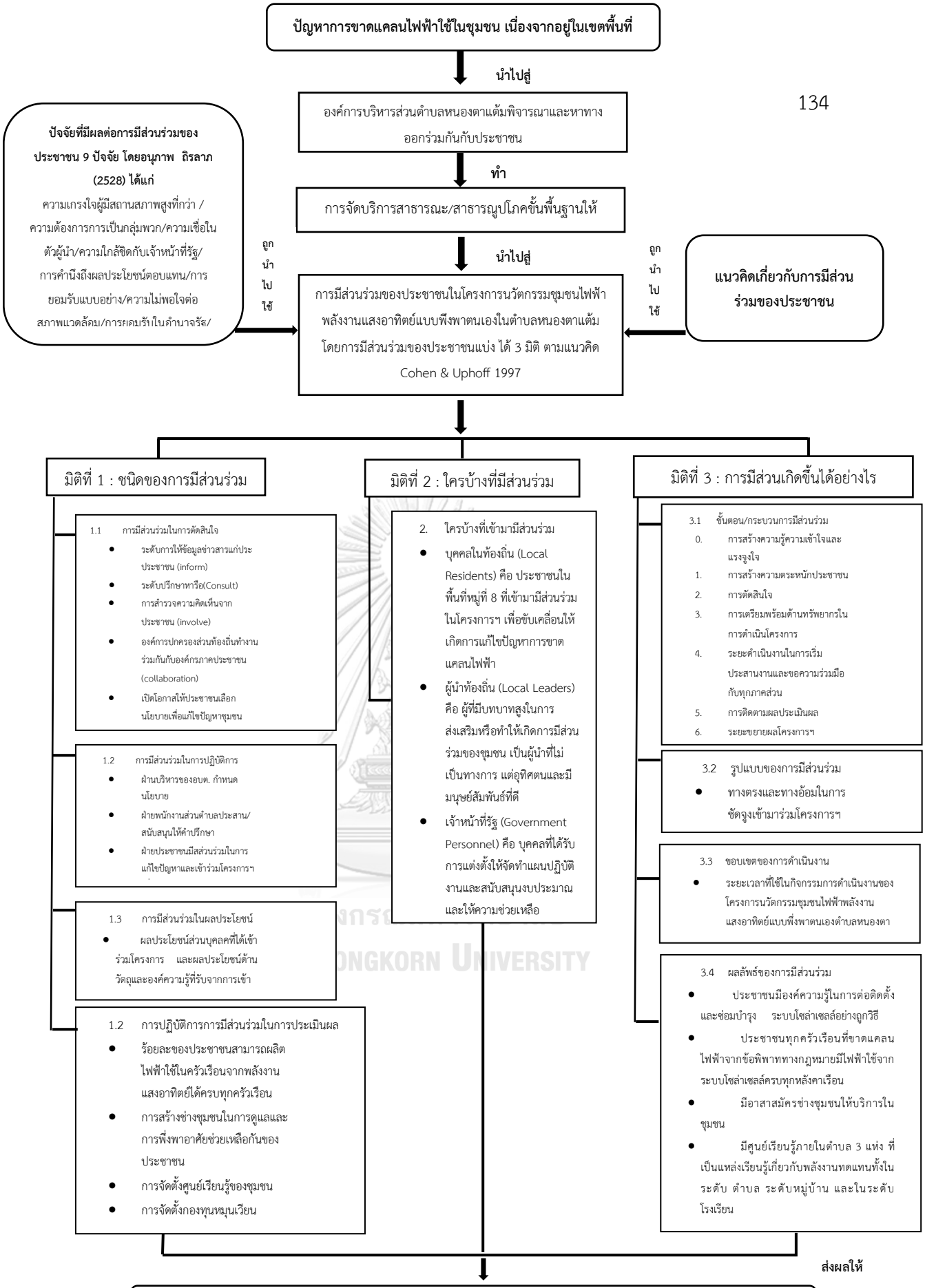

รูปภาพที่ 23 แผนผังแสดงขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองกรณีศึกษา : หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นงานวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิจัยจากข้อมูลที่เกี่ยวกับเพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนและวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

5.1.1 ศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

ผู้วิจัยพบว่าโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึงพาตนเองในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม มีขั้นตอนและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมกับชุมชน สอดคล้องกับความสัมพันธ์ของมิติทั้ง 3 ตามแนวคิด Cohen & Uphoff 1997 (อ้างถึงในวิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) กล่าวว่าการพิจารณาการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม มิติที่ 2 ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม และมิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในมิติที่ 1 ชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) กล่าวคือประชาชนได้มีส่วนร่วมอะไรบ้างในการดำเนินงานโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามแนวคิด Cohen & Uphoff 1997 (อ้างถึงในวิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) นั้นมองว่า เป็นชนิดที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ต้องระบุประเด็นปัญหาออกมาเพื่อนำมาแก้ไข และมองว่าชุมชนควรมีบทบาทในขั้นตอนนี้ เพราะประชาชนเป็นผู้รับทราบปัญหาท้องถิ่นที่ดีสุด และสอดคล้องกับแนวคิดอรทัย ก๊กผล (2546) ที่กล่าวว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งระดับการมีส่วนร่วมจากระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับก้าวหน้าสามารถอธิบายได้ 5 ระดับ ดังนี้

1.1) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน (inform) เป็นการมีส่วนร่วมในระดับเริ่มต้นที่ประชาชนสามารถเข้ามาร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ในชุมชน เป็นรูปแบบการให้ข้อมูลทางเดียวจากรัฐสู่ประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องและเกิดความรอบคอบในการตัดสินใจและจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับอื่น ๆ ต่อไป

1.2) ระดับปรึกษาหารือ (Consult) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงขึ้นมาอีกขั้นเป็นเพียงการให้ข้อเท็จจริงและรวมไปถึงความคิดเห็นประกอบกับการตัดสินใจของประชาชน ให้ประชาชนได้ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมกันคิด เรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ประชาชนมีบทบาทในการให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากการปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ เพื่อให้ได้รับข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนที่ชาวบ้านหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานพบเจอร่วมกันคือการขาดแคลนไฟฟ้าเข้าถึงมาเป็นระยะเวลามากกว่า 40 ปี เนื่องจากอยู่ในเขตพิพาททางกฎหมาย

1.3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน (involve) ในขั้นนี้เป็นการเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนเพื่อคัดเลือกออกมาเป็นนโยบายทางเลือก แก้ไขให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนโดยมีข้อสังเกตจากแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558 – 2560) ที่องค์กรปครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดประชาคมตำบลเพื่อรับฟังความคิดเห็น ความต้องการของประชาชนเพื่อนำผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรมเพื่อที่จะบรรจุลงในแผนพัฒนาสามปีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2560 หลังจากมีการประชุมประชาคมตำบลและหารือเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาซึ่งข้อสรุปส่วนใหญ่ที่ประชาชนมีความต้องการเพื่อจัดบริการสาธารณะและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ต้องการให้ภาครัฐจัดให้มีโครงการติดตั้งโคมไฟระบบพลังงานแสงอาทิตย์ในชุมชนหมู่ที่ 8 จำนวน 35 แห่ง จัดให้มีโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม จัดซื้อครุภัณฑ์ และเครื่องมือการเรียนรู้ระบบโซล่าเซลล์ งบประมาณ 58,450 บาท ชุดสาธิตการผลิตพลังงานจากเซลล์แสงอาทิตย์ขนาดไม่น้อยกว่า 325 วัตต์ จำนวน 1 ชุด งบประมาณ 70,000 บาท ใช้สำหรับโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม แผงโซล่าเซลล์ขนาด 10 วัตต์ จำนวน 10 แผง งบประมาณ 8,000 บาท ใช้สำหรับโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม เครื่องควบคุมกระแสไฟฟ้าขนาด 10 แอมป์ จำนวน 10 เครื่องงบประมาณ 6,500 บาท ใช้สำหรับโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ซึ่งถือเป็นความจำเป็นที่มีการสำรวจความคิดเห็นมาจากประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 8 โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าระดับการมีส่วนร่วมนี้จะเป็นระดับที่เห็นชัดเจนที่สุดในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเพื่อนำปัญหามาร่วมกันวางแผนและแก้ไขพัฒนาต่อไป

1.4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานร่วมกันกับองค์กรภาคประชาชน (collaboration) ในขั้นนี้จะเป็นการมุ่งเน้นบทบาทประชาชนที่สูงขึ้นโดยรัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจภายใต้ความคิดเห็นของประชาชนและเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมมากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานที่จะร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลและแรงผลักดันจากผู้นำชุมชนในลักษณะที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนเข้ามามีบทบาทในการประเมินผลการแก้ไขปัญหาหลังจากจัดทำ

โครงการแล้วเสร็จในทุก ๆ ปี จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมประเมินความพึงพอใจและต้องโปร่งใสพร้อมจะได้รับการตรวจสอบจากประชาชน

1.5) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน (empower) ถือเป็นบทบาทประชาชนในขั้นสูงสุด เป็นระดับการเข้าร่วมของประชาชนในรูปแบบ ผู้ตัดสินใจเพื่อที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน ภายใต้ข้อมูลที่ถูกต้องจากภาครัฐเสนอให้ประชาชน เช่น การติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ประชาชนต้องรู้ข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ต่อครัวเรือนในการลงทุนแต่ละครั้ง อาทิ ระบบโซล่าเซลล์ที่ใช้ในครัวเรือนทั่วไปจะเป็นขนาดแผง 120 w 12 v ใช้งบประมาณ 11,000 บาท โดยคำนวณจาก แผงโซล่าเซลล์ชนิด Polycrystalline ราคา 3,500 บาท อุปกรณ์คอนโทรลชาร์จ 10 Am ราคา 600 บาท อุปกรณ์แบตเตอรี่ขนาด 100 Ah ราคา 3,400 บาท และอุปกรณ์เครื่องแปลงกระแสไฟฟ้า ราคา 3,500 บาท ดังนั้นเมื่อประชาชนได้ทราบข้อมูลก็เป็นส่วนประกอบการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งดีและไม่ดีโดยตรงต่อประชาชนที่ต้องรับผิดชอบการตัดสินใจของตนเอง อย่างไรก็ตาม ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าครั้งนี้หลังจากได้ประชุมหารือร่วมกันกับประชาชน มีความเห็นไปทิศทางเดียวกันคือต้องการให้มีไฟฟ้าใช้อย่างรวดเร็วโดยอาศัยการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ใช้ในครัวเรือน เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจผ่านการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน พิจารณาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้า ระดับต่อมาคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการที่แตกต่างกันออกไป เช่น 1) บทบาทของคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลและพนักงานส่วนตำบล ได้ร่วมคิดหาทางระดมเงินผ่านการจัดกิจกรรมหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมทอดผ้าป่า การระดมทุนจากพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้มีเงินทุนเพียงพอนำไปช่วยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนสนใจและกระตุ้นให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วม 2) บทบาทของผู้ใหญ่บ้านเมื่อมีการจัดโครงการฯ จะดำเนินการแจ้งหนังสือเชิญประชุมประชาชนในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม 3) บทบาทของผู้นำในชุมชน ในการเสริมสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม ผู้นำในชุมชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและสร้างศรัทธาให้กับชุมชนว่าสิ่งที่กำลังจะทำหรือดำเนินการนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยผู้นำชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คือ การลงมือทำด้วยตัวเอง มีความมุ่งมั่นในการสร้างความเข้าใจให้กับทุกคนในชุมชนและสามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของชุมชนให้ร่วมมือร่วมแรงกัน อาศัยพื้นฐานความเป็นเครือญาติ ความเป็นนายจ้างลูกจ้าง ความผูกพันในชุมชน ในการชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านมีร่วมกัน แม้ตัวผู้นำจะไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกเพื่อชุมชน และสามารถต่อรองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการและชุมชนเพื่อนำไปสู่การสร้างบรรยากาศในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้ และ 4) บทบาทหลักในการปฏิบัติการที่ขาดไม่ได้ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เมื่อเริ่มได้รับการประชาสัมพันธ์

ก็ทยอยเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อคัดเลือกตัวแทนประชาชนเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมในสถานที่ดูงานต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ที่มีผู้เข้าร่วมเพียง 121 ครัวเรือน จนนำมาสู่ในปีพ.ศ. 2561 ที่จำนวนครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นจนครบทั้ง 400 ครัวเรือนที่ยินดีเข้าร่วมการปฏิบัติการ เพราะเล็งเห็นถึงการปฏิบัติการที่เราสามารถทำได้ตามบ้านข้างเคียงเพียงแต่ต้องสละเวลามาร่วมประชุม ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมเข้ารับการอบรมและหลังจากการฝึกอบรม และผู้ผ่านการอบรมจะสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นช่างอาสาสมัครชุมชนออกปฏิบัติการตรวจสอบ แนะนำวิธีการซ่อมแซมและวิธีการใช้โซล่าเซลล์ที่ถูกต้องให้กับประชาชน

ดังนั้นในภาพรวมผู้วิจัยพบว่า ประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ส่วนใหญ่ชาวบ้านทุกคนให้ความร่วมมือไม่มากก็น้อย ภายใต้การดำเนินงานปฏิบัติการแบบสามห่วง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เป็นหน่วยงานภาครัฐที่คอยสนับสนุนโครงการฯ และมีหน่วยงานเอกชนเข้ามาประสานให้ความช่วยเหลือเรื่องอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ให้กับประชาชน และพระเอกหลักคือประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม เพราะหากประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ก็ไม่เกิดการมีไฟฟ้าใช้ขึ้นในหมู่บ้าน และไม่เกิดองค์ความรู้ในการใช้และซ่อมแผงโซล่าเซลล์ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ช่วยทำให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติว่าการรอไฟฟ้าต่อไปในอนาคตจากการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมายอาจจะใช้ระยะเวลายาวนาน เมื่อเปลี่ยนมุมมองเป็นการได้มีไฟฟ้าใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ดีขึ้น ในช่วงระยะเวลาที่รวดเร็วโดยไม่ต้องรอการขยายเขตแนวไฟฟ้าอีกต่อไป

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง คือ มีผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ กล่าวคือเกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ในการใช้พลังงานทางเลือกระบบโซล่าเซลล์ สามารถประเมินความคุ้มค่าได้จากการรวบรวมข้อมูลเปรียบเทียบเกี่ยวกับค่าไฟฟ้าระดับครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและค่าใช้จ่ายการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ซึ่งจะแสดงให้เห็นในกรณีของการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ ความคุ้มค่าการลงทุนอาจจะใช้ระยะเวลานานกว่าไฟฟ้าระดับครัวเรือน เนื่องจากต้องมีการลงทุนในการติดตั้งอุปกรณ์โซล่าเซลล์ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อครัวเรือนที่เท่ากันจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างเมื่อประชาชนลงทุนใช้ระบบโซล่าเซลล์ผลิตไฟฟ้าใช้เองในครัวเรือน จะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายให้แก่การไฟฟ้าภูมิภาคได้มากถึง 2,141,200 บาท/ปี อย่างไรก็ตามการติดระบบโซล่าเซลล์ใช้ในครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ร่วมด้วยจะสังเกตได้ว่าค่าไฟฟ้าจะลดลงในแต่ละเดือนประมาณร้อยละ 40 หรือประมาณ 200 – 300 บาทต่อเดือน เป็นอย่างน้อย ดังนั้นความคุ้มค่าการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์เมื่อคำนวณจากค่าไฟฟ้าที่ลดลงอาจต้องใช้ระยะประมาณ 5 - 6 ปี เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรณีที่ปริมาณ

การใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนที่คงที่และอัตราค่าไฟฟ้าที่คงที่ แต่หากการใช้ไฟฟ้าของครัวเรือนและอัตราค่าไฟฟ้าเพิ่มขึ้นมาก จะช่วยย่นระยะเวลาที่เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนติดตั้งระบบโซล่าเซลล์เร็วมากยิ่งขึ้น

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เพื่อให้เกิดความโปร่งใสการติดตามและประเมินผลใช้วิธีการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2558 - 2561 มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการปีละ 1 ครั้ง ซึ่งผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 4 ปี จากการเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2558 มีประชาชนเข้าร่วมโครงการและรับผลประโยชน์จำนวน 121 ครัวเรือน ต่อมาในปีพ.ศ. 2559 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 175 ครัวเรือน ต่อมาในปีพ.ศ. 2560 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 215 ครัวเรือน และในปีพ.ศ. 2561 สามารถมีจำนวนครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นครบทั้ง 400 ครัวเรือน และสามารถต่อยอดการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในปีถัดไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่การมีส่วนร่วมในการประเมินผลจะแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ และแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชน เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานโดยภาคประชาชนร่วมกันประเมินและติดตามผลในการดำเนินโครงการของทุกปีให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น 1) ร้อยละของประชาชนผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่วัดจากการที่ประชาชนหมู่ที่ 8 บ้านวังวน จำนวน 400 ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน : (The 17 sustainable development goals (SDGs) ด้านที่ 7 พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ เป็นการสร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้และยั่งยืน 2) การสร้างช่างชุมชนในการดูแลประชาชน เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่ทำให้ประชาชน เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าหลังจากจบโครงการอบรมให้ความรู้ในทุกครั้ง จะสามารถผลิตช่างชุมชนขึ้นมาได้ และหากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มีปัญหาเกินกว่าที่ตนเองจะสามารถจัดการได้ ทีมงานช่างชุมชนจะคอยดูแลทั้งการติดตั้ง ซ่อมแซม แนะนำวิธีการบำรุงรักษาระบบให้แก่ประชาชนได้ ส่งผลให้ประชาชนสามารถใช้ไฟฟ้าได้อย่างต่อเนื่อง 3) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าประชาชนจะมีแหล่งเรียนรู้ซึ่งสามารถเข้าไปศึกษาการใช้พลังงานทดแทนเพื่อนำไปใช้ในครัวเรือนได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการติดตั้งและซ่อมบำรุง ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ด้วยตนเอง และ 4) การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่จะส่งผลให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยสามารถมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ได้อย่างทั่วถึง

โดยสรุปผู้วิจัยพบว่ามิติที่ 1 เรื่องชนิดของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) ทุกชนิดของการมีส่วนร่วมล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่าชนิดใดเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดีที่สุด เนื่องจากประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานปะปนกันไปทั้ง 4 ชนิด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่อธิบายได้ว่าประชาชนได้รับโอกาสจากทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างรัฐและประชาชนในการตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับปัญหาในชุมชน สามารถนำไปปฏิบัติได้ เกิดการยอมรับจากทุกฝ่ายในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น และประชาชนสามารถเข้าร่วมการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ เพื่อความโปร่งในทุกขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมครั้งนี้

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน มิติที่ 2 : ใครเป็นผู้มีส่วนร่วม (Whose)

ผู้วิจัยพบว่า คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมในครั้งนี้ทุกคนคือกลไกหลักในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาที่พบเจอร่วมกันคือการขาดแคลนไฟฟ้าดังนั้น กลไกการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการดำเนินงานโครงการฯ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น โดยกลุ่มผู้มีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 ประเภท ดังนี้

1) บุคคลในท้องถิ่น (Local Residents) คือ ประชากรกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของชุมชน มีความหลากหลายทางด้าน เพศ อายุ สถานภาพในครอบครัว การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้บุคคลในท้องถิ่นที่ คือ ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองของประชาชนในหมู่ที่ 8 จากคำสัมภาษณ์เห็นตรงกันว่าอยากเข้าร่วมเพื่อให้ครอบครัวตนเองได้หลุดพ้นจากความเดือดร้อนและการใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก เมื่อไม่มีไฟฟ้าใช้มาเป็นระยะเวลาเกือบ 40 - 60 ปี สาเหตุจากอยู่ในเขตพื้นที่ราชพัสดุของศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านไฟฟ้าได้ ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จจนมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ครบทุกครัวเรือน

2) ผู้นำท้องถิ่น (Local Leaders) เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการส่งเสริมหรือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีกฎหมายรองรับ เช่น ผู้มีอิทธิพล

ผู้อาวุโส ผู้นำทางศาสนา หรือผู้นำที่เป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น โดยจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน คือ นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ที่เป็นผู้มีบทบาทสูงในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง แม้ไม่ใช่หน้าที่หลักของตนเอง แต่ทว่าผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถที่จะประสานงานได้ทั้งประชาชนและกับเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างสมานฉันท์ เพื่อเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่รัฐและเสนอต่อไปยังคณะบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้สนับสนุนในส่วนของงบประมาณต่อไป โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวเป็นการทำงานในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การลงพื้นที่ไปยังบ้านเรือนของประชาชนเพื่อการพูดคุยแลกเปลี่ยน การประสานงานแบบเข้าถึงหน้าประตูบ้านเพื่อสำรวจความต้องการของครัวเรือน เป็นการแสดงถึงความจริงใจอยากจะช่วยเหลือ ซึ่งการประสานงานในรูปแบบนี้จะใช้ได้ผลดีมากกว่าการดำเนินงานประสานอย่างเป็นทางการ เนื่องจากเป็นแบบการมีความเข้าใจในปัญหาที่เผชิญร่วมกันและการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีในการเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนยอมรับและนับถือ และการปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างโดยการนำระบบโซล่าเซลล์เข้ามาติดตั้งในบ้านของผู้นำชุมชนเอง เพื่อแสดงให้เห็นประโยชน์ของระบบโซล่าเซลล์ ดังนั้นเมื่อประชาชนเล็งเห็นว่าการมีไฟฟ้าใช้ไม่จำเป็นต้องรอการขยายแนวเขตไฟฟ้าจากทางภาครัฐเท่านั้น ยังสามารถมีไฟฟ้าใช้ได้โดยไม่ต้องเสียค่าไฟฟ้ารายเดือนและสามารถเรียนรู้การทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาของส่วนรวม เกิดเป็นความสามัคคีในชุมชน และช่วยให้เกิดการทำงานจนสามารถรวมตัวกันจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม และศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนระดับเยาวชน ณ โรงเรียนบ้านหนองตาแต้มขึ้นมาได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3) เจ้าหน้าที่รัฐ (Government Personnel) คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ในพื้นที่ในช่วงเวลาหนึ่ง ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาและสถานภาพทางสังคมสูงกว่าคนในท้องถิ่น ซึ่งในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เจ้าหน้าที่ของรัฐเริ่มตั้งแต่คณะผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม อาทิ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รององค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบลที่มีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มไปสู่การปฏิบัติ เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มมีนโยบายสำคัญในการแก้ไขปัญหาเรื่องของการขาดแคลนไฟฟ้าในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน จึงสั่งการให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการให้เข้าถึงปัญหาโดยลงพื้นที่เข้าไปเก็บข้อมูล และเสนอแนะให้มีการประชุม

ประชาคมเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา มีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน สนับสนุนแผนการปฏิบัติงานงบประมาณ และบุคลากรที่สามารถนำปัญหาความต้องการของคนในหมู่บ้านไปสู่การหาทางออกร่วมกันอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของอรทัย ก๊กผล (2546) ได้ศึกษาเงื่อนไขที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนในหนังสือวิชาการเรื่อง Best Practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการมีส่วนร่วมได้ 3 ประการ คือ 1) ผู้นำองค์กร ผู้นำจะเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผู้นำจะมีบทบาทอย่างมากทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำ 2) ทีมงานและองค์กร เป็นผู้มีปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานเพราะกระบวนการการทำงานจะต้องอาศัยความรับผิดชอบของทีมงานที่สามารถรับผิดชอบวิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดเป้าหมาย การเลือกระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วม การประสานกับประชาชน และ3) ประชาชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพราะหากประชาชนไม่มีส่วนร่วมปัญหาที่หน่วยงานของรัฐจะต้องแก้ไขจะไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะเมื่อประชาชนไม่เห็นด้วยก็จะไม่เกิดความสนใจและไม่มีส่วนร่วมส่งผลให้การจัดการมีส่วนร่วมเป็นเพียงพิธีกรรมเท่านั้น

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how participation occur)

ผู้วิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเองตำบลหนองตาแต้ม เกิดจากการดำเนินการตามหลักการขั้นตอนของการมีส่วนร่วม โดยสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจและแรงจูงใจ ในระยะนี้เป็นการเริ่มต้นเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนหันมาให้ความร่วมมือ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานส่วนตำบลลงพื้นที่ในหมู่บ้าน เพื่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของระบบโซล่าเซลล์ โดยเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เข้าไปยังครัวเรือนของประชาชนเพื่อร่วมในการพูดคุยในทุก ๆ วัน มีการจัดประชุมให้ความรู้กับประชาชนในตอนเย็นหลังจากการเลิกทำงาน เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนในการหาทางออกร่วมกันให้ประชาชนได้มีไฟฟ้าใช้ภายในเขตพื้นที่ราชพัสดุอย่างไม่ผิดระเบียบและข้อบังคับ ตลอดจนประสานขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้การยอมรับและนับถือเข้ามามีส่วนจูงใจต่อประชาชน

2) การสร้างความตระหนัก ระยะนี้คือการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยละเอียดของชุมชนเกี่ยวกับจำนวนครัวเรือนที่ขาดแคลนไฟฟ้าใช้และจำนวนครัวเรือนที่เคยได้รับในปี

พ.ศ. 2547 จากนโยบายจัดหาแผงโซล่าเซลล์เพื่อติดตั้งให้ชุมชนที่ไฟฟ้าเข้าไม่ถึง แต่การมาติดตั้งโดยปราศจากคำแนะการใช้ ส่งผลให้ประชาชนใช้งานและดูแลรักษาไม่ถูกวิธีจนเกิดการชำรุดในเวลาต่อมาและกลับสู่การขาดแคลนไฟฟ้าอีกครั้ง เพื่อให้ประชาชนตระหนักเกี่ยวกับการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ดังนั้น จึงต้องรวบรวมเอกสารข้อเท็จจริงเพื่อนำข้อมูลมาสะท้อนกลับสู่ชุมชนและหารือการดำเนินการจัดหาให้มีอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์ในทุกครัวเรือน

3) การตัดสินใจ ระยะนี้คือในระดับหมู่บ้านจะมีการทำประชาคมเพื่อตัดสินใจร่วมกันกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้าน หลังจากมีการพิจารณาร่วมกันถึงประเด็นต่าง ๆ เช่น เงินทุน ผลประโยชน์ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักแล้วประชาชนในแต่ละครัวเรือนจะพิจารณาศักยภาพของตนทั้งด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากร ความสามารถ ความต้องการของตนเองและผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเพื่อตัดสินใจเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะเฝ้าดูการขับเคลื่อนของแต่ละครัวเรือน เพื่อนำการตัดสินใจไปวิเคราะห์ข้อมูล และปรึกษาหารือกับคณะผู้บริหารต่อไป

4) การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรในการดำเนินโครงการฯ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนโครงการโดยการเตรียมเงินทุน พื้นที่ ทรัพยากร แผนการดำเนินการ เพื่อสร้างความร่วมมือกับประชาชนในหมู่บ้านพร้อม ๆ กับสะท้อนความต้องการของประชาชนที่ต้องการมีไฟฟ้าโดยเร็วที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดของการจัดสรรงบประมาณที่เป็นไปได้ตามระเบียบข้อบัญญัติเพื่อให้สามารถดำเนินโครงการได้ และนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาในสภาตำบลเพื่อตราเป็นข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือจัดลงสู่แผนพัฒนา 3 ปี

5) ระยะดำเนินงานในการเริ่มประสานงานและขอความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้ความร่วมมือด้านองค์ความรู้และอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์แก่ประชาชน เช่น การประสานเครือข่ายบูรณาการความช่วยเหลือจากสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อเข้ามาให้ความรู้และส่งเสริมการปฏิบัติอย่างถูกวิธีในการใช้และติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ และการส่งประชาชนเข้ารับการอบรม ณ ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จนนำมาสู่การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน ผลิตช่างชุมชนเพื่อซ่อมแซมบำรุงรักษาอุปกรณ์ระบบโซล่าเซลล์และจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ทำให้ประชาชนในทุกครัวเรือนของหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานทุกคนมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ เป็นไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

6) การติดตามผลประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม มีการมอบหมายให้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ และแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล

ความพึงพอใจของประชาชน โดยมีคณะกรรมการคือภาคประชาชนเป็นหลัก ส่วนทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะเป็นเพียงที่ปรึกษาและคอยให้การสนับสนุนเท่านั้น การขับเคลื่อนหลักจะเป็นหน้าที่ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับชุมชนเป็นหลัก

7) ระยะขยายผล เมื่อประชาชนที่มาเข้าร่วมในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง จะได้รับองค์ความรู้เพื่อนำไปต่อยอดต่าง ๆ เช่น นำระบบโซล่าเซลล์ไปต่อยอดเทคโนโลยีจัดทำเครื่องสูบน้ำเพื่อการเกษตร ขยายศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองไปยังโรงเรียนบ้านหนองตาแต้มเพื่อนำองค์ความรู้ไปกระจายสู่เยาวชนคนรุ่นต่อไป ปลูกฝังการใช้พลังงานสะอาดและการใช้ระบบโซล่าเซลล์อย่างถูกวิธีและซ่อมบำรุงรักษาได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการต่อยอดพัฒนาความรู้จากการร่วมประชุมหารือทุก ๆ เดือน ณ ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง จนนำมาสู่การปฏิบัติทดลองถุงก๊าซชีวภาพจากขยะของเสียหรือมูลสัตว์ เพื่อการสะท้อนว่าสามารถขยายผลในระดับครัวเรือนต่อยอดสู่ชุมชนและพื้นที่ข้างเคียงได้ มีการถ่ายทอดความรู้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาจ้าว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งได้ต่อยอดนำระบบพลังงานแสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้าใช้ในสำนักงานส่วนราชการภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ องค์การบริหารส่วนตำบลปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานพลังงานจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานพลังงานจังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเกตุ จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลสุขไพบูลย์ จังหวัดนครราชสีมา และโรงเรียนบ้านหนองตาแต้มเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชนต่อไปในอนาคต

โดยพบว่าวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน อาศัยกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

ฟันเฟืองที่ 1 ให้ทีมเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มเข้าไปพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชน และประชาชนเพื่อทราบปัญหาและทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงถึงปัญหาที่ไม่สามารถขยายเขตแนวไฟฟ้าได้ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจอย่างถูกต้องตรงกันและทราบถึงการแก้ไขปัญหาตามแนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

ฟันเฟืองที่ 2 ผู้นำชุมชนจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งการแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม ได้เปิดโอกาสให้มีการเข้าร่วมประชาคมหรือร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม จะจัดกิจกรรมให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านในช่วงเย็นหรือหัวค่ำหลังเลิกงาน หรือช่วงเช้าของวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยการถามความสมัครใจของประชาชนส่วนใหญ่ก่อนที่จะจัดประชุมดังกล่าว เพื่อให้ชาวบ้านได้มาเข้าร่วมให้ได้มาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ที่สุด โดยมีสัดส่วนของการเข้าร่วมประชาคมผู้ชายต่อผู้หญิง คิดเป็น 2 : 1.5 และส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงาน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และผู้สูงอายุตามลำดับ

ฟันเฟืองที่ 3 ประชาชนร่วมจัดทำโครงการกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการใช้ระบบแสงอาทิตย์ผลิตไฟฟ้าเปรียบเสมือนกับการไปเปิดประสบการณ์เพื่อเยี่ยมชมยังสถานที่ต่าง ๆ ที่มีไฟฟ้าใช้จากระบบโซล่าเซลล์ เช่น ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 จังหวัดราชบุรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายรวมใจตามรอยพ่อ ตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และสำนักงานพลังงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนั้นทุกสถานที่ที่ไปประชาชนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีตามองค์กรต่าง ๆ ทำให้ประชนชนได้มีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น และเสนอคำถามต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง และนำความรู้กลับมาเพื่อจัดประชุมและทำประชาคมหมู่บ้าน ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้านและความต้องการใช้ระบบโซล่าเซลล์ของชาวบ้านหลังจากที่ตนเองได้เรียนรู้และเข้าใจเข้าถึงเรื่องเทคโนโลยีระบบโซล่าเซลล์อย่างใกล้ชิด ดังนั้นเมื่อประชาชนมีความรู้ ทำให้เข้าใจการทำงานร่วมกันกับภาครัฐมากยิ่งขึ้น

ฟันเฟืองที่ 4 หลังจากที่ได้รับความรู้จากการเข้ารับการอบรมแล้ว ประชาชนร่วมกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม และศูนย์เรียนรู้ในระดับหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและนำไปใช้ได้ในครัวเรือนของตนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมี นายชุมพล เหมือนอ่วม หรือลุงเล็ก ผู้นำชุมชน เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม ผู้อุทิศตนและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานได้ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างสมานฉันท์ เป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวเป็นการทำงานในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การลงพื้นที่ไปยังบ้านเรือนของประชาชนเพื่อการพูดคุยและสำรวจความต้องการของครัวเรือน เป็นการแสดงถึงความจริงใจ พร้อมทั้งบริจาคเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์โซล่าเซลล์มาติดตั้งให้กับบ้านที่ยากจน และได้บริจาคที่ดินของตนเองจำนวน 3 ไร่ เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเอง ให้เป็นสถานที่จุดศูนย์ร่วมของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง และใช้เป็นจุดสาธิตและการสอนการติดตั้งระบบโซล่าเซลล์และการดูแลรักษาอย่างถูกวิธี

ฟันเฟืองที่ 5 ประชาชนร่วมกันคัดเลือกช่างชุมชนจากผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมการซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์ เพื่อคอยช่วยเหลือคนในชุมชนด้วยกันเอง คอยดูแล รักษาและซ่อมบำรุงระบบผลิตพลังงานแสงอาทิตย์เมื่อชาวบ้านมีปัญหาสามารถแจ้งได้ตลอดเวลา

ฟันเฟืองที่ 6 ประชาชนร่วมกันจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อซื้ออุปกรณ์ผลิตพลังงานแสงอาทิตย์ได้อย่างเท่าเทียมกัน

ฟันเฟืองที่ 7 สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางแอพพลิเคชั่นไลน์ และประชาชนร่วมกันคัดเลือกกันเองเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการตามคุ้มบ้านที่ตนเองรับผิดชอบ

ฟันเฟืองที่ 8 ประชาชนเข้าร่วมประเมินผลโครงการชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ปีละ 1 ครั้ง ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานและร่วมรับฟังปัญหาที่ประชาชนพบเจอซึ่งแตกต่างกันออกไป แล้วนำมาหารือเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ฟันเฟืองที่ 9 ประชาชนได้รับโอกาสให้เข้าร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินโครงการฯ โดยกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ดังนั้นประชาชนรู้สึกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ และเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ ได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยการส่งผลงานโครงการฯ เข้าร่วมประกวดและร่วมสาธิตวิธีการติดตั้งและการซ่อมบำรุงระบบโซล่าเซลล์ จนเกิดองค์ความรู้และประชาชนรู้สึกภาคภูมิใจและหวงแหนโครงการฯ ที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมจนสามารถได้รับรางวัลเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนในการดำเนินโครงการ เช่น ชาวบ้านได้ร่วมถ่ายทำรายการโทรทัศน์ The Cloud ไฟจากฟ้า ได้รับรางวัล “คนบันดาลไฟ AWARDS” เชิดชูผู้ร่วมขับเคลื่อนพลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ โดยคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) เป็นรางวัลแห่งความภาคภูมิใจ เพื่อเชิดชูแนวคิดของบุคคลกลุ่มคน และองค์กรที่ส่งเสริมและร่วมสร้างสังคมในการขับเคลื่อนพลังงานสะอาดโซล่าเซลล์ รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ประเภทองค์การบริหารส่วนตำบล ประเภททั่วไป และ รางวัล United Nations Public Service Awards 2019 รางวัลชนะเลิศ สาขาที่ 3 การพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดรับชอบในหน่วยงานภาครัฐ (Developing effective and accountable public institutions) สาขาที่ 7 จัดสรรแหล่งพลังงาน ที่พอเพียงและยั่งยืน

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมสอดคล้องตามแนวคิดของ United Nation (อ้างถึงในสิริพัฒน์ ลาภจิตร ,2550: 31) โดยพบว่า การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ผ่านตัวแทนหรือผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้การยอมรับนับถือ มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการดำเนินงาน ช่วยดูและชาวบ้านโดยให้คำแนะนำที่ถูกต้อง มีความมั่นคงในอาชีพและฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่เดือดร้อน ประชาชนยอมรับโดยความสมัครใจว่าจะสามารถเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนให้บรรลุเป้าหมายได้ จนนำมาสู่การชักนำและจูงใจเข้าร่วมโครงการฯ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดสอดคล้องกับ วีระศักดิ์ เครือเทพ (2553) ที่กล่าวถึงรูปแบบและคุณลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ และมีระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมที่

ต่างกันออกไป นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมแต่ละลักษณะนั้นล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดีที่สุด เพราะเมื่อบริบทของชุมชนแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการบริหาร และตามความต้องการให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งประเด็นสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทานจัดขึ้นเป็นกลุ่ม ให้ประชาชนที่สนใจเข้าถึงได้ มีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว เพื่อให้ประชาชนมาเข้าร่วม เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับขั้นต้นที่กระทำโดยให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีที่ไม่สามารถขยายเขตแนวไฟฟ้าในพื้นที่ได้เหมือนชุมชนอื่น ๆ

2) ในขั้นต่อมา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มได้เปิดโอกาสให้มีการเข้าร่วมประชาคมหรือร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและ สามารถติดตามข่าวสารประเด็นปัญหาที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลา และยังจัดประชุมให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มจะจัดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านในช่วงเย็นหรือหัวค่ำหลังเลิกงาน หรือช่วงเช้าของวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยมีการถามความสมัครใจของประชาชนส่วนใหญ่ก่อนที่จะจัดประชุมดังกล่าว เพื่อให้ชาวบ้านได้มาเข้าร่วมได้มากที่สุด เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะความคิดเห็นของตนเอง

3) ระดับที่สาม คือเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ในรูปแบบมอบอำนาจการตัดสินใจ ผ่านการสื่อสารแบบการเจรจา การพูดคุยหรือปรึกษา ให้ประชาชนทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผย และควรมีการกำหนดแบบแผน (protocol) ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือการแสดงความคิดเห็น และควรมีหลักเกณฑ์การตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้การมีส่วนร่วมเหล่านั้นเกิดขึ้นอย่างราบรื่น นำไปสู่การสร้างความเข้าใจที่ดีร่วมกันในชุมชน จนสามารถนำไปสู่ข้อตกลงและเข้าสู่การกระบวนการทำแผนพัฒนาตำบลต่อไป

4) ระดับที่สี่ คือ เริ่มให้ประชาชนเข้าร่วมในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ โดยให้เสนอรายชื่อประชาชนที่อยากเข้าร่วมโครงการฯ และไปศึกษาอบรมนอกสถานที่ โดยยึดหลักการมีตัวแทนที่เหมาะสม กล่าวคือ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องมีจำนวนที่เหมาะสมและมีคุณภาพไม่กระจุกตัวหรือมาจากบางกลุ่มบางพวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ควรมาจากการได้เปรียบในทางเศรษฐกิจหรือสังคม หรือเป็นพรรคพวกของผู้มีอำนาจทางการเมือง เนื่องจากประชาชนที่เข้าร่วมจัดได้ว่ามีความสำคัญในการตัดสินใจและเป็นหลักประกันว่าจะเป็นตัวแทนในการเรียกร้องต่าง ๆ ได้ใกล้เคียงกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน เช่น ในกรณีการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน ณ ศูนย์บริการวิชาการที่ 2 (จังหวัดราชบุรี) ระหว่างวันที่ 4-5 กันยายน 2562 มีประชาชนและบุคลากรของ อบต.หนองตาแต้มเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 36 คน จากการคัดเลือกของประชาชนเอง และเมื่ออบรมเสร็จสิ้น ต้องติดตามผลการปฏิบัติการและประเมินความพึงพอใจใช้วิธีการแจกแบบประเมินความพึงพอใจให้แก่ผู้เข้าฝึกอบรมกรอกข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5) รูปแบบระดับสุดท้ายของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเข้มข้น กล่าวคือ การปล่อยให้ประชาชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาหรือลงมือดำเนินนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองมีส่วนร่วมในกิจการของชุมชน เช่น หลังจากที่ประชาชนได้รับการเข้าร่วมอบรมกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์แล้วนั้น ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเองให้เกิดเป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถนำเอาปัญหาต่าง ๆ มาร่วมระดมความคิดเห็น ในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นเมื่อทุกคนที่มีปัญหาเข้ามาในศูนย์การเรียนรู้ จากนาย A เห็นนาย B มาเข้าร่วมแล้วสามารถมีไฟฟ้าใช้ได้จริง แล้วนำไปบอกต่อนาย C และ นาย D ที่เป็นเพื่อนบ้าน ชักจูงให้เกิดการเข้ามาร่วมโครงการฯ คล้ายกับหลักการแชร์ลูกโซ่บอกต่อความสำเร็จ บอกต่อเพื่อสร้างเครือข่าย ทุกคนสามารถเข้ามาร่วมทั้งหมดเป็นทีมเดียวกันในการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ก็สามารถที่จะได้รับการหาทางออกของปัญหาได้ด้วยการแสดงความคิดเห็นช่วยเหลือกันและพึงพากันในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม

จากการดำเนินโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2561 มีผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการเกิดขึ้น คือ ร้อยละ 100 ของจำนวนประชาชนที่มีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ส่งผลให้บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 400 ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้จากการผลิตพลังงานแสงอาทิตย์ ครบทุกครัวเรือนภายในปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา และปัจจุบันขยายครัวเรือนมากขึ้นก็สามารถมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือนเช่นกัน

มีอาสาสมัครช่างชุมชนเกิดขึ้นทั้งหมดจำนวน 20 คน คิดเป็นอัตราส่วน 5 คน ต่อประชาการ 100 คน ในปี พ.ศ. 2561 และเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในปีถัดมา โดยคอยให้การช่วยเหลือดูและประชาชน เมื่อระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มีปัญหาทำให้ประชาชนมีไฟฟ้าใช้อย่างต่อเนื่อง

มีศูนย์เรียนรู้ภายในตำบล 3 แห่ง ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพลังงานทดแทนทั้งในระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน และในระดับโรงเรียน ซึ่งทำให้ประชาชนหรือผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้เพื่อในไปใช้ผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือนได้ โดยเฉพาะการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ เมื่อมีองค์ความรู้อยู่ในชุมชนประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ศูนย์เรียนรู้ประกอบด้วย

1. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม สถานที่ตั้งเลขที่ 100 หมู่ที่ 7 บ้านหนองยิงหมี ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและการเกษตรระดับ หมู่บ้าน สถานที่ตั้งเลขที่ 244/ 1 หมู่ที่ 8 บ้านวังวน ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. ศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม สถานที่ตั้งเลขที่ 140/1 หมู่ที่ 1 บ้านหนองตาแต้ม ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

มีการก่อตั้งกองทุนศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกองทุนสำหรับช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่ไม่มีไฟฟ้า หรือพลังงานทดแทนอื่นใช้ โดยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้ยากไร้ เพื่อเป็นกองทุนสำหรับสมาชิกศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ซึ่งเป็นประชาชนภายในตำบลหนองตาแต้ม หรือประชาชนโดยทั่วไป ใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการพัฒนาการดำรงชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการเสริมสร้างพลังงานทดแทนพึ่งตนเองใช้เอง โดยมีเป้าหมาย คือ ให้ประชาชนหมู่ที่ 8 ที่มีความสนใจสมัครเป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้มได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม โดยกองทุนนี้เกิดจากการสนับสนุนของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม 2,700 บาท โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม สมทบงบประมาณ จำนวน 50,000 เงินได้จากการบริหารแบตเตอรี่ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน จำนวน 30,000 บาท โดยประชาชนหมู่ที่ 8 ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์อย่างเท่าเทียม

ประชาชนรู้สึกภาคภูมิใจกับการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้นอกจากจะมีไฟฟ้าจากระบบโซล่าเซลล์ใช้แล้ว ยังได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ได้รับรางวัล United Nations Public Service Awards (UNPSA) 2019 Category 3 : Developing effective and responsible public institutions สาขาที่ 3 การพัฒนาประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในภาครัฐ ชื่อผลงาน ชุมชนพลังงานพึ่งตนเอง (Initiative : Self – reliant Solar Energy Community) และรางวัลคนบันดาลไฟ AWARDS จากกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เป็นรางวัลแห่งความภาคภูมิใจ เพื่อเชิดชูแนวคิดของบุคคล กลุ่มคน และ องค์กร ที่ส่งเสริมและร่วมสร้างสังคมในการขับเคลื่อนพลังงานสะอาดโซล่าเซลล์ และสร้างความตระหนัก สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ พร้อมสร้างเครือข่ายและส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการใช้พลังงานได้อย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพต่อไป ตลอดจนการต่อยอดพัฒนาความรู้จากการร่วมประชุมหารือทุก ๆ เดือนในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งพาตนเอง จนนำมาสู่การปฏิบัติทดลองถุงก๊าซชีวภาพจากขยะชีวภาพ เช่น เศษผัก เศษผลไม้ นำมาย่อยให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ เข้าสู่บ่อหมักก๊าซชีวภาพจนสามารถผลิตก๊าซชีวภาพนำมาใช้ในการขับเคลื่อนเครื่องปั่นไฟผลิตกระแสไฟฟ้าได้อีกส่วนหนึ่ง และยังนำเศษตะกอนจากที้นบ่อหมักนำมาเป็นปุ๋ยหมุนเวียนต่อไป เพื่อการสะท้อนว่ามีการขยายผลในระดับครัวเรือนต่อยอดสู่ชุมชนและพื้นที่ข้างเคียง และยังเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อื่น ๆ เข้ามาศึกษาดูงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมสงเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไข่ จังหวัดฉะเชิงเทรา องค์การบริหารส่วนตำบลลุ่มสุ่ม จังหวัดกาญจนบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเกตุ จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลสุขไพบูลย์ จังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนตำบลกวางโจน จังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลเพหลา จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

5.1.2 **ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง**

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง มี 5 ปัจจัย มีรายละเอียดดังนี้

1) ความเชื่อถือในตัวผู้นำ กล่าวคือ สำหรับความคิดเห็นของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม มองว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ใช้การจูงใจโดยใช้เจ้าหน้าที่เข้าทำความเข้าใจกับประชาชนในการแก้ไขปัญหา และการแสวงหาผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านนับถือและไว้วางใจ เพื่อให้เขาชักจูงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม เป็นเพียงผู้ประสานให้กับประชาชน เช่น ทำหนังสือประสานภาคเอกชนเพื่อขอแบตเตอรี่หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ประชาชน ทำหนังสือประสานขอเข้ารับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์โซล่าเซลล์ และมีการบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้ประชาชน เช่น รถรับส่งพาชาวบ้านไปอบรม พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้กับชาวบ้านในการเข้าร่วมอบรม เช่น การออกค่าเช่าโรงแรม เพราะการไปศึกษาดูงานของชาวบ้านไม่สามารถที่จะเบิกจ่ายค่าเดินทางได้เหมือนข้าราชการ หากต้องมีการรับผิดชอบในด้านตัวเงินหรือต้องออกทุนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมจะยิ่งส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจในการเข้าร่วม จึงต้องได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วย

ภูมิหลังผู้นำชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมเพราะหากประชาชนยอมรับให้ความศรัทธาจะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือ อย่างในกรณีของลุงเล็กหรือนายชุมพล เหมือนอ่วม ที่เป็นผู้นำชุมชนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เดิมแล้วลุงเล็กไม่ใช่คนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่อำเภอหัวหิน แต่มาแต่งงานและอาศัยอยู่กับภรรยาในพื้นที่บ้านวังวนชลประทานประมาณ 10 ปี ฐานะทางเศรษกิจของลุงเล็กถือว่าอยู่ในระดับดีมากมีพื้นที่หลายร้อยไร่ในการเพราะปลูกด้านการเกษตร และมีลูกจ้างมาช่วยทำงานในไร่ เป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่คือประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน และตลอดระยะเวลาที่อยู่อาศัยก็รับทราบปัญหาของชาวบ้านผ่านการพูดคุยกับลูกจ้างของตนเองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่เกิด กล่าวว่าไม่เคยได้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าเลย ตอนกลางคืนบางคนเคยจุดไฟตะเกียงและไหม้บ้านเรือนตัวเอง หรือบางบ้านมีผู้สูงอายุก็ได้รับบาดเจ็บบ่อยครั้งจากความมืด จึงเป็นแรงผลักดันให้ลุงเล็กอยากช่วยเหลือลูกจ้างของตนเองและชาวบ้านทุกคน และมีความคิดอยากให้พื้นที่นี้มีไฟฟ้าใช้ บวกกับการมีลูกน้องเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เมื่อลุงเล็กแนะนำอะไรไปชาวบ้านก็จะ

ให้ความเชื่อถือและคล้อยตาม และเป็นจุดศูนย์รวมที่ชาวบ้านมักจะมานั่งพูดคุยจับกลุ่มกันหลังจากเลิกงานที่บ้านของลุงเล็ก ดังนั้นลุงเล็กจึงกลายเป็นผู้นำในการประชาสัมพันธ์และชักจูงให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯอย่างง่ายดาย เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน ก่อให้เกิดความสามัคคี การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นไปอย่างกว้างขว้าง เพราะผู้นำชุมชนทำงานด้วยความเสียสละ อดทน และไม่หวังประโยชน์ตอบแทน

2) **ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ** กล่าวคือ บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ปฏิบัติงาน ได้สร้างความใกล้ชิดให้ประชาชนเกิดความเป็นกันเอง โดยการลงพื้นที่ทุกช่วงเย็นเป็นระยะเวลา 3 เดือน เพื่อเผชิญปัญหาร่วมกันกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ใกล้ชิดประชาชนในทุก ๆ วัน มีความสนิทสนมเพิ่มขึ้น ลดช่องว่างการเป็นผู้ใหญ่กับผู้น้อย ลดความเกรงกลัวหรือไม่เชื่อใจภาครัฐลงได้ การพัฒนาและการยอมของชาวบ้านจะขยายตัวเป็นวงกว้าง ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเร็วขึ้น และเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถนำปัญหาที่ชาวบ้านเล่าให้ฟังไปร่วมหารือกับทางคณะผู้บริหารเพื่อร่วมกันหาทางออกต่อไป

3) **การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน** กล่าวคือ จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน พบว่าก่อนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าว ประชาชนจะคิดถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเป็นสิ่งแรกและสิ่งที่ตนเองต้องแลก เช่น การเสียสละเวลาและแรงกายแรงใจในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ หรือแม้แต่ผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินที่เป็นอิทธิพลจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการระยะแรกเริ่มชาวบ้านจะได้รับการแจกแบตเตอรี่ฟรี และได้เข้าร่วมกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทน กล่าวคือ เมื่อเป็นสมาชิกในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ไม่น้อยกว่า 1 ปี จะได้มีสิทธิเข้ายื่นเรื่องต่อคณะกรรมการในศูนย์และคณะกรรมการจะประชุมพิจารณาถึงความสำคัญในการกู้ยืมและเรียกสมาชิกที่มีความลำบากฐานะยากจนเข้ามาทำสัญญากู้ยืมได้ก่อน

4) **ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม** กล่าวคือ เนื่องจากพื้นที่ในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ในราชพัสดุอยู่ในความครอบครอง ดูแลรักษาของศูนย์การทหารราบค่ายธนะรัชต์ ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้มไม่สามารถจัดหาบริการขยายแนวเขตไฟฟ้าเข้าไปได้ แต่ต้องแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาร่วมกันให้ได้ไฟฟ้าใช้โดยเร็วที่สุด เนื่องจากประชาชนต้องดิ้นรนต่อสู้กับสภาพแวดล้อมที่ขาดแคลนไฟฟ้า มีความเสี่ยงเกิดอัคคีภัยจากการใช้ตะเกียงในยามค่ำคืน เป็นปัญหาความทุกข์ที่เผชิญร่วมกันที่ชาวบ้านรู้สึกว่าต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อแก้ไขสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาก่อให้เกิดความเดือนร้อนในการใช้ชีวิต จึงกระตือรือร้นเพื่อเข้ามีส่วนร่วมหาทางแก้ไขปัญหามากกว่าปัญหาที่ได้รับผลกระทบน้อย เช่น การซ่อมแซมถนนที่มองว่า

เป็นเรื่องที่รอได้ค่อยแก้ไขก็ไม่ส่งผลกระทบมาก แต่การไม่มีไฟฟ้าใช้เป็นเรื่องที่เราต้องช่วยกันแก้ไขให้เร็วที่สุด

5) **ฐานะทางเศรษฐกิจ** กล่าวคือ การจะเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือนด้วย เพราะหากฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง หรือฐานะดีจะพบว่าไม่มาเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว เพราะคิดว่าไม่คุ้มค่ากับการสละเวลางานมาเข้าร่วมอบรมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันกับประชาชนที่มีฐานะเศรษฐกิจมีความลำบากเมื่อบอกเห็นช่องทางในการได้รับผลประโยชน์จากการมีไฟฟ้าใช้ก็ยินยอมให้ความร่วมมือ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อเข้ามาในศูนย์เรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทนซึ่งเป็นกองทุนสำหรับประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมีความยากลำบากได้มีโอกาสเข้าถึงการใช้ระบบโซล่าเซลล์ ใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการกู้แบบดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำมาซื้ออุปกรณ์ติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ นอกจากนี้ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นยังสอดคล้องกับการศึกษาของสนิท ขาวสะอาด (2539) ได้ศึกษาปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการประปาหมู่บ้านในเชิงการเมืองท้องถิ่น โดยการหาคุณลักษณะสำคัญของปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประปาหมู่บ้าน พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณะท้องถิ่น คือ ปัจจัยด้านผู้นำทั้งด้านผู้นำทางสังคมและผู้นำในครอบครัว ปัจจัยด้านการจัดการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในด้านการนิเทศงาน ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจและผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณะท้องถิ่น

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ในหมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ตำบลหนองตาแต้ม สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรค ได้ดังนี้

1) ปัญหาในปี พ.ศ. 2558 ที่ได้เริ่มต้นโครงการฯ คือ ด้านกระบวนการในช่วงแรก ยังคงมีระบบ Red Tape ของระบบราชการ กล่าวคือ ปัญหาขั้นตอนทางกฎหมายและกฎระเบียบที่ยุ่งยากซับซ้อน และใช้เวลานานเกินความจำเป็นในการเขียนเสนอโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง รวมไปถึงไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนในการรองรับการดำเนินการเกี่ยวข้องกับระบบโซล่าเซลล์ ไม่มีข้อระเบียบที่กำหนดในครุภัณฑ์อย่างชัดเจนในการจัดซื้อจัดจ้าง เช่น การติดตั้งระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ระบบโซล่าเซลล์ยังไม่สามารถบอกชัดเจนว่าจัดตั้งในหมวดค่าครุภัณฑ์ หรือหมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ทำให้เกิดความ

สับสนในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการตั้งงบประมาณการเบิกจ่าย ถือเป็นปัญหาทางระเบียบราชการที่ยังไม่สามารถทำให้การดำเนินงานเกิดความสะดวกคล่องตัว และรวดเร็วตามความต้องการของประชาชน

2) ปัญหาประชาชนขาดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีในเรื่องระบบโซล่าเซลล์ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2559 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีการผลักดันเรื่องนี้มากพอ และภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนในเรื่องโซล่าเซลล์มากเท่าที่ควร ยังไม่ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ระบบไฟฟ้าโซล่าเซลล์ ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบโซล่าเซลล์น้อยมากและกฎระเบียบจากทางภาครัฐไม่สนับสนุนให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้และการใช้ไฟฟ้าจากระบบโซล่าเซลล์ ดังนั้น เมื่อประชาชนไม่เข้าใจการใช้ระบบโซล่าเซลล์ จึงไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการฯ ประกอบกับรัฐบาลไม่ส่งเสริมการใช้ระบบโซล่าเซลล์ ส่งผลให้การตั้งงบประมาณไม่สามารถขอได้ตามความจำเป็น ทำให้ไม่มีงบประมาณเพียงพอให้ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน และผลที่ตามมาคือ ประชาชนที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือก็ไม่สามารถเข้ามาได้ เพราะไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดโครงการให้ครบตามเป้าหมายและตรงตามความต้องการได้ ส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จล่าช้า

3) ปัญหาต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ด้านการประชาสัมพันธ์ เพราะหมู่ที่ 8 ไม่มีไฟฟ้าใช้ เสียงตามสาย หอกระจายข่าวก็ไม่ทั่วถึง แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะลงไปประชาสัมพันธ์แจ้งในที่ประชุมหมู่บ้านแล้วก็ตาม แต่บางครัวเรือนที่อยู่ห่างไกลไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการฯนี้ ดังนั้นเวลาจะขอความร่วมมือจากประชาชนในการขยายผลการดำเนินงานจะเป็นไปอย่างลำบาก และการจะดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่ประมาณ 23,000 ไร่ ต้องใช้เวลานานพอสมควรเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงประชาชนในเวลาอันสั้น และข้อจำกัด ความยุ่งยากอีกข้อหนึ่งที่เราจะดำเนินงานโครงการฯ คือต้องฝึกปฏิบัติภาคสนาม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกไม่เพียงพอก็ต้องขอความอนุเคราะห์จากวิทยากรซึ่งนำมาได้ไม่สะดวกและไม่เพียงพออยู่ดี เนื่องจากในการอบรมแต่ละครั้งต้องใช้หลายชุด และบางชิ้นก็เป็นวัสดุขนาดใหญ่ บางอย่างต้องฝึกคนต่อคนการแบ่งกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มหลายคนจะทำให้ไม่ได้รับความรู้ในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ทำให้ประชาชนที่อยากเข้าร่วมไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เพราะต้องจำกัดจำนวนคนจากอุปกรณ์ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

4) ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 ประชาชนที่พอมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับดีได้ให้ร่วมมือกับทางภาครัฐในการลงแรงกายและทุนทรัพย์ของตนเองเพื่อช่วยให้การดำเนินงานของโครงการฯ เป็นไปอย่างราบรื่น มีวัสดุอุปกรณ์ที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการมีส่วนร่วมเสมือนการทำงานแบบสร้างของเล่นรวมกันชิ้นหนึ่งเพื่อไว้ใช้ในชุมชน เช่น นำแผงโซล่าเซลล์เก่าๆมาซ่อมใช้เอง นำของเก่ามาเรียนรู้กันเองในชุมชน โดยที่ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมและภาครัฐให้ความช่วยเหลือในบางส่วน ส่งผลให้ประชาชนเริ่มเข้าร่วมโครงการฯ และสามารถผลิตไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนจากพลังงานแสงอาทิตย์

จำนวน 215 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.75 ของจำนวนทั้งหมด 400 ครัวเรือน อย่างไรก็ตามยังมีอุปสรรค คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน ส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน ดังนั้นเวลาทั้งหมดของชาวบ้านจะถูกใช้ไปกับการประกอบอาชีพในแต่ละวัน การที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจะประสบปัญหา เช่น ไม่สามารถเข้าร่วมอบรมในสถานที่ต่างจังหวัดได้ เนื่องจากต้องได้การสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐและไม่มีเวลาเข้าร่วมโครงการในระยะเวลาที่ยาวนาน ส่งผลให้เกิดการขาดความต่อเนื่อง เช่น บางครอบครัวต้องเดินทางไปทำงานรับจ้างหมู่บ้านอื่น เงื่อนไขที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระยะยาวจะเกิดขึ้นได้ยาก

5) ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ถึงปัจจุบัน คือเมื่อเริ่มมีโครงการฯ และประชาชนสามารถนำโครงการไปประกวดหรือไปให้ความรู้ยังพื้นที่ใกล้เคียงทำให้ประชาชนเริ่มได้งบประมาณจากการเข้าร่วมกิจกรรมและได้เงินสนับสนุนจากทางภาครัฐ ทำให้มีงบประมาณเพิ่มขึ้น สามารถนำไปกระจายเข้าสู่กองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ แต่ปัญหาก็ตามมาด้วยความต้องการของคนในชุมชนที่มีความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกัน หนทางแก้ไขปัญหามีลู่ทางเดียว ทำให้เกิดการแย่งชิงลำดับในการเข้าร่วมการกู้ยืมเงินในกองทุนส่งเสริมการระดมทุนหมุนเวียน ทำให้ต้องมีการประชุมร่วมกันในการเสนอข้อคิดเห็นในการหาทางออกร่วมกันว่าให้จัดลำดับตามความสำคัญ โดยการประชุมทุกเดือนเพื่อยกมือเสนอในที่ประชุมยึดกฎกติการ่วมกัน โดยการเปิดโหวตให้เลือกบ้านที่จะได้รับการกู้ยืมในแต่ละเดือนและจะไม่มีการโหวตให้กับครัวเรือนของตนเอง จะต้องโหวตให้กับบ้านที่มองว่าฐานะยากจนและมีผู้ป่วยติดเตียงสมควรได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนก่อน ดังนั้นเมื่อเรามีกติกาที่ยอมรับร่วมกัน และปฏิบัติเป็นประจำทุกเดือน จนสามารถทำให้ประชาชนยอมรับในกฎกติกาที่เสนอให้แก้ไขร่วมกัน ก็ส่งผลให้ประชาชนเริ่มเข้าใจยอมรับและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีครบทุกครัวเรือน

6) ปัญหาที่ท้าทายด้านความชอบธรรมในการเป็นผู้ครอบครองที่ดินและข้อสรุปในการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินของชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านวังวนชลประทาน อย่างไรก็ตามการเข้ามาบุกรุกพื้นที่หรือลุกล้ำที่ดินแม้จะไม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ทำให้การจัดการกับปัญหานั้นยังคงอยู่ไม่สิ้นสุด ยังคงมีปัญหาความชอบธรรมในการเป็นผู้ครอบครองที่ดิน ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ จำนวน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำบัญชีที่ดินพร้อมหลักฐานการได้มา กำหนดตำแหน่งและพื้นที่จริง กำหนดขอบเขตหรือกำหนดแปลงที่ดินโดยประมาณที่จะกันไว้หรือขอใช้และประมาณการค่าใช้จ่ายในการสำรวจทางกายภาพและทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 2) กำหนดแปลงหรือพื้นที่ที่จะดำเนินการสำรวจทางกายภาพและจัดทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 3) สำรวจทางกายภาพ พร้อมทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อประกอบการตรวจสอบสิทธิการครอบครองและกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จะกันไว้ใช้ประโยชน์ 4) ตรวจสอบสิทธิการครอบครอง 5) จัดทำแผนขั้นต้นในการโยกย้ายราษฎรและ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กำหนดแนวเขตถาวร 6) จัดทำแผนงาน - โครงการในรายละเอียดในการโยกย้ายราษฎร จัดทำแนวเขตถาวรและการดูแลรักษา และ 7) ดำเนินการตามแผนงาน - โครงการ ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 โดยมีคณะกรรมการประสานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นหน่วยรับผิดชอบ และยังดำเนินการไม่เสร็จสมบูรณ์ จึงยังต้องประสานและอธิบายให้ประชาชนติดตามและรับทราบข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ผลการศึกษาจากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นยังสอดคล้องกับการศึกษาของ เอกรินทร์ ไพเราะ (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน โดยศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ตลอดจนระดับและรูปแบบขององค์กรประชาชนที่เหมาะสมต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนสามารถจัดการป่าชายเลน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐควรที่จะตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองสิทธิประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการป่าชายเลน ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติรับรองการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และกฎหมายจะต้องกำหนดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ กาวร่วมรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามตรวจสอบประเมินผลและร่วมรับผลกระทบ และจะต้องมีรูปแบบขององค์กรประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนที่มีความเหมาะสม

5.2 **ข้อเสนอแนะการวิจัย**

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.2.1 **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย**

1) กระทรวงต่าง ๆ ควรมีการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงของตนเองให้มากยิ่งขึ้น ควรสนับสนุนส่วนในรูปของงบประมาณเพื่อต่อยอดให้ประชาชนได้นำความรู้ที่มีไปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อไป และควรมีการสนับสนุนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การสนับสนุนวิทยากรจากกระทรวงพลังงานมาให้ความรู้กับประชาชนที่ได้เข้ามาร่วมดำเนินงานในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการ Upskill & Reskill ให้กับประชาชน เพื่อเพิ่มศักยภาพและทักษะด้านพลังงานทดแทนให้ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดช่องทางหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะต่าง ๆ ออกมาเป็นระเบียบให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางกระตุ้นให้ประชาชนอยากมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องที่สร้างสรรค์ให้เกิดความสุขในชุมชน ไม่ใช่การร่วมตัวเพื่อขจัดความทุกข์ร่วมกันในสังคม ส่งเสริมให้เกิดความเป็นพลเมือง (Citizenship Education) ในการส่งเสริมบทบาทของภาคพลเมืองที่มีคุณภาพ ร่วมตัวกันเพื่อพัฒนาให้สิ่งที่ดีอยู่แล้วดีขึ้นไปอีกในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาให้เกิดรากฐานของสังคมที่เข้มแข็ง เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกันในสังคมเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมโลก เพื่อการร่วมตัวในภาคประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม เพราะกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นหัวใจหลักของการสร้างพลเมืองที่กระตือรือร้น และนับว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

5.2.2 **ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาองค์ความรู้**

1) องค์ความรู้จากการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง ควรถอดบทเรียนและพัฒนาเป็นต้นแบบในการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เผชิญปัญหาเดียวกันในชุมชนให้เกิดการแก้ไขปัญหาและหาทางออกร่วมกัน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะปัญหาพื้นที่คล้ายคลึงกัน

2) ส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นส่วนผลักดันให้โครงการนวัตกรรมชุมชนไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบพึ่งพาตนเอง เข้าสู่การเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นหรือ หน่วยงานอื่น ๆ เพื่อนำเงินรางวัลมาเป็นเงินอุดหนุนของชุมชนต่อไป และต้องมีการปรึกษาหารือกัน (deliberative) เพื่อเสนอปัญหา และจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยต้องทำงานด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้บัญชีของกองทุนหมุนเวียนในการจัดซื้ออุปกรณ์พลังงานทดแทน และพร้อมรับผิดชอบต่อการทำงานของคณะกรรมการชุมชน เพื่อนำงบประมาณที่ท้องถิ่นอุดหนุนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชน ตลอดจนการผลักดันให้เกิดอาชีพใหม่ในชุมชนจากการเรียนรู้ในระบบพลังงานไฟฟ้าโซล่าเซลล์ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มเติมหลุดพ้นจากกับดักความยากจน เพราะในอนาคตพลังงานสะอาดจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในประเทศ ดังนั้นควรคิดวิธีที่จะพัฒนาและต่อยอดศักยภาพความรู้ความสามารถของคนในชุมชนให้เกิดทักษะเฉพาะชีพต่อไป

5.2.3 **ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่**

1) การส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทของตำแหน่งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนพึ่งตนเองตำบลหนองตาแต้ม ให้กับสมาชิกในชุมชน จะทำให้การทำงานของคณะกรรมการชุมชนมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น สามารถทำหน้าที่ได้ตามที่ได้รับมอบหมายได้ดี

และมีการสลับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่งคณะกรรมการหรือการเลือกตั้งใหม่ในทุก ๆ ปี เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกในชุมชนกับคณะกรรมการชุมชน และสามารถรับผิดชอบต่อสมาชิกในชุมชน หากปฏิบัติไม่เหมาะสมก็จะถูกการถอดถอนได้จากประชาชน ทำให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตอาสา มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์และตั้งใจทำงานมาทำงานให้กับชุมชนและได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน เกิดความมั่นใจในการทำงานของคณะกรรมการชุมชนมากขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บรรณานุกรม

N.T., C. J. M. U. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. Cornell University Press.

Sherry Phyllis Arnstein. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institue of Planners*, 35 (34).

Songkram, S. (2552, 11 มีนาคม 2552). นโยบายและผลงานรัฐบาลสมัย นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร 2544- 2548 [บทความ]. Facebook. https://m.facebook.com/nt/screen/?params=%7B%22note_id%22%3A10218662961827179%7D&path=%2Fnotes%2Fnote%2F&refsrc=deprecated&_rdr

UN. (1981). *Yearbook of International Trade Statistics*

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2548). มาตรฐานไฟฟ้าสาธารณะ. http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/stan3.htm

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง. (2542). บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กุลสกาวว์ เลาหสถิตย์. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำโครงการพัฒนาเทศบาลศึกษาเทียบเทศบาลเมืองเพชรบุรีและเทศบาลชะอำ จังหวัดเพชรบุรี สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการ และมิติใหม่ในอนาคต. สำนักพิมพ์วิญญูชน.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 90 § หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 51 - 63 (2560a). https://thaienglaw.com

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 90 § หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 64 - 78 (2560b). https://thaienglaw.com

จรัส สุวรรณมาลา. (2548). โครงการวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. .

เฉลียว บุรีภัคดี. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ. เอส อาร์ พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์

ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). พลวัตรการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (Vol. ครั้งที่ 1). เอพี กราฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์.

ปกรณ์ ปรียากร. (2532). กระทรวงมหาดไทย : ลักษณะเด่นและข้อจำกัดของหน่วยงานระดับกระทรวงในการบริหารการพัฒนา. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University

ปกรณ์ ศิริประกอบ. (2562). 3 พาราไดม์ทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง (Publication Number พิมพ์ครั้งที่ 5) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปิยธิดา ปาลรังสี. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีดิเทพ อยู่ยืนยง. (2012). การพัฒนาและติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะของท้องถิ่น : ประเด็นความท้าทายเกี่ยวกับการพัฒนามาตรการควบคุมมลภาวะทางแสงของท้องถิ่นในอนาคต.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (2537).

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, แ. พ. เ. (2551). การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

วิภาพรรณ ธาติ. (2550). การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. สำนักพิมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลสิริ เหมทานนท์. (2546). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีชุมชนย่านบางลำพู. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2548). นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานกองทุนการวิจัย.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

วุฒิสาร ต้นไชย. (2545). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น. ธรรมดาเพรส.

สนิท ขาวสอาด. (2539). ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาโครงการประปาหมู่บ้านอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมคิด เพชรประเสริฐ. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนและจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, ปีที่ 2 (ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2562)).

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. สำนักพิมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ ศิริโภคาภิรมย์. (2540). อิทธิพลของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลหัวหิน. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หนังสือราชการเรื่องแจ้งคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด, (สำนักงานคดีปกครอง สำนักงานอัยการสูงสุด 2557).

อนุภาพ ถิรลาภ. (2528). การวิเคราะห์เชิงสมมติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรทัย ก๊กผล. (2546). *Best Pratices* ขององค์กรปกครองท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า.

CHULALONGKORN UNIVERSITY

อรทัย ก๊กผล. (2552). คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน (*Public Participation)*. จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์

อารีย์พันธ์ เจริญสุข. (2562). การนำเสนอการมอบรางวัล United Nations Public Service Awards 2020. 60. https://www.opdc.go.th/content/MzM

เอกรินทร์ ไพเราะ. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกลักษณ์ อุปริรัตน์. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวสุชาดา มาลีสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	10 เมษายน 2537
สถานที่เกิด	จังหวัดกาญจนบุรี
วุฒิการศึกษา	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University